

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

AN APPROACH FOR ENHANCING THE BUDDHIST CULTURAL TOURISM OF
WAT THATLOUNG, VIENTIANE, LAO PEOPLE'S
DEMOCRATIC REPUBLIC

MÂE CHEE VONMANY CHANTHALATH

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

MÂE CHEE VONMANY CHANTHALATH

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Approach For Enhancing The Buddhist Cultural Tourism of
Wat Thatloun, Vientian, Lao People'S
Democratic Republic

Mâe Chee Vonmany Chanthalath

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
Buddhist Studies

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวง
เวียงจันทน์ สปป.ลาว" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ ฐิตินิโก, คร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาสมบุญ ฐิตินิโก, คร.)

ประธานกรรมการ

(มศ.ดร. พงษ์พร บัวระภา)

กรรมการ

(พระราชนันท์ วิสาลโท, มศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูจิตรธรรมธิ์, มศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระราชนันท์ วิสาลโท, มศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูจิตรธรรมธิ์, มศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

Vonmany

(M&e Chee Vonmany Chanthalath)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว
- ผู้วิจัย** : Mâe Chee Vonmany Chanthalath
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระราเชนทร์ วิจารณ์โท, ผศ.ดร., บธ.บ. (วิทยาการจัดการทั่วไป),
ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
 - : พระครูจิรธรรมธัช, ผศ.ดร. ป.ธ. ๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา)
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว เพื่อศึกษาสภาพการจัดการแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาความ คิดเห็นของพระสงฆ์และนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ๑. ด้านพุทธศิลปะสถาปัตยกรรมเหมาะสมกับเป็นแหล่งเรียนรู้ ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปะวิทยาการที่ชาวบ้านจากชุมชนรอบๆ วัดหรือแม้จากสถานที่ห่างไกลได้เดินทางเข้ามาเพื่อศึกษาวิทยาการแขนงต่างๆ และรับการสั่งสอนอบรมทางด้านจิตใจ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูสอนแต่ในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อการศึกษาของประเทศได้พัฒนาเจริญมากขึ้น และการศึกษาได้แยกตัวออกจากวัด โดยตั้งเป็นสถานศึกษาเป็นเอกเทศ และครูผู้สอนก็ได้เป็นพระสงฆ์ ดังนั้นเด็กลาวในยุคปัจจุบัน จึงมิได้มีความใกล้ชิดกับวัด ๒.ด้านความสะดวกสบายในการท่องเที่ยววัด ในวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การเดินทาง ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ลานจอดรถ ร้านค้ากาแฟ และเครื่องดื่ม รวมทั้งร้านอาหารคอยให้บริการ นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุหลวงในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นไปตามลำดับที่อำนวยความสะดวกจะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว ๓.ด้านแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสารประโยชน์ วัดในพระพุทธศาสนายังมีความสำคัญสำหรับชาติไทยในฐานะเป็นแหล่งศึกษาพระธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจในยามมีทุกข์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้วยเหตุที่วัดยังคงมีความสำคัญทั้งต่อคนไทยในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ และต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว วัดจึงควรได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาด และปราศจากภัยสังคมจากกลุ่มบุคคลที่เข้ามาอาศัยวัด และก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้คนที่เข้าวัดเพื่อแสวงหาความสงบ

สภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว การศึกษาข้อมูลวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้น ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศได้เป็นอย่างดี และประชาชนในประเทศก็จะได้ศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงความร่วมมือของประชาชนในหลายกลุ่มของประเทศในยุคนั้นเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของประเทศในการสร้างความสามัคคีทำให้ประเทศชาติเกิดสันติสุขมาอย่างยาวนาน ความเชื่อ ความศรัทธาของกษัตริย์ ในสมัยนั้นที่เป็นรูปแบบการปกครองในด้านต่างๆของการสร้างความสามัคคีของคนในประเทศ ความเชื่อของประชาชนจำนวนมากในเรื่องของพระพุทธศาสนาจึงเกิดรูปแบบวัฒนธรรมอันดีงามที่ถูกรักษาไว้อย่างยาวนานมาถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างลงตัว

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ต้องการระบบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีความสำคัญ สิ่งที่ก่อกำเนิด เพื่อเป็นที่เคารพบูชาหรือสิ่งที่ใช้เตือนใจให้ระลึกถึงในทางศาสนาก็หมายถึงหรือสิ่งที่เคารพบูชาเนื่องด้วยพระพุทธเจ้า หรือพระพุทธศาสนาเรียกเต็ม ๆ ว่าสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรือพุทธเจดีย์ แต่ที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้นนอกจากการสร้างเพื่อให้สื่อถึงพระพุทธเจ้าแล้วยังสื่อถึง การสร้างความสามัคคีของประชาชนภายในประเทศด้วยที่เป็นศูนย์กลางของนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวควรที่จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นที่เป็นวัดสำคัญในประเทศนั้นได้จัดพื้นที่แสดงวัดที่สำคัญในนครหลวงเวียงจันทน์ หรือจะเป็นการไหว้พระ ๑๒ วัดโชคดี ๑๒ เดือน เป็นต้น

Thesis Title : An Approach For Enhancing The Buddhist Cultural Tourism of Wat Thatloun, Viantian, Lao People's Democratic Republic

Researcher : Mâe Chee Vonmany Chanthalath

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Phra Rachane Visāradō, Asst. Prof. Dr., B.A. (General management), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
- : Phrakrujiradhammathat, Asst. Prof. Dr., Pali IV, B.A. (Buddhist Studies), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 1, 2019

Abstract

The purposes of the research entitled “An approach for enhancing the Buddhist Cultural Tourism of Wat Thatthong, Viantian, Lao People's democracy republic) were: 1) to study the background of the Buddhist cultural tourism 2) to study the present situation and the problems of the Buddhist cultural tourism of Wat Thatluong, Viantian, Lao people's democratic republic and to study an approach for enhancing the Buddhist cultural tourism of Wat Thatloun, Viantian, Lao people's democratic republic and to study the approach for the learning sources of Wat that is the source of tourism and to study the learning sources of Wat that is the source of tourism and study the opinions of Sangha and the tourists towards development of tourism.

To study the background of the Buddhist cultural tourism was; 1) in the aspect of Buddhist arts of architectural institution suitable for learning sources in the previous Wat as the center of the arts and science that are surrounded by the folks with Wat or from distant places coming to study various academic matters and to receive the teaching and the mental training taught by the Buddhist monks. But the present, the society changes when the education of the country has been developed and the education is separated from Wat by establishing itself independently and the teachers are not the Buddhist monks. So the Lao children in the present are not closed with Wat 2) in the aspect of convenience in tourism in Wat, there have been facilities such as transportation, the service centers for tourists, closets, parking lots, coffee

places and soft drinks including the foods for services. The tourists who are the factors motivate to invite the tourists coming to visit. The tourism at Wat Phrathat Loung in the present has been developed gradually and causing the good results for tourism. 3) the aspect of the learning sources concerning the benefits, Wat in Buddhism plays an important role for Thai nation as the sources for studying Dhamma by having the Buddhist monks to be the mental refuge in the time of suffering and to be the sources of the cultural tourism for the tourist foreigners. Now that Wat still has importance for Thais as the mental refuge and for the foreigners as the sources of the cultural tourism as mentioned, So Wat should be taken care of in order to preserve cleanliness and to protect the evil persons who live in Wat and cause the trouble for persons who come to search for peace.

The present situations and the problems for the Buddhist cultural tourism at Wat Phrathat Loung Viantian, Lao People's Democratic Republic are that to study the data of Wat Phrathat Loung, Viantian, Lao country make us to understand the historical change for each period of time and it is considered as to create the system of the cultural tourism of the nation as well and people in the nation will study in order to understand the cooperation of the different groups of people of the nation in those periods of time in order to create the unity of the nation for peace and happiness for a long time. The Kings' belief and faith in the former time will be the model for ruling in various aspects of creation of unity of people in the country. The beliefs of a lot of people in Buddhism create the good model of culture and to be preserved for a long time until coming to the model of the cultural tourism in the present.

An approach for enhancing the Buddhist cultural tourism of Wat Phrathat Loung Viantian, Lao People's Democratic Republic requires the systems of the requirements of the tourists whom come to visit Wat Phrathat Loung Viantian as important construction to worship or the warning things in order to remember the religion. It means the places or the worshiping things related to the Buddha or Buddhism that is called Sammasambudha Pagoda or Buddha Pagoda but Wat Phrathat Loung, Viantian, beside to construct to remember the Buddha, still to remember to create the unity of people in the country also and to be the center of tourist sources of the tourists. The other tourist sources should be created as the important places in the country or to be worshiping places for 12 fortune months etc.

กิตติกรรมประกาศ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระสัทธรรมและพระอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐ วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ เพราะความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระอาจารย์ คณะบดี ที่เป็นประธานกรรมการควบคุมอำนวยการสอบวิทยานิพนธ์ แก่ไขและปรึกษาเพิ่มเติมความสมบูรณ์แบบของงานผู้วิจัย โดยพระราชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพระครูจิรธรรมธัช, ผศ.ดร. กรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้แนวทางและเทคนิคในการวิจัย เป็นธุระในการตรวจต้นฉบับให้คำปรึกษา และเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง และสอนเทคนิคการจัดรูปแบบในการทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ความสวยงาม ด้วยความเมตตาที่ได้รับจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านนี้ ทำให้เนื้อหาของวิทยานิพนธ์มีความชัดเจนและสมบูรณ์ คณะอาจารย์บัณฑิตศึกษาที่ให้ความเมตตา แก่ผู้วิจัยได้มีโอกาสดำเนินการศึกษาสถาบันแห่งนี้

ผู้วิจัย ขอขอบคุณ ผศ.ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค เจ้าหน้าที่ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามรูปแบบของงานวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด วิทยาเขตหนองคาย ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยผู้วิจัย ขอขอบคุณและขออนุโมทนา

หากมีความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังใจ ตลอดถึงกำลังทรัพย์ด้วยดีตลอดมา พร้อมกันนี้ ความดีใดๆ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องบูชาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทั้งหลายนับตั้งแต่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกรูป/คน และครอบครัวของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลซึ่งคอยให้ความสนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจมาโดยตลอด ขอความมุ่งหวังเจตนาด้วยความ پاکเพียรของผู้วิจัยจึงมีส่วนสนับสนุนให้พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

Mâe Chee Vonmany Chanthalath

๑ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยว	๘
๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว	๘
๒.๑.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว	๑๑
๒.๑.๓ บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	๑๓
๒.๑.๔ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด	๑๔
๒.๑.๕ ปัญหาของการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว	๑๕
๒.๑.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๑๘
๒.๑.๗ ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ	
ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา(Religious Tourism)	๒๑
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	๒๓
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัด	๒๗
๒.๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัด	๒๗
๒.๔.๒ ชนิดของวัด	๒๘
๒.๔.๓ ประเภทของวัด	๒๘
๒.๔.๔ การใช้พื้นที่ของวัด โดยทั่วไปนิยม	๒๘

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์เพื่อพัฒนาจิตและปัญญา	๒๙
๒.๖ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ	๓๐
๓.๖.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๓๒
๓.๖.๒ แนวคิดเรื่องสุคติโลกสวรรค์	๓๓
๓.๖.๓ คติการบูชาพระบรมธาตุและสร้างพระสถูป	๓๔
๓.๖.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเจดีย์ในพระพุทธศาสนา	๓๘
๒.๗ รูปแบบและสภาพการบริหารจัดการภายในวัดพระธาตุหลวง เมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว	๔๐
๒.๘ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๓
๑.๖.๑ หนังสือ	๔๓
๑.๘.๒ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์	๔๖
๒.๙ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๘

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๔๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๙
๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก	๔๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๐

บทที่ ๔ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	๕๒
๔.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของ วัดพระธาตุหลวง นครหลวง เวียงจันทน์ สปป.ลาว ๕๒	
๔.๑.๒ ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ๕๒	
๔.๒ ข้อมูลการท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ๖๐	
๔.๓ สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ๖๓	
๔.๔ ปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ๖๕	
๔.๕ สรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นคร หลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ๖๕	
๔.๑ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของ วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	๖๖
๔.๑.๑ ด้านประวัติศาสตร์	๖๖
๔.๑.๒ ด้านศิลปวัฒนธรรม	๗๓
๔.๑.๓ ด้านกิจกรรม	๗๖
๔.๑.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม	๘๐

๔.๒ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในนครหลวงเวียงจันทน์	๘๑
๔.๓ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๘๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๖
๕.๑.๑ การศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงพุทธ	๘๖
๕.๑.๒ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	๘๗
๕.๑.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	๘๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๔
บรรณานุกรม	๙๔
ภาคผนวก	๙๙
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์	๑๐๒
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการสัมภาษณ์	๑๑๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อ.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ข.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ข.อ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ข.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ข.เปต.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)

ช.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.จ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ปฎิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทาวรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระไตรปิฎก

ช.ป.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย สหุทธมปกาสินี ปฏิสมภิทามคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.อิติ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ปรมตถทีปนี อิติวุตตกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฐสาลินีอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่มที่ / ข้อที่ / หน้าที่ / ตามลำดับ เช่น วิ. มหา. (ไทย) ๔/๘/๑๒ -๑๔. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ / ข้อที่ ๘ / หน้าที่ ๑๒-๑๔ (ภาษาไทย).

การใช้หมายเลขอ้างอิงอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่มที่ / หน้าที่ เช่น อภิ.สง.อ. (บาลี) ๔๖/๒๕๕. หมายถึง อภิธมมปิฎก ฌมมสงคณิ อฏฐสาลินีอฏฐกถา เล่มที่ ๔๖/หน้าที่ ๒๕๕ (ภาษาบาลี).

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมมนุษย์เป็นอย่างมาก ในบางประเทศอาจถือได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุด กี่ว่าต้องการการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ระบุว่าจำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๘ เพิ่มขึ้นถึง ๗๘ ล้านคน ในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๔.๗ ต่อปีและคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น ๙๓๗ ล้านคน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จากการเดินทางท่องเที่ยวทุกภูมิภาค^๑ ในหลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากส่งผลให้อุตสาหกรรมด้านนี้เจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศ อย่างมหาศาลสำหรับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็เช่นกัน โดยเฉพาะประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว มีอัตราสูงอย่างต่อเนื่องประเทศไทยนับเป็นประเทศแรกในภูมิภาคนี้ที่ได้รับริเริ่มโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการและฐานะสมาชิกของกลุ่มประเทศอาเซียนประเทศไทยจึงสามารถเสนอ บริการที่รวมแหล่งท่องเที่ยวของสมาชิกในกลุ่ม หรือมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ที่จะ ได้รับ เมื่อเกิดกระแสตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบกับปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางเพิ่มมากขึ้นโดยมีความประสงค์ที่จะสร้างความคุ้นเคยกับ ประชาชนในท้องถิ่น หรือมีความนิยมการเดินทางเพื่อการศึกษามากกว่าในอดีต^๒

วัดในประเทศไทยมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค ของประเทศมีลักษณะและขนาด ฐานะ และอยู่ท่ามกลางชุมชนที่แตกต่างกันแต่วัดทั้งหลายเหล่านั้น ทำบทบาทหน้าที่ของวัดได้ถูกต้องโดยรักษา และดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัดให้ตรงหลักการของพุทธ ศาสนาเป็นวัดที่มีความสะอาด สว่าง และสงบ ตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารและการ จัดการวัดให้ถูกต้องและเหมาะสมการบริหารและการจัดการโดยผู้นำวัดคือเจ้าอาวาสร่วมกับพระเถร ในวัด ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ และกิจกรรมการปฏิบัติให้เกิดผลดีการบริหารและการจัดการวัดให้เป็น

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

ศูนย์กลางชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่ต้องนำหลักวิชาการและหลักการปฏิบัติมาผสมผสานกันอย่างลงตัวและถูกต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เกิดขึ้น^๓

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแหล่งรวมงานศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง และความรู้สาขาต่าง ๆ มากมาย นับเป็นมรดกล้ำค่าและเสมือนเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย^๔ วัดมีความผูกพันกับคนไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะวัดเป็นสถานที่หล่อหลอม อบรม ให้การศึกษาทั้งด้านจริยธรรม ศีลธรรม และเป็นที่พักบะของประชาชนในระดับท้องถิ่น และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีตนั้นก็มีการเกี่ยวพันกับวัดและพระสงฆ์เป็นอย่างมาก นับตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานคนไทยก็นิยมใส่บาตร ซึ่งเป็นการปลูกฝังธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน เช่น ในเทศกาลวันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และงานบุญประเพณีต่าง ๆ จนกล่าวได้ว่าวัดและชาวบ้านต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันจนไม่สามารถจะแยกออกจากวิถีชีวิตได้^๕ วัดเป็นสถานที่ที่มีความผูกพันกับมนุษย์มาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ศาสนาใดจากบันทึกต่างๆ ก็เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าไม่ว่าจะเป็นชนชาติกษัตริย์ ขุนนางหรือสามัญชนล้วนออกเดินทางท่องเที่ยวโดยมีศาสนกิจเป็นแรงจูงใจ วัดกับการท่องเที่ยวจึงมีความผูกพันกันมาช้านาน และด้วยความผูกพันกันเช่นนี้เอง ต่างฝ่ายต่างยังประโยชน์ซึ่งกันและกัน พอจะกล่าวได้ว่าวัดเป็นสถานที่ที่มีประโยชน์นานาประการโดยเฉพาะด้านการเป็นแหล่งดึงดูดใจสำคัญ วัดเป็น ศูนย์รวมความศรัทธา จึงเป็นที่รวบรวมศิลปกรรมและแฝงไปด้วยอารยธรรม ความเจริญต่างๆ แม้ปัจจุบันวัดจะมีบทบาทน้อยลงไปจากอดีตแต่หากพระจะมีบทบาทในการช่วยดูแลรักษา ศาสนสถาน และศาสนสมบัติ สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือ รวมทั้งสอดส่องดูแลพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ภาพพจน์ของวัดและพระในสังคมดีขึ้น วัดก็จะเป็นสถานที่ที่มีผู้คนอยากเดินทางไปเยี่ยมชมและเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมวัด วัดก็จะได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้จากการประกอบธุรกิจต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม^๖

ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่

^๓ วิชัย แข่งขัน, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : เอ. พี. กราฟิเคิลดีไซน์การพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕.

^๔ รลิกา อังกูร, **ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม**, (นันทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^๕ พระมหาชัยนาท อรรคบุตร, **แรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ : กรณีศึกษา วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๒), หน้า ๑-๒.

^๖ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, **การพัฒนาการท่องเที่ยว**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓-๔.

สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้ง เชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยววัดเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดก็มีมากขึ้นด้วย เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการละเลยวัฒนธรรมอันพึงประสงค์ เช่น การแต่งกาย การขึ้นปิ่นปักผมไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือการล่องล่ำไปในเขตหวงห้าม และด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่รองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น^๗

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และการเกิดการกระจายรายได้อย่างมาก สามารถนำเงินตราเข้าสู่ประเทศเป็นรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกสำคัญที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศนอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ อย่างแท้จริงก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และอื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพขึ้นอย่างกว้างขวาง และแก้ปัญหาการว่างงานได้ การท่องเที่ยวนอกจากจะมีบทบาททางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ ทำให้เกิดความเป็นมิตรและความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการสร้างความเจริญให้แก่สังคมประชาชาติอีกทางหนึ่ง^๘

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงความต้องการจากการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหรือพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ กลายเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์โดยตรงโดยการเข้าไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมที่ตนไปท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยมีความได้เปรียบจากการมีวัตถุดิบทางทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตและศาสนาของคนไทย ทั้งนี้คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาพุทธ จึงมีการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อปฏิบัติกรรมทางศาสนาประเพณี

^๗ สุณิสสา ฐานพรอนันท์, ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริมให้วัดพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๒-๕.

^๘ ธรรมนูญ ประจวบเหมาะ, การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

ประจำท้องถิ่นตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตลอดจนศิลปกรรมจำนวนมาก^๙ ในส่วนของการท่องเที่ยว ปัจจุบันกล่าวได้ว่า วัดในพุทธศาสนาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและเทคโนโลยีของชนชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนอกจากนี้วัด บางแห่งยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมที่สวยงาม สงบสันโดษ ตามลักษณะของพระพุทธศาสนา^{๑๐}

วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ถือได้ว่า วัดเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม สปป.ลาว ที่ต้องให้ความสำคัญไม่น้อยกว่าสถาบันอื่นๆ ในสังคมเพราะถ้าสังคมขาดวัดหรือสถาบันทางศาสนาแล้วสิ่งที่เห็นได้ชัดๆ ก็คือขาดผู้สืบทอดคำสอนของพระศาสนาขาดผู้ที่ทำพิธีกรรมขาดสิ่งยึดเหนี่ยวในจิตใจรวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพวัดด้านศิลปกรรม เช่น เป็นภาพวาดรูปแต้ม จิตรกรรมภาพฝาผนังตามโรงอุโบสถ (สิม) ที่ไม่มีใครจะมองเห็นคุณค่าและเกี่ยวกับพระพุทธรูปที่เก่าแก่โบราณที่ชาวบ้านนับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อแต่เก่าซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อที่มีแบบแผนและอีกประการหนึ่งคือการมีกิจกรรมเด่นในสมัยโบราณจนถึงปัจจุบันจะต้องมีพิธีกรรมต่างๆ ตามมานั้นก็คือกลุ่มชนตามชนบทจะมีพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเทศน์มหาชาติในเดือนสาม เป็นต้น สภาพาส่งแวดล้อมภายในวัดให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ สำนึกวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยเห็นบางอย่างที่ยังมีปัญหาคือการประสานงานให้การส่งเสริมรักษามรดกและเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถาวร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ทำการวิจัยได้เลือกพื้นที่วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว นอกจากสถานที่วัดจะเป็นปัจจัยเฉพาะด้านของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้กล่าวถึงแล้ว ผู้ทำการวิจัยยังต้องการศึกษาปัจจัยด้านอื่น ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การจัดการพัฒนาศักยภาพวัดเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่กรณีศึกษาเกิดความสำเร็จ และส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ คงจะทำให้ได้ข้อมูลเพื่อนำไปปรับเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว เพื่อการท่องเที่ยวทางเชิงพุทธวัฒนธรรมให้เกิดผลสำเร็จ และเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ต่อไป

^๙ มณีวรรณ ผิวนิม, “โครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕-๙.

^{๑๐} อรศิริ ปาณินท์, คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ ประเภทวัด เล่มที่ ๓ วัดในภาคอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ การศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว จะสร้างโอกาสในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

๑.๒.๓ การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาวจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธสถานในประเทศได้อย่างไรจึงจะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จาก พระสงฆ์ นักวิชาการทางศาสนาและวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนทั่วไป

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาออกได้ ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๒. ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๓. ศึกษาศักยภาพและส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๔.๒ ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว คือ ศึกษาความเป็นมาและบทบาทของวัดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๔.๓ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น ผลงานทางวิชาการของนักปราชญ์ทั้งไทย และสปป.ลาว และภาคสนามเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน ๒๐รูป/คน ประกอบด้วย ๑) พระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป ๒) นักวิชาการทางศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน ๕ คน ๓) เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน ๕ คน ๔) ประชาชนทั่วไป จำนวน ๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

วัด หมายถึง พุทธสถานหรือสถานที่ทางศาสนาพุทธ คือ วัดพระธาตุหลวง ในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์หรือนักบวช เพื่อปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางการบริการทางการศึกษาและทางสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

ศักยภาพของวัด หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมของวัดในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ที่จะเอื้อต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการหรือการเข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ ปัจจัยจูงใจหลักของการท่องเที่ยว ได้แก่ วัด พิจารณาจากความสำคัญของสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น ต้องการความสงบและพักผ่อน ต้องการความสนุกตื่นเต้น ต้องการเป็นที่พึ่งทางใจ การจัดกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ ขนบประเพณี งานฝีมือ งานศิลปวัฒนธรรม ลักษณะการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิต เป็นต้น

ด้านที่ ๒ ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจของสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ที่มีเอกลักษณ์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสะท้อนเท่าที่ พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินภัยธรรมชาติ

ด้านที่ ๓ ปัจจัยที่สนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การดูแลกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยว ที่พักและอาหารของนักท่องเที่ยว การติดต่อเข้าใจในภาษา การให้ข่าวสารและประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบันเทิง และร้านค้าของที่ระลึก

ด้านที่ ๔ ปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม จะต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ที่สะดวกสบาย บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า การกำจัดสิ่งโสโครก ตลอดจนระบบสื่อสารคมนาคม

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางพักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสุขสำราญ ยังรวมถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งทั้งภายในและระหว่างประเทศ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน และความสัมพันธ์อันดีร่วมกัน

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ในวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ถึงการมาท่องเที่ยวในงานประเพณีหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองอันได้แก่ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัยในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ซึ่งผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิดความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางการส่งเสริม ด้านศาสนสถาน ด้านบุคลากร ด้านการพัฒนาวัด ด้านสิ่งแวดล้อมของวัด ด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ด้านแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ด้านการให้บริการในการท่องเที่ยว

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและบทบาทด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๖.๒ ทำให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๑.๖.๓ ทำให้ได้แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ เพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษาตามลำดับดังนี้ คือ

๒.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยว

๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

๒.๑.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

๒.๑.๓ บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๒.๑.๔ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด

๒.๑.๕ ปัญหาของการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๒.๑.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๒.๑.๗ ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัด

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์เพื่อพัฒนาจิตและปัญญา

๒.๖ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ

๒.๗ รูปแบบและสภาพการบริหารจัดการภายในวัดพระธาตุหลวง เมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว

๒.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยว

ความเป็นมาของการท่องเที่ยว จากการทบทวนงานวิชาการ มีนักวิชาการที่กล่าวถึง คำนิยามหรือความหมาย สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด และปัญหาของการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ พบว่ามี ผู้ให้ความหมายคำว่า การท่องเที่ยว ไว้หลายท่าน ดังนี้

การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of official organization หรือ IUOTO ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากล ดังต่อไปนี้ คือ (Goeldner & Ritchie)

๑. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ทั้ง ๓ ข้อข้างต้นนั้นตรงกับคำนิยามขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ที่ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวว่าหมายถึง การเดินทางใดๆตามเงื่อนไขสากล ๓ ประการ คือ เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวไว้ว่า การไปเที่ยวชม ภูมิประเทศหรือโบราณสถาน เป็นต้น^๒

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ จะกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงาน และการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่มีคำว่าระยะทางจะใกล้หรือไกล และการเดินทางเพื่อจะเป็นการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม^๓

นิคม จารุมณี ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๑. การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, “สคริปทเรียนอีเลิร์นนิ่ง หลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการตลาด”, ๒๕๕๐ (เอกสารอัดสำเนา).

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน), หน้า ๑๔.

^๓ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **คือถิ่นฐานคือบ้านเรา** อบท. กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : แพลนโมทิฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

๓. การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้^๔

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวโดยผู้ท่องเที่ยวไม่มุ่งหวังที่จะได้รับผลตอบแทน แต่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น^๕

ศิริ ฮามโพธิ์ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวในทางสังคมวิทยาว่า การท่องเที่ยวนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะดังต่อไปนี้

๑. เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งปกติจะไม่เคยพบกันมาก่อน
๒. เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิตภาษา ความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจ ฯ
๓. พฤติกรรมของกลุ่มคนที่ต้องการผ่อนคลายจากความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและสังคมในชีวิตประจำวัน
๔. พฤติกรรมของคนต่างถิ่นที่ประสานกันระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้รับจากการดำรงชีวิตของคนต่างถิ่น^๖

กุลวรา สุวรรณพิมล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวมีความหมายกว้างขวางมาก แต่สามารถกำหนดได้โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ ๓ ประการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขตามหลักสากล โดยเฉพาะขององค์การการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) คือ ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้^๗

บุเคร็ด และ เอ็มโคลิค ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวมีลักษณะ ๕ ประการ คือ

๑. การท่องเที่ยวที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์สู่ที่หมายต่างๆ รวมทั้งการหยุดพัก ณ ที่เหล่านั้น
๒. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี ๒ ส่วน คือ การเดินทางสู่จุดหมาย และการหยุดพักประกอบกิจกรรม ณ จุดหมายนั้น

^๔ นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^๕ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐), หน้า ๖.

^๖ ศิริ ฮามโพธิ์, สังคมวิทยาการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^๗ กุลวรา สุวรรณพิมล, หลักการมัคคุเทศก์, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

๓.การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิลำเนาและที่ทำงาน การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกิจกรรม แตกต่างจากกิจวัตรของเจ้าของถิ่นที่เดินทางผ่านและพัก

๔. การเดินทางสู่จุดหมาย เป็นการเดินทางชั่วคราวในระยะเวลาสั้นๆ โดยมีความตั้งใจว่าจะกลับภายใน ๒-๓ วัน หรือ ๒-๓ สัปดาห์ หรือ ๒-๓ เดือน

๕. ความตั้งใจในการเยือนจุดหมายปลายทาง มิได้เป็นไปเพื่อตั้งหลักแหล่ง หรือเพื่อประกอบอาชีพ^๙

๒.๑.๒ สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

สังคมอุตสาหกรรมที่แผ่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังประเทศต่างๆ ประกอบกับความสะดวกรวดเร็วของการคมนาคม ที่เป็นผลตามมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้การท่องเที่ยวของชนชั้นกลางทั่วโลกขยายตัวอย่างรวดเร็วไปตามกันจนถึงปัจจุบันที่การท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก^{๑๐} ในสภาพของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น ตลอดจนภาวะการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประชากร เพื่อความอยู่รอดของตนเองและสมาชิกในครอบครัวอย่างน่าวิตกขึ้นทุกวันนี้ กล่าวว่าการประชากรส่วนใหญ่ต้องทำงานหลัก บางคนทำงานเพื่อปากท้องของตนเองและสมาชิกในครอบครัว จึงไม่มีเวลาว่างสนใจต่อกิจกรรมท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกัน คนบางกลุ่มจะประกอบกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างความร่ำรวยหรือยกฐานะทางด้านสังคมให้สูงขึ้น กลุ่มชนพวกหลังนี้จึงมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจดีพอที่จะหาเวลาออกไปท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ ได้ ตามความเป็นจริงแล้ว กลุ่มชนทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มั่งมีหรือยากจน หรือผู้ที่อยู่ในปฐมวัย มัชฌิมวัย หรือปัจฉิมวัยย่อมมีความปรารถนาที่ต้องการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีโอกาสหรือสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจเอื้ออำนวย

นิคม จารุมณี อธิบายว่า นักท่องเที่ยวภายในประเทศเกือบทั้งหมดล้วนเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวจึงมีหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุที่สำคัญได้ดังนี้^{๑๑}

๑. ความเครียดในการทำงาน จากการทำงานที่เคร่งเครียดตลอดเวลาจะต้องใช้กำลังกายหรือกำลังความคิดเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เอง ร่างกายจึงจำเป็นต้องการพักผ่อนเพื่อให้การทำงาน

^๙ ปิยพร ทาวีกุล, “การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

^{๑๐} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน”, (เอกสารประกอบการสอน : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๑๑} นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓.

ในช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การหยุดงานในวันสิ้นสุดสัปดาห์ การปิดภาคเรียนหรือการหยุดพักผ่อนของข้าราชการและคนงานทั่วไป จึงเป็นเรื่องที่สำคัญกับการใช้เวลาว่างที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กิจกรรมการพักผ่อนของประชากรเหล่านั้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวไปจะใกล้หรือไกลจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาและศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล

๒. รายได้ของประชากรดีขึ้น จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้คนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานและประดิษฐ์ค้นคิดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขึ้นมา ซึ่งจะทำให้ประชากรมีงานทำมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีเวลาว่างเหลือพอที่จะนำมาใช้เพื่อการพักผ่อน การที่ฐานะทางด้านเศรษฐกิจของประชากรดีขึ้น จะมีผลส่งให้ประชากรมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการพักผ่อนและหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ตนเอง เช่น การพาครอบครัวไปเที่ยวชมปราสาทหินพิมาย การเดินทางไปงานเทศกาลประจำปีของจังหวัดใกล้เคียง เพราะค่าใช้จ่ายถูก การเดินทางสะดวกปลอดภัย ทำให้ประหยัดทั้งเวลาและเงินทอง แต่สิ่งที่ได้รับคือ ความรู้ ความพึงพอใจ ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว คุ่มค่ากับเงินทองที่เสียไป เป็นต้น

๓. ความสะดวกทางการคมนาคม การคมนาคมนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมทำให้เกิดกิจการท่องเที่ยวปรากฏขึ้น ในสภาพปัจจุบัน การไปมาติดต่อกันระหว่างสถานที่ต่าง ๆ กระทำได้สะดวกและรวดเร็ว มีการตัดถนนหรือเส้นทางผ่านเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งจากการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเวลาไม่มากนัก ประกอบกับการเดินทางที่สะดวก จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชากรอยากเข้าไปใช้บริการ และคนส่วนมากก็มีโอกาสที่จะกระทำได้อย่างทั่วถึง

๔. มีเวลาว่าง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในการผลิตมีประสิทธิภาพ มีการนำเอาเครื่องมือและเครื่องจักรชนิดต่างๆ มาใช้ทำงานแทนคน จึงทำให้การผลิตสินค้ากระทำได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนมีเวลาว่างเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การทำนาในประเทศไทย แต่เดิมพื้นที่นำมาใช้ปลูกข้าว ๒๐ - ๓๐ ไร่ ครอบครัวของเกษตรกรต้องใช้เวลาเป็นแรมเดือนในการเตรียมพื้นที่ และเพาะปลูกข้าวในสภาวะปัจจุบันเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการพัฒนาการผลิตที่ทันสมัยได้นำเอาเครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยีในระดับต่างๆ ตามสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลมาใช้ในการผลิต พื้นที่ดินขนาดดังกล่าวจะใช้เวลาทำการเตรียมพื้นที่และทำการเพาะปลูกข้าว ๑ - ๒ วันเท่านั้น และการนำเครื่องจักรกลและเครื่องใช้ชนิดอื่นๆ เข้ามาเสริมในการทำการเพาะปลูกนั่นเอง จะทำให้ประชากรสามารถทำนาได้ปีละหลายครั้ง ผลผลิตต่อไร่สูงสามารถกำจัดวัชพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถขยายพื้นที่ในการทำนาได้มากขึ้น ซึ่งถ้าหากราคาผลผลิตข้าวไม่ตกต่ำมากแล้ว จะทำให้รายได้ของประชากรโดยทั่วไปดีขึ้น และมีเวลาว่างพอที่จะนำไปใช้แสวงหาความสุขทางด้านการท่องเที่ยวและอื่นๆ ได้ตามโอกาสและสภาพทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย

๕. จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จากการที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สภาพชุมชนในเมืองเกิดสภาพความแออัดยัดเยียด สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในเมืองเกิดมลภาวะ สถานที่ท่องเที่ยว

ภายในเมืองมีจำกัด และสถานที่ท่องเที่ยวตามชนบทเมืองต่างๆ ทั้งยังมีการค้นพบแหล่งโบราณสถานใหม่ๆ เช่น บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และยังมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่นๆ ขึ้นอีกมากมาย โดยอาศัยหลักวิชาการและเพื่อสนองต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และมีความจำเป็นต้องหาสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในเมืองจะหาโอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปในท้องที่ชนบทและเมืองต่างๆ แต่ในทางตรงกันข้ามจะมีประชาชนชาวชนบทบางส่วนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมมากมาย และเป็นที่ตื่นตาตื่นใจของชาวชนบท ดังนั้นจึงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่าการที่จำนวนของประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการสถานที่และการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างถิ่นหรือต่างแดนจึงเพิ่มมากขึ้นด้วยจึงกล่าวได้ว่า การที่ประชากรมีความเคร่งเครียดกับการทำงานมากขึ้น ประชากรมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการมีรายได้สูงขึ้น การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า ที่พักร้านอาหาร ฯลฯ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวให้ทันสมัยถูกหลักวิชาการ สามารถเอื้ออำนวยการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งกว่านั้น การที่ประชากรเพิ่มมากขึ้นก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ผลักดันให้ประชากรแสวงหาทางออกเพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด ด้วยการสร้างทัศนคติและพัฒนาค่านิยมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาหาความรู้และความบันเทิงจากมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า หรือภูมิ

ปัญญาของมนุษย์แต่ละท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับความเป็นมนุษย์และความพึงพอใจให้กับตนเอง กลุ่มของตนเองทั้งหมดที่กล่าวมาจึงถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

๒.๑.๓ บทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ มักจะมีวัตถุประสงค์หรือมีสิ่งที่ดึงดูดใจต่าง ๆ กันไป บ้างก็ต้องการเดินทางไปยังที่ใดที่หนึ่งเพื่อชื่นชมธรรมชาติ ความงามตาอากาศ แต่สิ่งหนึ่งที่มีพลังดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเดินทางดั้นด้นไป ก็คือ การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาของตน วัดนั้นดำรงตำแหน่งสถานที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวมาช้านาน เป็นสิ่งดึงดูดใจที่มีอิทธิพลสูง และจะมีต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งบทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น คือ

๑. สภาพของวัดที่มีสถาปัตยกรรม วิหาร อุโบสถ องค์พระพุทธรูปและสิ่งต่างๆ อันประกอบรวมกันเป็นวัด อยู่ในสภาพที่เหมาะสม วัดที่มีบริเวณสะอาดสะอ้าน ตัวอาคารสง่างามไม่อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม พระสงฆ์ปฏิบัติตนสมควรแก่กิจของสงฆ์ สำรวม และสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม แก่ผู้ไปเยือน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่วัดให้และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยปกติวิสัย

๒. วัดเป็นที่รวบรวมศิลปกรรมอันเป็นผลงานของช่างสกุลต่างๆ เป็นผลงานที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยจิตใจศรัทธา จึงมักเป็นศิลปกรรมชั้นยอด วัดจึงเป็นแหล่งที่จะให้นักเรียน นักศึกษา และคนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ และชื่นชมผลงาน อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางรวบรวม เก็บรักษา และดูแลศิลปวัตถุเหล่านั้น ให้อยู่ใน

สภาพที่ดี ศิลปวัตถุเหล่านั้น มิได้เป็นแต่เพียงวัตถุเก่าแก่ที่งดงามด้วยศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าของความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ ที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นรูปธรรม ในรูปของศิลปกรรมแบบต่างๆ อันเปรียบเหมือนสะพานเชื่อมสายใยของอดีตกับปัจจุบัน ไม่ให้ขาดออกจากกัน^{๑๑}

๓. การที่วัดเป็นสถานที่ๆ มีบริเวณมีอาคารสถานที่กว้างขวาง มีข้าวของเครื่องใช้มากมาย วัดจึงอยู่ในฐานะที่จะเป็นที่พึ่งพิงแก่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้ โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อยให้ได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ให้สามารถเดินทางท่องเที่ยว เปิดหูเปิดตามากขึ้น ในอดีตนั้นกิจการที่พักรแรมก็ถือกำเนิดมาจากการที่ศาสนสถานให้ที่พักแก่ผู้เดินทางไปจาริกบุญ มีหลักฐานปรากฏว่าในเส้นทางที่มีนักท่องเที่ยวดำเนินทางไปแสวงบุญในประเทศอินเดีย หรือในบริเวณที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโรมัน วัดหรือโบสถ์มีบทบาทในการให้ที่พักแก่ศาสนิกชน บางแห่งก็เปิดให้พักรแรม บางแห่งก็เรียกเก็บเงินเพื่อเอาไปบำรุงวัดซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของการประกอบกิจการที่พักรแรม^{๑๒}

๒.๑.๔ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์แก่วัด

วัดยังประโยชน์นานาประการ โดยเฉพาะในด้านการเป็นแหล่งดึงดูดใจสำคัญการท่องเที่ยวก็มีส่วนก่อประโยชน์ในด้านการสร้างความมั่นคงให้แก่วัดไม่น้อยเช่นกัน ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เงินรายได้เมื่อไหลเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจก็เกิดการหมุนกระจาย เมื่อมีนักท่องเที่ยวดำเนินทางไปเยี่ยมชมวัด วัดก็จะได้รับประโยชน์ในรูปแบบของรายได้จากการประกอบธุรกิจต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รายได้จากการให้เช่าพระ การขายดอกไม้ธูปเทียนเครื่องสักการบูชา การเก็บค่าที่จอดรถ เงินรายได้จากการบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของการทอดกฐิน การทำบุญในโอกาสพิเศษ วัดจึงมีรายได้ทั้งที่เป็นตัวเงิน สิ่งของ ทรัพย์สิน เครื่องใช้ และอื่นๆ

๒. วัดที่มีนักท่องเที่ยวดำเนินทางไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ก็ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดธุรกิจต่างๆ เป็นช่องทางให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับการว่าจ้างงาน หรือมีอาชีพใหม่ๆ มีรายได้เพื่อการยังชีพ คนเหล่านี้เมื่อมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็ย่อมจะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เมื่อถึงเวลาและมีโอกาส เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา เทศกาลสำคัญ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม และยังช่วยทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้ดำรงคงอยู่สืบทอดได้อีกทางหนึ่ง

^{๑๑} ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, “วัดกับการท่องเที่ยว”, จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓ (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๓๕): ๔๔.

^{๑๒} Bhatia, A.K., *Tourism Development : Principle and Practices*, (New Delhi : 2 nd Steering Publishers Private Limited, 1983), p.237.

๓. นักท่องเที่ยวบางคนอาจเป็นนักเขียน นักข่าว เมื่อไปเที่ยวตามวัดวาอารามได้พบเห็นสิ่งดี เกิดความประทับใจ สิ่งบกพร่องเกิดความคับข้องใจ ก็จะกลับไปเขียนข่าวบทความ สารคดี เผยแพร่ให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ก็จะเป็นหนทางเรียกร้องให้มีการแก้ไข ปัญหาได้ทันที่ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้หน่วยราชการเข้าไปดูแลปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ในบางกรณีการถ่ายภาพศิลปวัตถุและสถานที่ไว้อาจกลายเป็นหลักฐานสำคัญทาง โบราณคดีและประวัติศาสตร์

๔. การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินทางไปพบเห็นศิลปกรรมของวัดต่างๆ จะเป็นเครื่องยืนยันว่า คนไทยนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต โดยมีศิลปกรรมตามวัดเป็นหลักฐานทางวัตถุที่สำคัญ และเป็นสิ่งที่จะกระตุ้นให้มีความตื่นตัวที่จะอนุรักษ์ พัฒนาให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม หากมีการกระทำใดๆ ที่ไม่ถูกไม่ควร ก็จะมีคนคอยเป็นหูเป็นตาดูแล รวมทั้งการต่อสู้ ต่อต้านขัดขวางการทำลายศิลปวัตถุอันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชาติ

๕. การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสพบเห็นความวิจิตรตระการตา ความโอ่อ่าสง่างามของศาสนสถาน ได้พบเห็นจริยาวัตรอันงดงามของพระสงฆ์ ก็อาจเกิดความเลื่อมใสศรัทธาสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางพระพุทธศาสนา หรือมีความตั้งใจในการที่จะทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้จรัสยัณยสืบต่อไป^{๑๓}

๒.๑.๕ ปัญหาของการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพราะวัดบางวัดมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ ประกอบกับมีสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะหรือเป็นโบราณวัตถุสถาน ตลอดจนเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้าไปเยือน จึงก่อให้เกิดธุรกิจเพื่อการค้าบริการต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ของวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียงเช่น ที่จอดรถ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าของที่ระลึก ร้านขายดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น จากการที่วัดได้เพิ่มพูนบทบาทมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งหากจะพิจารณาโดยสังเขปก็สามารถแบ่งได้หลายประเด็นดังนี้^{๑๔}

๑. **ปัญหาด้านกายภาพ** คือ วัดบางวัดไม่มีการแบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัดอย่างไม่เหมาะสม เช่น สร้างสถานบริการแก่ผู้มาเยือนรุกหรือเข้าไปใกล้เขตดินในเขตพุทธาวาส ทำลายความสง่างามของสิ่งก่อสร้างอันมีคุณค่าในเขตพุทธาวาสบ้างก็สร้างสถานบริการบุกรุกเข้าไปในเขตสังฆาวาส ซึ่งเป็นส่วนที่พำนักของพระภิกษุ

^{๑๓} ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, “วัดกับการท่องเที่ยว”, *จุลสารการท่องเที่ยว*, ๔๕ – ๔๗.

^{๑๔} วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, “วัด : จำเป็นอย่างไรรจะต้องมีคู่มือพัฒนา”, *จุลสารการท่องเที่ยว*, ฉบับปีที่ ๗ เล่มที่ ๑, (มกราคม๒๕๓๑): ๗๔ – ๗๖.

สงฆ์ ก็ย่อมจะเป็นการรบกวนการปฏิบัติธรรมของสมณเพศ การมีสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัด ก็มักจะมีได้วางผังแม่บทเต็มรูปแบบไว้ก่อน จะสร้างขึ้นต่างกาลต่างสมัยตามกำลังศรัทธาหรือทุนรอนที่ได้รับ ทำให้เกิดปัญหาการวางตำแหน่งอาคารย่อยหรือสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นภายหลังไปทำลาย หรือบดบังความสง่างามของอาคารหลัก คือ พระวิหารพระอุโบสถ และพระเจดีย์ บ้างก็ไปทำลายคตินิยมดั้งเดิมเช่นเดิมเป็นพื้นที่เว้นว่างเป็นลานทรายตามคตินิยมเดิมเปรียบเสมือนห้วงมหาสมุทร มีพระเจดีย์เป็นเขาพระสุเมรุ และมีอาคารสำคัญอื่นๆ เป็นทวีปทั้งห้าพร้อมทั้งใช้ประโยชน์ลานทรายนั่น เพื่อกิจประเพณีพื้นบ้าน เช่น ประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย เป็นต้น ก็เกิดสิ่งปลูกสร้างขึ้นใหม่หรือบุิอริฐปิดลานทรายโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์รวมทั้งปัญหาความไม่เหมาะสมของขนาดสัดส่วนอาคารต่าง ๆ เช่น สร้างกุฏิขนาดใหญ่ประชิดกับพระอุโบสถ สร้างถึงเก็บน้ำสูงพอ ๆ กับพระเจดีย์ และหอรบซ้ง ทำสิ่งก่อสร้างใหม่ๆ ไปข่มความสง่างามและทำลายบรรยากาศน่าเคารพศรัทธาในสิ่งก่อสร้างเดิม นอกจากนี้รูปแบบสถาปัตยกรรมและสีส่นของสิ่งก่อสร้างใหม่ก็ไม่สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งก่อสร้างเดิมมักจะโดดเด่นขนาดใหญ่โตเกินประโยชน์ใช้สอยกับทั้งสีส่นฉูดฉาด ให้ความรู้สึกขัดแย้ง ทำให้เป็นการทำลายคุณค่าทางศิลปะของโบราณวัตถุสถานของวัดที่มีอยู่เดิมโดยสิ้นเชิง

๒. ปัญหาด้านภูมิทัศน์ คือ การจัดแต่งภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดมักไม่ค่อยได้รับความสนใจกัน ด้วยมองข้ามว่าเป็นปัญหาเล็กน้อย การปล่อยปละละเลยให้เกิดสิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่ตามยถากรรม โดยไม่มีการวางแผนแม่บทรวมของวัดไว้ ทำให้ภูมิทัศน์เสียไปอย่างน่าเสียดาย มุมมองที่จะได้ชื่นชมถึงความสง่างามของวัดไม่มี การจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับหรือปลูกไม้ยืนต้นเสริมร่มเงาก็กระทำไปตามความคิดส่วนบุคคล ไม่ได้มองภาพรวมหรือหาหรือผู้รู้ในการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมก่อน ทำให้เกิดปัญหามิต้นไม้ใหญ่รูปทรงขัดตาปลูกติดกับสิ่งก่อสร้างสำคัญ บดบังมุมมองไป เช่น ปลูกไม้ใบใหญ่หนาที่บดบังองค์เจดีย์แทนที่จะปลูกไม้ใบโปร่งซึ่งมองดูเหมาะสมกว่า รวมทั้งการละเลยดูแลรักษาไม้ดอกไม้ประดับ การจัดทางเดินเท้าให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยนอกจากนี้ การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมภายในบริเวณวัด เช่น ป้ายชื่อวัด ป้ายชี้ทาง โคมไฟ ถังขยะ ลานจอดรถ และห้องสุขา หรือแม้กระทั่งการสร้างฌาปนสถานขึ้นในบริเวณวัด ก็ควรจะคำนึงถึงรูปแบบให้เสริมแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณวัดให้สวยงามยิ่งขึ้น ไม่ใช่สร้างขึ้นมาแล้วกลับกลายเป็นการทำลายภูมิทัศน์ในส่วนรวม

๓. ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียง คือ ปัญหานี้มักจะเกิดขึ้นกับวัด ซึ่งตั้งอยู่ในย่านชุมชนหรือในตัวเมือง เพราะจะเกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียงเป็นที่พักอาศัยและประกอบการค้าขาย มีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์เป็นตึกแถวสูงๆ โอบล้อมบริเวณวัดทำให้สูญเสียทัศนียภาพที่ดีไป บางวัดก็ตัดที่ดินริมถนนให้เช่าสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ แล้วเหลือช่องทางเล็กๆ เปิดเข้าสู่ตัวบริเวณวัดเท่านั้น ทำให้บรรยากาศที่สงบและร่มเย็นของศาสนสถานสมควรแก่การเคารพศรัทธาเสื่อมไป นอกจากนี้การประกอบกิจกรรมต่างๆ จากกิจการในชุมชนใกล้เคียง เช่น ตลาด ย่านการค้า ก็เกิดปัญหาหาบเร่ แผงลอย ร้านขายของ ที่จอดรถสาธารณะ ตลอดจนมลภาวะจากความคับคั่งของการจราจรที่ปราศจากการควบคุมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย รุกล้ำไปกระทบต่อพื้นที่วัดโดยตรง

๔. ปัญหาในด้านสังคมและเศรษฐกิจของวัด คือ ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันวัดได้เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการให้บริการเฉพาะด้านศาสนาอย่างเดียว วัดบางวัดจึงกลายเป็น

ศูนย์กลางของชุมชนอีกลักษณะหนึ่ง มีผู้เข้าไปใช้บริการนอกเหนือจากการไปทำบุญฟังเทศน์ เช่น นักเรียนนักศึกษาเข้าไปใช้เป็นสถานศึกษานักท่องเที่ยวเข้าไปใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดบริการใหม่ๆ ขึ้น เช่น ที่จอดรถของรถยนต์ที่พานักท่องเที่ยวมา ร้านค้าขายอาหาร เครื่องดื่ม ร้านสินค้าที่ระลึก ศาลาที่นั่งพักผ่อน และห้องสุขา ตลอดจนบางครั้งก็มีการให้บริการด้านที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยวในหน้าเทศกาลงานบุญต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา และงานลอยกระทง สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจภายในวัด ทำให้เกิดความพลุกพล่านของผู้คน ขาดความเป็นสัดส่วนเกิดความจำเป็นในค่าใช้จ่ายทั้งการทะนุบำรุงซ่อมแซมวัด ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าจ้างพนักงานดูแลรักษาความสะอาดหรือทำหน้าที่อื่นๆ ปกติวัดอาจจะได้รับเงินอุดหนุนจากกรมศาสนาจำนวนหนึ่ง ซึ่งน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับค่าบริการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น วัดจึงจำเป็นต้องจัดหาผลประโยชน์จากการขอรับบริจาค จัดทำวัตถุมงคลให้เช่า เรียกค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัด เช่น การตั้งร้านอาหารเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ค่าบริการห้องสุขาและค่าบริการที่จอดรถ เป็นต้น การดำเนินการเหล่านี้หากไม่มีการจัดระเบียบในการดูแลให้เหมาะสมรัดกุม ยิ่งผู้ควบคุมดูแลอยู่ในสมณเพศก็ย่อมบริหารงานได้ไม่ทั่วถึง ปล่อยให้เอกชนรับไปดำเนินการแทน ก็มักเกิดการมุ่งเอาเฉพาะผลประโยชน์เป็นหลัก ทำให้เกิดสภาพที่ไม่เหมาะสมขึ้นในบริเวณศาสนสถาน ผลกระทบเหล่านี้จึงเป็นปัญหาต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของวัดในที่สุด จากปัญหาข้างต้น วัดใดที่มีลักษณะทางกายภาพเหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว จึงสมควรกำหนดหรือมีการวางแผนทางการพัฒนา และการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพให้เหมาะสมไว้ เพื่อเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น ได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดการวางแผนและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัด ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากชุมชนข้างเคียงวัดปัญหาการเสื่อมโทรมของโบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัด และปัญหาในเรื่องที่กิจกรรมการท่องเที่ยวจะเข้ามามีบทบาทในวัด

สรุป แนวคิดจากดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อคลายความตึงเครียดจากเศรษฐกิจหรือจากความเครียดในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และยังมีความหมายรวมถึงการเดินทางเพื่อการประชุม เพื่อศึกษาหาประสบการณ์ความรู้ เพื่อการศึกษาเพื่อติดต่อธุรกิจ การเยี่ยมญาติพี่น้อง และตลอดจนเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ซึ่งสาเหตุในการท่องเที่ยวมีมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ความเครียดจากการทำงาน รายได้ที่ดีขึ้น ความสะดวกในการเดินทาง มีเวลาว่างมากขึ้น พร้อมทั้งประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังกล่าวแล้วจึงทำให้เกิดมีการท่องเที่ยวขึ้นวัดจัดได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องด้วยความเคารพนับถือในพระพุทธศาสนา ประกอบกับมีความสนใจในการศึกษาหาความรู้ถึงศิลปกรรมในทางศาสนสถานต่าง ๆ การปฏิบัติธรรม จึงทำให้วัดมีบทบาทต่อการมาท่องเที่ยวมาก ซึ่งในบทบาทนี้จึงทำให้วัดได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว คือ ได้นำรายได้จากการทำบุญมาบูรณปฏิสังขรณ์วัด บริหารงานของวัดในด้านต่างๆ แต่เมื่อวัดได้รับบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ก็ย่อมมีปัญหาที่ตามมา เช่น ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาด้านภูมิทัศน์ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียง ปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจของวัด ฉะนั้นวัดจึงต้องมีการบริหารงานในการพัฒนาไปด้วยความรอบคอบ เหมาะสม พร้อมทั้งมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระเบียบ

แบบแผน ซึ่งก็จะทำให้วัดเป็นสถานที่นำมาซึ่งความสุข ความสบายใจ ความยินดีของประชาชน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งทางใจให้กับพุทธศาสนิกชนโดยรวม

๒.๑.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า หากพิจารณาความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในหนังสือโครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจ พิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งได้กล่าวถึง นิยาม ความหมาย จำนวนผู้ประกอบการ ประมาณการขนาดตลาดของการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ และผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางงานวิชาการพบว่า มีผู้ให้ความหมายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ไว้หลายท่านดังนี้

ศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมาย ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐาน รูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ส่วน ๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึง การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจ ตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจ โดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำ วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้ จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

๒. แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกัน เพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจตีย์ พระธาตุ ปราสาท เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

๒. แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัดจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาอ้อมน้อย เป็นต้น^{๑๕}

ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ^{๑๖} ไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

- ๑.๒ ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี
- ๑.๓ ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
- ๑.๔ อปายนัมย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
- ๑.๕ เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้
- ๑.๖ ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- ๑.๗ ปัตตนาโมทนามัย ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น
- ๑.๘ ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม
- ๑.๙ ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- ๑.๑๐ ทิฏฐุชุกัมม์ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

๒. เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

๓. เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

๓. จำนวนผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism)

ในประเทศไทยมีศาสนสถาน สำนักสงฆ์ ศาลเทพเจ้าต่าง ๆ มีทั้งหมดทั่วประเทศ ๓๓,๙๐๒ แห่ง ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสถานมาจาก www.thaitambon.com ซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละตำบลในประเทศไทย โดยพบว่าศาสนสถานที่มีที่ www.thaitambon.com ได้พิจารณาแนะนำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา มีทั้งสิ้น ๒,๑๖๑ แห่ง อยู่ในภาคกลางจำนวน ๖๘๘ แห่ง ร้อยละ ๓๑.๘ ภาคเหนือ ๕๘๘ แห่ง ร้อยละ ๒๗.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕๒๒ แห่ง ร้อยละ ๒๔.๒ ภาคใต้ ๒๔๑ แห่ง ร้อยละ ๑๑.๒ และภาคตะวันออก ๑๒๒ แห่ง ร้อยละ ๕.๖ ในส่วนของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีสถานที่สำหรับต้อนรับ

^{๑๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร : มปท, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

^{๑๖} ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ, “ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม มีจำนวน ๑๖ แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลางจำนวน ๘ แห่ง ร้อยละ ๕๐.๐ และภาคเหนือและภาคใต้จำนวนเท่ากัน ภาคละ ๓ แห่ง ร้อยละ ๑๘.๘ และภาคตะวันออก ๒ แห่ง ร้อยละ ๑๒.๔

๔. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism)

ภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๒ ด้าน คือ

๔.๑ ด้านรูปแบบการให้บริการ

๔.๒ ด้านบุคลากร โดยมีรายละเอียดของปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

๑. ปัญหาด้านรูปแบบการให้บริการ

๑.๑. ความไม่เป็นระเบียบของผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้ามาขายสินค้าภายในวัด การมีมิจฉาชีพภายในบริเวณวัด การล้วงกระเป๋า การวิ่งราว ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

๑.๒ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดยังไม่ดีพอ เช่น ห้องน้ำภายในวัด ยังไม่สะอาด และมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว หรือบริเวณรอบวัดมีไฟฟ้าไม่เพียงพอทำให้ในปัจจุบันเกิดปัญหาอาชญากรรมบ่อยครั้ง

๑.๓ สถานปฏิบัติธรรมของภาคเอกชนบางแห่ง ขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ดูแล การทำความสะอาดสถานที่ และการขยายพื้นที่ให้กว้างขวางเพื่อรองรับกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมที่มีเป็นจำนวนมาก เป็นต้น^{๑๗}

๕. ปัญหาด้านบุคลากร

๕.๑ บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการ โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านการฝึกอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานในสถานปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้บางครั้งครูผู้สอนไม่เพียงพอในการดูแลอย่างใกล้ชิด

๕.๒ ความสามารถด้านสื่อสารภาษาต่างประเทศ ของผู้ให้บริการในสถานปฏิบัติธรรมที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก แต่บุคลากรหรือพระภิกษุยังไม่สามารถสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมชาวต่างชาติได้ โดยเฉพาะวัดที่สำคัญและได้รับความนิยม

^{๑๗} ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

๒.๑.๗ ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism)

๑. ควรมีศูนย์กลางการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของภาครัฐ ให้แก่บุคลากรที่ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ชาวบ้านที่เป็นอาสาสมัคร มัคคทายก เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการให้บริการได้อย่างเหมาะสม

๒. ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง โดยการส่งเสริมให้เมืองไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนหันมาสนใจมานั่งวิปัสสนา การนั่งสมาธิ และเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

๓. ควรมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการดูแลความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อไม่ให้มีมิจฉาชีพเข้ามาารบกวนนักท่องเที่ยว^{๑๘}

สรุป แนวคิดจากดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในหนังสือ โครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญ ทำทานและการสาธารณกุศลต่างๆ การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนา ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบัน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาได้มีแต่เพียงผู้ที่นับถือศาสนาเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม เข้าชม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ ซึ่งในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปนั้น ก็มักจะให้ความนิยมในสถานที่ทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก รวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกริยาวัตถุ ๑๐ ประการ บำเพ็ญสาธารณกุศลหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง และยังร่วมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ

^{๑๘} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ดีไซน์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๔.

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เกิด การสร้างงานให้กับประชาชนและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ อีกทั้งยังส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยอาศัยการพัฒนาการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดเชิงรุก และการพัฒนาการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ

๑. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพัฒนาจิตและปัญญา โดยการสร้าง พัฒนา พื้นฟู และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๑.๑ การส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๑.๒ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และพุทธศิลป์ ที่ควรค่าแก่การเคารพบูชา

๑.๓ การส่งเสริม สร้างความรู้ ความเข้าใจ วัฒนธรรม และความเชื่อ ความศรัทธาเชิงพุทธ

๑.๔ จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมให้ถูกทางสำหรับชาวพุทธ

๑.๕ จัดกิจกรรมและส่งเสริมการเป็นเจ้าภาพงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาโลก อย่างต่อเนื่อง

๑.๖ ภาครัฐและภาคเอกชนร่วมมือกัน สร้าง เสริม ภาพลักษณ์ ให้เกิดจริยธรรมตามแนวปฏิบัติเชิงพุทธ

๒. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรุก ทั้งในและต่างประเทศ

๒.๑ ส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

๒.๒ เสนอขายสินค้าใหม่ทางการท่องเที่ยว เช่น สปา

๒.๓ สร้างการท่องเที่ยวเน้นเชิงคุณภาพ

๒.๔ กำหนดจุดขายเอกลักษณ์ ของประเทศไทย

๒.๕ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

๒.๖ จัดทำข้อตกลงด้านความร่วมมือการท่องเที่ยวกับ กลุ่มประเทศยุโรป ตะวันตก ยุโรปตะวันออก เอเชีย แอฟริกา โอเชียเนีย และกลุ่มประเทศอาเซียน

๒.๗ ดำเนินการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบของความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน

๒.๘ การส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมตามแต่ละภาคของไทย

๒.๙ ภาครัฐและเอกชน จัดทำรายการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว^{๑๙}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยถือได้ว่าตั้งอยู่ในทำเลที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีภูมิประเทศสวยงาม มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน พระราชวัง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่งที่น่าสนใจ รวมถึง มีประวัติศาสตร์ชาติไทย ที่สืบทอดต่อเนื่องมายาวนาน สิ่งเหล่านี้เหมือนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ปัจจุบัน ประเทศไทยจัดเป็นประเทศขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ ๓ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และใหญ่เป็นอันดับที่ ๕๑ ของโลก มีคนไทยผู้นับถือพุทธศาสนิกายเถรวาท ประมาณ ๙๔% ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูลจากกรมศาสนา เฉพาะประชากรอิสลามในประเทศไทย มีไม่น้อยกว่า ๑๐ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนไม่น้อยกว่า ๑๕% ของประชากรไทย ไม่นับผู้นับถือศาสนาคริสต์ ฮินดู ลิกซ์ และไม่มีศาสนา จึงเป็นไปได้ว่าชาวพุทธในประเทศไทย อาจมีไม่ถึง ๘๐% ของจำนวนประชากรทั้งหมด การที่ประเทศไทยมีเอกลักษณ์ประจำชาติ เช่น อาหารไทย ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทย ที่มีน้ำใจดีเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส จนเป็นที่กล่าวถึงกันว่า ดินแดนแห่งรอยยิ้ม (Land of Smile)

การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและหลากหลายนี้ ทำให้ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวประเทศไทย ทำให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้เข้าประเทศ สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง^{๒๐}

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แชลร์เลย์ อีเบอร์^{๒๑} ได้อธิบายถึงหลักการพื้นฐาน (Principles) ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ๑๐ ประการ ดังนี้

๑.๑ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainable) เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอดีเท่าที่จำเป็นและประหยัด เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ยาวนานขึ้น

๑.๒ การลดการบริโภคของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing over Consumption and Waste) เป็นการลดการบริโภคที่มากเกินความจำเป็นและการลดของเสียเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

^{๑๙} ปรีชา แดงโรจน์, *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษ ๒๑*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกลม จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๙-๒๓๐.

^{๒๐} โดยอ้างอิงจาก ข้าหลวงเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์แนวหน้า, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} Shirley Eber, ๑๙๙๒. *Beyond the Green Horizon: A Discussion Paper on Principles for Sustainable Tourism*, London, WWF and Tourism Concern.

๑.๓ การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยวด้วย

๑.๔ การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (Integrating Tourism into Planning) เป็นการรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment – EIA) ซึ่งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้านทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาทางป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

๑.๕ การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) เป็นการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย

๑.๖ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

๑.๗ การปรึกษากันระหว่างผู้เชี่ยวชาญและสาธารณชน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาลผู้ประกอบการประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกันในทิศทางเดียวกันรวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์

๑.๘ การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว

๑.๙ การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) เป็นการเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลเพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

๑.๑๐ การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) เป็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมถึงนักลงทุน

๒. กรอบแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถนำไปสร้างกรอบแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ ๑๐ ประการ^{๒๒} ดังนี้

๒.๑ มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อน แล้วจึงพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายหลัง เพื่อให้เหมาะสมกับระบบสาธารณสุขปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ

๒.๒ มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

๒.๓ มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุกๆ ด้าน เพื่อผลักดันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ

๒.๔ มุ่งให้ข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้ง ช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

๒.๕ มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนไทยในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

๒.๖ มุ่งกระจายรายได้ และนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนท้องถิ่น

๒.๗ มุ่งจ้างงานในท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจ เพื่อให้ผลตอบแทนสูงแก่ชุมชนท้องถิ่นนั้น

๒.๘ มุ่งพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เพื่อจะช่วยยกระดับของบริการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น

๒.๙ มุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดในระยะยาว เพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป

๒.๑๐ มุ่งทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคระหว่างภาคธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อให้การทำงานขององค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาลร่วมกันบนหลักการ

๓. รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากกรอบแนวทางปฏิบัติของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ๑๐ ประการ ทำให้ประเทศต่างๆ พยายามหารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงเป็นเหตุให้เกิดการจัดประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

^{๒๒} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์ , ๒๕๔๘), หน้า ๙-๑๐.

(The United Nations Conference of Environment and Development) หรือที่เรียกว่า ประชุม Earth Summit ขึ้น ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๙๒ (พ.ศ. ๒๕๓๕) หรือที่เรียกอีกชื่อว่า Rio Summit (ปฏิญญาริโอ) และได้ร่วมลงนามรับรองเอกสารสำคัญ ๕ ฉบับ^{๒๓} คือ

๓.๑ ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development) ประกอบด้วยหลักการ ๒๗ ประการเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของประชาชาติในการดำเนินงานพัฒนา เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

๓.๒ แผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda ๒๑) เป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๓.๓ คำแถลงเกี่ยวกับหลักการเรื่องป่าไม้ (Statement of Principles on Forests) เป็นแนวทางในการจัดการ การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับป่าไม้ทุกประเภท อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาไว้ซึ่งสิ่งมีชีวิตในทุกรูปแบบ

๓.๔ กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UN Framework Convention on Climate Change) มีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาระดับก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Cases) ในบรรยากาศที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสถานะอากาศทั่วโลกโดยลดปริมาณการปล่อยก๊าซบางชนิดขึ้น สู่อากาศ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงเพื่อใช้เป็นพลังงาน เป็นต้น

๓.๕ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) เพื่อให้ประเทศต่างๆ ยอมรับเอาวิธีการที่จะอนุรักษ์ความหลากหลายชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต (Living Species) และเพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันจากการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ

จากกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนนี้ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีมาตรการรองรับเพื่อให้สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวของตน ดังนี้

- มีการวางแผนการท่องเที่ยว
- ต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยมารยาทและความเป็นมิตร
- มีมาตรฐานการดูแลรักษาทรัพยากร เช่น ป่าเขา ต้นไม้ แม่น้ำ ลำธาร เนื่องจากกิจกรรม การท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งเปราะบางได้

^{๒๓} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, หน้า ๑๑-๑๒.

- กำหนดเขตท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและพัฒนาจิตใจ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ เป็นสิ่งดึงดูดความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จึงควรได้รับการส่งเสริม ให้เป็นเขตท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและพัฒนาจิตใจ เช่น ชายทะเลจังหวัดภูเก็ต ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่หุบเขาที่มีอากาศหนาว ย่อมไม่มีโอกาสที่จะได้สัมผัสอากาศอันอบอุ่น หรือได้เห็นชายทะเล ความต้องการนี้เองที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวหลายประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรป
- มีรณรงค์ สมักร จิตอาสา เพื่อเป็นกลุ่มตัวแทนรณรงค์ จัดการตามรูปแบบ โครงการพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- ภาครัฐและเอกชนร่วมมือ ส่งเสริมและสนับสนุน ชุมชน และสถานศึกษาท้องถิ่นให้มีกิจกรรมรณรงค์ สร้างจิตสำนึก ดูแลรักษาสภาพธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ปลุกฝังให้เยาวชนมีระเบียบวินัย และรู้จักคุณประโยชน์จากการท่องเที่ยว ปลุกฝังให้คนไทยทุกคนมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ มีน้ำใจซึ่งกันและกัน มีการกำหนด วาระแห่งชาติ ด้านวางแผน ดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน พุทธศิลป์ อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถเสื่อมสลายได้ตามกาลเวลา สภาพดินฟ้าอากาศ การทำลายของมนุษย์ และการขาดการดูแลเอาใจใส่ หากได้การอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนา ตลอดจนการดูแลรักษาจากมนุษย์ และ หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง จึงจะส่งผลให้การท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัด

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงธรรมะ” หรือ “ทัวร์ไหว้พระ” ณ วัดสำคัญต่าง ๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่ง สำหรับคนไทย ทั้งนี้เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่า การได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญบริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตใจที่ผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัติ

๒.๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัด

วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา ซึ่งมีเสนาสนะและอาคารถาวรวัตถุต่างๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆของพุทธศาสนิกชนทั้งทางด้านจิตใจ และกิจกรรมตามประเพณีนิยม รวมทั้งเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม ^{๒๔}

^{๒๔} งานผังรูปแบบ ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน, “รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

๒.๔.๒ ชนิดของวัด

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในประเทศไทย พุทธศักราช ๒๕๐๕ กำหนดไว้ว่า วัดมี ๒ ชนิด คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ ซึ่งวิสุงคามสีมา หมายถึง เขตพื้นที่ที่พระภิกษุสงฆ์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อใช้จัดตั้งวัดขึ้น แต่ในทางปฏิบัตินั้นเป็นการขอพระบรมราชานุญาตเฉพาะแต่บริเวณที่ตั้งพระอุโบสถเท่านั้น ส่วนสำนักสงฆ์ หมายถึง สถานที่ตั้งพำนักอาศัยของหมู่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งไม่ได้ขอพระบรมราชานุญาตใช้ผืนที่ดินแห่งนั้นเพื่อจัดตั้งเป็นวัดขึ้น ดังนั้นสำนักสงฆ์จึงไม่มีโรงพระอุโบสถเพื่อใช้เป็นที่ทำสังฆกรรม วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาถือว่าเป็นวัดที่ถูกต้องและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

๒.๔.๓ ประเภทของวัด

วัดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ วัดหลวงหรือพระอารามหลวง หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้าง หรือวัดที่รัฐบาลหรือราษฎรทั่วไปสร้างขึ้นแล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และวัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ราษฎรทั้งหลายสร้างขึ้นตามศรัทธาและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมา

๒.๔.๔ การใช้พื้นที่ของวัด โดยทั่วไปนิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. เขตพุทธาวาส เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งสถานที่ประทับขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคำว่าพุทธาวาส มีความหมายเป็นสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า เขตพุทธาวาสมักประกอบด้วยสถาปัตยกรรมหลักสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์และพิธีกรรมต่างๆ คือ พระเจดีย์ พระมณฑป พระปราสาท: เป็นอาคารที่สร้างเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด พระอุโบสถ: เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม พระวิหาร: เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส เจดีย์ราย เจดีย์ทิศ: เป็นอาคารที่ใช้บรรจุอัฐิ หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์ หอระฆัง : คืออาคารที่ใช้เป็นเครื่องตีบอกเวลาสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ศาลาต่างๆ เช่น ศาลาราย : เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน ศาลาทิศ: เป็นอาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญสำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพัก หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์ พระระเบียง: เป็นอาคารที่ล้อมอาคารหลักสำคัญหรือล้อมแสดงขอบเขตแห่งพุทธาวาส พลับพลาเปลื้องเครื่อง: เป็นอาคารที่ใช้สำหรับเป็นที่พระมหากษัตริย์เปลี่ยนชุดฉลองพระองค์ในวาระที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล

๒. เขตสังฆาวาส หมายถึงขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีการใดทางศาสนาโดยตรง คำว่า สังฆาวาส มาจาก คำว่า สงฆ์ เชื่อมกับคำว่า อาวาส แปลว่า ที่อยู่แห่งหมู่สงฆ์ พื้นที่บริเวณนี้จึงมักมีขอบเขตที่มิดชิดและประกอบด้วยอาคารสถานที่สัมพันธ์เฉพาะกับกิจกรรมและวัตร

ปฏิบัติที่เป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของเพศสมณะเท่านั้น อันได้แก่ กุฏิ: เป็นอาคารที่ใช้สำหรับอาศัยจำพรรษาหลับนอน กัปปิยกุฏิ: คือ โรงเก็บอาหาร หอฉัน: เป็นอาคารที่ใช้สำหรับฉันภัตตาหาร วัจจกุฏิ: เป็นอาคารสำหรับใช้ขับถ่าย ศาลาการเปรียญ: เป็นอาคารที่ใช้สำหรับเรียนหนังสือของพระสงฆ์ หอไตร: เป็นอาคารที่ใช้สำหรับเก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา ชันดาฆระ: คือโรงไฟและต้มน้ำ เรือนไฟ ธรรมศาลา: คือโรงเทศนาธรรม ห้องสรงน้ำ: ห้องสำหรับชำระกาย ศาลาท่าน้ำ: เป็นอาคารที่ใช้เป็นท่าและทางเข้าสู่วัดทางน้ำ

๓. เขตธรณีสงฆ์ หมายถึงเขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่เหลือจากการจัดแบ่งเขตสำคัญ คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ให้เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ของวัด เช่น ใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อสร้างความร่มรื่นให้วัด หรือใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารอื่นๆ เช่น สร้างเมรุสำหรับฌาปนกิจศพ ๑๒ ชุมชน ตั้งโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาแก่สังคม แบ่งเป็นพื้นที่ให้คฤหัสถ์เช่าเพื่อใช้เป็นแหล่งทำมาหากิน อาทิ การสร้างตึกแถว หรือทำเป็นตลาด เป็นต้น

การแบ่งพื้นที่วัดออกเป็น ๓ ส่วนนี้ ในเชิงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจึงหมายถึงส่วนหนึ่งคือ เขตพุทธาวาสถูกใช้เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ (Semi-public zone) อีกส่วนหนึ่ง คือ เขตสังฆาวาส ที่ใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private zone) เฉพาะของพระสงฆ์ ส่วนเขตธรณีสงฆ์ก็เป็นเสมือนเขตพื้นที่สาธารณะ (Public zone) สำหรับคนทั่วไป

ดังนั้น เมื่อมีโอกาสได้ไปท่องเที่ยววัด ควรได้ศึกษาเรียนรู้คุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุ พุทธศิลป์และศิลปด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภายในบริเวณวัด ซึ่งมีศิลปะทั้งงดงาม และแฝงประวัติความเป็นมาที่สำคัญและน่าสนใจเพิ่มเติมด้วย

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์เพื่อพัฒนาจิตและปัญญา

พุทธศิลปะ นั้นได้ถือกำเนิดขึ้นหลังจากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วถึง ๕ – ๗ ศตวรรษ หรือเมื่อมีการสังฆยานาพระไตรปิฎกเกิดขึ้น ส่งผลให้การถ่ายทอดวิทยาการทางด้านพุทธศาสตร์มีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกัน ออกไป ขณะที่ตำรามุ่งถ่ายทอดพุทธประวัติและชาดกต่างๆ แต่ในการถ่ายทอดหลักจริยศาสตร์กลับพบว่า ศิลปะเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดที่ได้ผลกว่า พุทธศิลปะ จึงได้แผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว จนเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ดำรงคงอยู่และสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลาย พันปีกระทั่งถึงปัจจุบัน

ในยุคที่พุทธศาสนารุ่งเรือง วัดนอกจากจะเป็นแหล่งรวมสรรพวิชาแขนงต่างๆ แล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการสอนจริยธรรมให้แก่ผู้คนโดยผ่านงานพุทธศิลป์ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญอาทิเช่น จิตรกรรมฝาผนัง รูปแกะสลัก วรรณคดีและศิลปะอื่น ๆ หากพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดี อาจถือได้ว่าวัดในพุทธศาสนาเป็นต้นกำเนิดศิลปะวิทยาการแห่งโลกตะวันออกและ เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกก็ว่าได้

ในด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์นี้ มีส่วนสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของการเป็นคนไทยอันนำมาซึ่งการพัฒนาจิตใจ และปัญญา

วิวัฒนาการความเชื่อและศรัทธาในพุทธศิลป์แบบลัทธิเถรวาทได้ถือเป็นส่วนหนึ่งของลักษณะการ
ท่องเที่ยวคู่กับคนไทยทุกวันนี้

ขณะเดียวกันวิวัฒนาการของงานพุทธศิลป์ก็กำลังเป็นที่สนใจของสังคม พุทธศิลป์มีส่วน
สำคัญในการช่วยสืบสานพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาควบคู่กับ การพัฒนาด้านจิตใจให้คน
เข้ามาศึกษาพระธรรมกันมากขึ้น ก่อให้เกิดความคิดและปัญญา

๒.๖ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปที่ท่องเที่ยวยังศาสนาสถาน เพื่อเยี่ยมชม
หรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและครูบาอาจารย์รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนาเช่น
การปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่างๆ และสามารถประยุกต์
หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่
๑) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนาสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ประเภทของศาสนสถาน อาจแบ่งตามแต่ละศาสนา
เช่น ศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจตีย์ สถูป ปรางค์ พระธาตุ ศาสนาอิสลาม ได้แก่ มัสยิด หรือสุเหร่า
ศาสนา

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยว

ในอดีตที่ผ่านมาจะพบว่าพระมหากษัตริย์ไทยในยุคสมัยต่างมีการเสด็จออกประพาสไปยัง
แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นหนังสือวรรณกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการ
เสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์อยู่อยุธยาเพื่อไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดต่าง ๆ ดังนี้

๑. สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เสด็จไปบุชารอยพระพุทธบาทที่พรานบุญ
๒. สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธบาท และ
ประพาสบางปะอิน
๓. สมเด็จพระนารายณ์ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๔. พระเพทราชา เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๕. สมเด็จพระเจ้าเสือ เสด็จนมัสการพระพุทธชินศรี และ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๖. พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท
๗. พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสด็จนมัสการพระพุทธบาท และเสด็จไปฉลองพระนอนจักร
สีห์สมโภชน์พระพุทธชินราช
๘. พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสด็จนมัสการพระพุทธชินสีห์ พระสารีริกธาตุที่เมืองสวางคบุรี

๙. สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์ อมรินทร์ เสด็จนมัสการการพระฉาย และเสด็จนมัสการพระพุทธรูป^{๒๕}

นอกจากนั้นยังมีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอดีต ดังนี้

สมัยอยุธยา มีผู้แต่งนิราศหรือกวีนิพนธ์ ไม่ทราบผู้แต่ง โดยเป็นการบรรยายการเดินทางจากเชียงใหม่ไปลำพูนเพื่อนมัสการพระธาตุหรือกวีนิพนธ์ ซึ่งเดิมแต่งเป็นภาษาล้านนา ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. ๒๒๘๐

สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ทรงแต่งกาพย์ห่อโคลงประภาพรรทองแดง กล่าวถึงการเสด็จทางสถลมารคจากท่าเจ้าสนุกถึงพระพุทธรูป และยังทรงแต่งกาพย์ห่อโคลงนิราศพระบาท มิได้บ่งชี้ว่าเดินทางไปไหน

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๕๐ สุนทรภู่ ได้แต่งโคลงนิราศพระบาทตามเสด็จพระองค์ปฐมวงศ์ไปพระพุทธรูป และใน พ.ศ. ๒๓๗๑ ได้แต่ง กลอนนิราศภูเขาทองกล่าวถึงระหว่างการเดินทางไปนมัสการภูเขาทองที่อยู่ภายในขณะที่ยังมีชีวิต พ.ศ. ๒๓๘๕ สุนทรภู่ ยังได้แต่ง กลอนนิราศพระปฐม กล่าวถึง การไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ นอกจากนั้นยังมี กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ได้แต่ง โคลงนิราศพระปฐม กล่าวถึง การไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ นายมีได้แต่งนิราศเดือน ไม่บ่งชี้ว่าเดินทางไปไหน และหมื่นพรหมสมพัตร ได้แต่งนิราศพระแท่นดงรัง กล่าวถึงการไปนมัสการพระแท่นดงรัง^{๒๖}

แนวคิดการไหว้พระเจดีย์สมัยก่อนพุทธกาล

คำว่า เจดีย์ เป็นคำที่เรียกสถานที่สำคัญที่บุคคลในสมัยนั้นกำหนดพื้นที่สำหรับประกอบศาสนกิจตามความเชื่อของคนในพื้นที่นั้นๆ สมัยก่อนพุทธกาลบุคคลนับถือเทวดาหรือเทพองค์ต่างๆ แล้วสร้างสถานที่เป็นที่สถิตของเทวดาเรียกว่าเทวสถานหรือเจดีย์สถาน และเป็นที่อยู่อาศัยของยักษ์ ดังปรากฏข้อความในพระคัมภีร์ว่า “อชกลาปะเจดีย์อันเป็นที่อยู่ของยักษ์ ชื่อว่า อชกลาปะกะ เจดีย์ยังหมายถึง สถานที่ที่เป็นมงคลเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ทรงใช้สอย ดังข้อความปรากฏในคัมภีร์ว่า “มกุฏพันธเจดีย์ เป็นชื่อเรียกศาลาามงคลซึ่งเป็นสถานที่ประดับเครื่องทรง พระวรกายของพวกเจ้ามีผลในพระราชพิธีราชาภิเษก ที่เรียกว่าเจดีย์เพราะเป็นสถานที่ควรเคารพยำเกรง”^{๒๗} หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้เสด็จไปเมืองเวสาลีและได้ตรัสถึงเจดีย์ที่มีอยู่ก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าว่า “อุเทนเจดีย์นารัณมย โคตมกเจดีย์นารัณมย สัตตัมพเจดีย์นารัณมย พุพุตตเจดีย์นารัณมย สารันทเจดีย์นารัณมย ปาวาลเจดีย์นารัณมย และข้อความในคัมภีร์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกษัตริย์วัชชีที่บูชาเจดีย์ว่า “พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของ

^{๒๕} ปิ่นเพชร จำปา, “วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๕๔๔”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕). หน้า ๓๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^{๒๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๒๘-๒๓๒/๘๑.

ชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป”^{๒๘} บุคคลนั้นในสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือประชาชนตลอดจนกระทั่งนักบวชลัทธิไม่มุ่งผ้า (เปลือย) ได้นับถือเจดีย์อย่างเคร่งครัดดังปรากฏข้อความในคัมภีร์ว่า “ เราไม่พึงล่วงเกินอุเทนเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งกรุงเวสาลี เราไม่พึงล่วงเกินโคทมกเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้แห่งกรุงเวสาลี เราไม่พึงล่วงเกินสัตตัมพเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกแห่งกรุงเวสาลี เราไม่พึงล่วงเกินพหูปัตตเจดีย์ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือแห่งกรุงเวสาลี”^{๒๙} นอกจากนี้สถานที่ที่ปลูกดอกไม้ ปลูกผลไม้ อยู่ในรั้วเดียวกันเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเรียกว่าอารามเจดีย์ หมายถึงสถานที่ที่งดงามด้วยไม้ดอกและไม้ผล ที่เรียกว่า เจดีย์เพราะเป็นสถานที่กระทำให้ วิจิตร ทำให้น่าบูชาป่าเป็นที่ทำพิธีกรรมตามลัทธิ เรียกว่าวนเจดีย์หมายถึงชายป่าที่ต้องนำเครื่องพลีกรรมไปสังเวย ป่าสุกวันและป่าที่ตั้งศาลเป็นที่สถิตของเทวดาเป็นต้น ต้นไม้ที่มีคนนับถือก็เรียกว่าเจดีย์ ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์ว่า “รุกขเจตยานิ เจดีย์ คือ ต้นไม้”^{๓๐} รุกขเจดีย์ หมายถึง ต้นไม้ใหญ่ที่คนเคารพบูชาใกล้ปากทางเข้าหมู่บ้าน หรือนิคมเป็นต้นโดยเข้าใจว่าเป็นที่อยู่ของเทวดาผู้มีฤทธิ์^{๓๑}

๓.๖.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีมาก่อนพ.ศ. ๑ โดยคำว่า ท่องเที่ยว ปรากฏในคำภาษาบาลีว่า “จร”อ่านว่า “จะระ” ภาษาบาลีปรากฏคำเกี่ยวกับท่องเที่ยวคือ “วิจรติ, สยจรติ แปลว่า เที่ยวไป, สยจร คำว่า “จร” มีปรากฏอยู่ในปฐมโอการของพระพุทธเจ้าหลังจากพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ได้ส่งสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนาด้วยพระดำรัสว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม แปลเป็นภาษาไทยว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ”^{๓๒} คำว่า เที่ยว พระพุทธเจ้ามุ่งหมายถึง การเดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศพระธรรมแก่ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด นำความสุขไปให้ประชาชน ในบรรดาพุทธกิจ ๕ ประการ ของพระพุทธเจ้า กิจในปุเรภัต คือ การเสด็จเที่ยวไปบิณฑบาตรตามหมู่บ้าน นิคม ตำบล เมือง รัฐ เสด็จจากแคว้นแคว้นหนึ่งไปสู่อีกแคว้นหนึ่งเป็นกิจวัตรประจำได้พบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในขณะเสด็จเที่ยวบิณฑบาต การเที่ยวบิณฑบาตรของพระสาวกของพระพุทธเจ้าทำให้ประชาชนเห็นและเลื่อมใส กรณิพระอัสสชิหนึ่งในปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ รูปได้ไปเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ มาณพชื่อว่า อุปติสสะ

^{๒๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๘๑.

^{๒๙} ที.ปา (ไทย) ๑๑/๑๑/๑๐.

^{๓๐} บุญสืบ อินสาร, **ธรรมบท ภาค ๖**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งนครการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙๔.

^{๓๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙/๑๒๙.

^{๓๒} วิ.ม. (ไทย) ๔ /๓๒/๔๐.

ได้พบและได้สนทนาธรรม จนกระทั่งอุปติสสะได้บรรลุธรรมและเดินทางไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า^{๓๓} ในพระคัมภีร์บันทึกถึงพระพุทธเจ้าได้พาทิกษุ ๕๐๐ รูปที่ประสงค์จะลาสิกขา ไปเที่ยวป่าหิมพานต์ ชมภูเขาสวย, ชมป่า, ชมแม่น้ำ, และหมูนกในป่าหิมพานต์ ในขณะที่นั้นมีนางนกคู้เหว่า ๕๐ ตัว บินมา แวดล้อมนกคู้เหว่าตัวผู้ในบริเวณนั้น ทิกษุทั้งหลายจึงถามถึงชื่อนกเหล่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า นกเหล่านั้น ชื่อว่า นกคู้เหว่า^{๓๔}

คัมภีร์ขุททกนิกาย เถรคาถา ได้บันทึกเหตุการณ์ที่พระกาฬทายีเถระ ได้ทูลนิมนต์ พระพุทธเจ้าไปแสดงธรรมโปรดพระประยูรญาติที่เมืองกบิลพัสดุ์ ด้วยการพรรณาสถาปัตยกรรมของสถานที่ที่จะเดินทางผ่าน ดังข้อความว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ หมูไม่มีดอกและใบสีแดง ดังถ่านเพลิง ผลัดใบเก่าทิ้ง ผลิดอกออกผล หมูไม่เหล่านั้น สว่างไสวดังเปลวเพลิง ข้าแต่พระมหาวิระ ผู้มีส่วนแห่งอรรถรสเป็นต้นเวลานี้เป็นเวลาสมควรอนุเคราะห์หมู่พระญาติหมู่มิมีดอกบานสะพรั่ง นำ รื่นรมย์ใจส่งกลิ่นหอมฟุ้งตลบไปทั่วทุกทิศผลัดใบเก่าทิ้งผลิดอกออกผลข้าแต่พระองค์ ผู้ แก่แล้วล้าถึงเวลาที่พระองค์จะเสด็จหลีกไปจากที่นี่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ฤดูนี้ไม่หนาวนัก ไม่ร้อนนัก เป็นฤดูที่สบายเหมาะแก่การเดินทาง พระประยูรญาติทั้งฝ่ายศากยวงศ์ และโกลิยวงศ์ จะได้เฝ้าพระองค์”^{๓๕}

๓.๖.๒ แนวคิดเรื่องสุคติโลกสวรรค์

แนวคิดเรื่องสุคติโลกสวรรค์ ชีวิตหลังตายเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชน โดยที่พื้นฐานชาวพุทธมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในอดีตชาติและอนาคตชาติ สังคมชาวพุทธได้ถูกหล่อหลอมเกี่ยวกับคุณงามความดี การบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญสมาธิ สั่งสอนให้ใช้ปัญญาในการดำรงชีวิต และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติ ออกบวช ตรัสรู้และปรินิพพาน และหลักธรรมคำสั่งสอนผ่านบุคคล เช่น พระสงฆ์ นักปราชญ์ บิณฑบาต ครุอาจารย์ และผ่านสื่อต่าง ๆ เช่นจิตรกรรมฝาผนัง หนังสือ เป็นต้น ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับสุคติโลกสวรรค์เป็นแนวคิดคู่กับพระพุทธศาสนา จากแนวคิดนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนหาวิธีสร้างบุญกุศลชนิดที่ดีที่สุด นั่นคือการบูชา กราบไหว้พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ ถึงแม้พระศาสดาจะปรินิพพานไปแล้ว แต่ยังมีสถานที่ที่พระองค์เคยใช้สอยโดยพระองค์ผู้เป็นศาสดาตรัสสั่งไว้ให้ไปดูและกราบไหว้ ดังปรากฏข้อความที่น่าสนใจในพระคัมภีร์ว่า “อนันท์ สังเวชนียสถาน ๔ แห่งนี้เป็นสถานที่ (เป็นศูนย์รวม) ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูสังเวชนียสถาน ๔ แห่งอะไรบ้าง คือ

๑. สังเวชนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่า ตถาคต ประสูติในที่นี้

๒. สังเวชนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่าตถาคต ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้

^{๓๓} วิ.ม. (ไทย) ๔ / ๓๒ / ๔๐.

^{๓๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕ / ๔๕ / ๓๐๘.

^{๓๕} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖ / ๕๒๗ / ๔๓๒.

๓. สังเวชนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ด้วยระลึกว่าตถาคต ทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้

๔. สังเวชนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่าตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้

สังเวชนียสถาน ๔ แห่งนี้เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีศรัทธาจะมาดู ด้วยระลึกว่า ตถาคต ประสูติ ในที่นี้ว่า ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตรสัมมสัมโพธิญาณในที่นี้ ว่า ตถาคต ประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้ ว่า ตถาคตได้เสด็จดับ ขันธปรินิพพาน ด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้ ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งจาริกไปยังเจดีย์จกมีจิตเลื่อมใสตายไป ชนเหล่านั้น ทั้งหมดหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๓๖}

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ทำให้ทราบว่า บุคคลที่เดินทางไปดูและนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่งนี้ ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

๓.๖.๓ คติการบูชาพระบรมธาตุและสร้างพระสถูป

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วพระบรมสารีริกธาตุแบ่งออกเป็นส่วน ๆ มอบให้เจ้าผู้ครองนครต่างๆที่เลื่อมใสพระพุทธเจ้า ปรากฏข้อความในพระคัมภีร์ว่า “ พระมหาโคตมชินเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จดับขันธปรินิพพานที่กรุงกุสินารา พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ แยกไปอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ พระบรมสารีริกธาตุทะนานหนึ่งเป็นของพระเจ้าอชาตศัตรู อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวสาลี อีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ และอีกทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงอัลลกะปะ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงรามคาม ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงเวฐฐทีปะ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงปาวาของมัลลกะษัตริย์ ทะนานหนึ่งอยู่ที่กรุงกุสินารา โทณพราหมณ์ให้ช่างสร้างสถูปบรรจุทะนานทอง กษัตริย์กรุงโมริยะผู้มีหทัยยินดีรับสั่งให้สร้างพระสถูปบรรจุพระอังคาร พระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๘ แห่ง ตมพเจดีย์เป็นแห่งที่ ๙ บาตรไม้เท้าและจีวรของพระผู้มีพระภาคอยู่ที่วชิรานคร สบงอยู่ที่กุลชนคร ผ้าปัจจัตถณะอยู่ที่สัณนคร (กรุงกบิลพัสดุ์) ธมกรกและประคตเอาจอยู่ที่กรุงปาตลีบุตร ผ้าอาบน้ำอยู่ที่กรุงจัมปา พระอุณาโลมอยู่ที่แคว้นโกศล ผ้ากาสาวพัสดุ์อยู่ที่พรหมโลก ผ้าโพกอยู่ที่ดาวดึงส์ รอยพระบาทอันประเสริฐอยู่ที่หินเหมือนมียูที่กัจจตบุรี ผ้านิสีทนะอยู่ที่อวันตชนบท ผ้าลาดอยู่ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไม้สีเไฟอยู่ที่กรุงมิถิลา ผ้ากรองน้ำอยู่ ที่วิเทหรัฐ มีดและกล่องเข็มอยู่ที่กรุงอินทปัตถ์ ในกาลนั้นบริวารที่เหลืออยู่ที่อปรินตชนบท หม่อมมุนษย์ในกาลนั้นจักบูชาบริวารที่พระมุนีทรงใช้สอย พระบรมสารีริกธาตุของพระโคตมผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ กระจายแผ่กว้างขวางไป เพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย เป็นของเก่าในกาลนั้น^{๓๗} เมื่อเจ้า ผู้ครองนครต่างๆได้รับพระบรมสารีริกธาตุแล้วได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ดังปรากฏข้อความว่า “พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรม

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๒/๑๕๐)

^{๓๗} ขุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๑-๑๘/๗๒๖.

สารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงราชคฤห์ พวกเจ้าลิจฉวีผู้ครองกรุงเวสาลี ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวสาลี พวกเจ้าศากยะชาวกบิลพัสดุ์ทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกบิลพัสดุ์ พวกเจ้าอุลลิสู้ครองกรุงอัลลกะปะทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงอัลลกะปะ พวกเจ้าโกลิยะผู้ครองกรุงรามคามทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงรามคาม พราหมณ์ ผู้ครองกรุงเวฏฐทีปะ สร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงเวฏฐทีปะ พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงปาวาทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุง ปาวา พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลองในกรุงกุสินารา แม่โพชนพราหมณ์ก็สร้างพระสถูปบรรจุพระพุทธรูป และทำการฉลองพวกเจ้าโมริยะ ผู้ครองกรุงปิณฑลิวันทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระอังคาร และทำการฉลองในกรุงปิณฑลิวัน^{๓๘}

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับอานิสงส์การไหว้เจดีย์ในเรื่อง “พระเจดีย์ทองของพระกัสสปทศพล” ดังนี้ บุญของบุคคลผู้บูชาท่านผู้ควรบูชา คือ พระพุทธเจ้า หรือพระสาวก ผู้ก้าวพ้นธรรมเครื่องเน่นซ้ำ ผู้ข้ามความโศกและความรำไรรู้ได้แล้ว ผู้คงที่ ผู้ดับกิเลสได้แล้ว ผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ใคร ๆ ไม่อาจนับได้ว่า บุญนี้มีประมาณเท่านี้^{๓๙} ในพระไตรปิฎกได้ปรากฏอานิสงส์เกี่ยวกับการไหว้พระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุดังนี้ว่า “ข้าพเจ้านั้นไหว้รัตนเจดีย์ ซึ่งคลุมด้วยชายทองคำ แล้วได้ทำให้เลื่อมใสในพระสถูป ได้ชักชวนคนอื่นๆ ในการให้ทานนั้นว่า ขอเชิญท่านทั้งหลายบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ของพระพุทธเจ้าผู้ควรบูชานั้น ด้วยการบูชาพระบรมสารีริกธาตุอย่างนี้ ท่านทั้งหลายละจากอติภานนี้แล้วจักไปสู่สวรรค์ ข้าพเจ้าได้ทำกุศลกรรมนั้นไว้เท่านี้ ตนเองจึงเสวยสุขอันเป็นทิพย์ บันเทิงอยู่ในท่ามกลางหมู่เทวดาชั้นดาวดึงส์”^{๔๐} บุคคลนิยมไหว้พระเจดีย์ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า “ไหว้เจดีย์ วางของหอมและมาลาที่เจดีย์ ทำประตักษิณเจดีย์”^{๔๑} นอกจากนั้นบุคคลนิยมสร้างเจดีย์เพราะมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ในการเกิดที่สรวงสวรรค์ ดังข้อความว่า “ข้าพเจ้าได้ช่วยกันสร้างอศมยเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่สร้างอย่างดี สูง ๑๐๐ ศอก กว้าง ๑๕๐ ศอก เป็นดั่งวิมานสูงเสียดฟ้า สัมบูรณ์แล้ว ข้าพเจ้าครั้งสร้างอศมยเจดีย์ ซึ่งงดงามด้วยแนวแห่งต้นตาล ไม้ไผ่สถานที่ที่ทำการบูชาเจดีย์นั้นแล้ว ทำจิตของตนให้เลื่อมใส บูชาเจดีย์อันสูงสุด พระเจดีย์นั้นรุ่งเรืองอยู่(ด้วยรัตนะทั้ง ๗) ดุจกองไฟลุกโพล่งอยู่ ส่องสว่างทั่วทั้ง ๔ ทิศ ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในห้องบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้น สร้างกุศลเป็นอันมากแล้วระลึกถึงบุญกรรมแล้ว จึงไปเกิดยังสวรรค์ชั้นไตรทิพย์”^{๔๒} ในคัมภีร์มีข้อความที่เกี่ยวกับการสร้างพระสถูปเป็นชั้นๆดังนี้ “ชั้นที่ ๕ ทำด้วยแก้วทับทิม ชั้นที่ ๖ ทำด้วยแก้วลาย ชั้นบนทำด้วยรัตนะทุกอย่างร่างร้านทำด้วยแก้วมณี แทนไฟที่ทำด้วยรัตนะ พระสถูปทำด้วยทองคำล้วน สูง ๑ โยชน์” ครั้งนั้น หมู่เทวดาได้มาร่วมประชุม

^{๓๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๙/๑๗๙.

^{๓๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๕/๙๔.

^{๔๐} พ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑๒๐๕/๑๕๑.

^{๔๑} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๗/๕๐๖.

^{๔๒} พ.อป. (ไทย) ๓๒/๔๐๒/๓๖.

ปรึกษากัน ณ ที่นั้นว่า แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระโลกนาถผู้คงที่บ้าง พระสารีริกธาตุ ไม่แยกกัน คือรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน พวกเราจักสร้างพระสถูปครอบไว้ที่พระพุทธรูปนี้ หมู่เทวดาได้ขยายพระสถูป ให้สูงขึ้นไปอีกหนึ่งโยชน์ด้วยแก้ว ๗ ประการ พระสถูปนั้นจึงมีความสูง ๒ โยชน์ ซึ่งส่องแสงสว่างจัดความมืดได้ พวกนาคได้มาร่วมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นี้ว่ามนุษย์และเทวดาเหล่านั้นได้สร้างพระพุทธรูปแล้ว พวกเราอย่าได้ประมาทเลย

พวกมนุษย์กับเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระโลกนาถผู้คงที่บ้าง พวกนาคเหล่านั้นพากันรวบรวมแก้วอินทนิล แก้วมหานิล และแก้วมณีโชติ ช่วยกันประดับพระพุทธรูปไว้ พระพุทธรูปเจดีย์ประมาณเท่านั้น สร้างด้วยแก้วมณีล้วนสูง ๓ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสวในเวลานั้น ผุ่งครุฑได้มาร่วมประชุมปรึกษากันในครั้งนั้นว่า มนุษย์ เทวดา และนาคเหล่านั้นได้สร้างพระพุทธรูปแล้ว พวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปถวายพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกผู้คงที่บ้าง ผุ่งครุฑแม้เหล่านั้นได้สร้างพระสถูป สำเร็จด้วยแก้วมณีล้วน และผ้าคลุมก็เหมือนกัน ได้สร้างพระพุทธรูปเจดีย์ต่อขึ้นไปให้สูงอีก ๑ โยชน์ พระพุทธรูปสูงขึ้นไป ๔ โยชน์ รุ่งเรืองอยู่ส่องทิศทั้งปวงให้สว่างไสว เหมือนดวงอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น ครั้งนั้น พวกกุมภภันท์ได้มาร่วมประชุมปรึกษากันว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค และครุฑก็เป็นเหมือนกันหมด ต่างก็ได้พากันสร้างพระสถูปที่อุดม บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด พวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว ถึงพวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้างจักใช้รัตนะทั้งหลายประดับ พระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไป พวกกุมภภันท์แม้เหล่านั้น ได้ขยายพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ๑ โยชน์ ในครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๕ โยชน์ สว่างไสวอยู่ครั้งนั้น พวกยักษ์ได้มาร่วมประชุมปรึกษากัน ณ ที่นั้นว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค กุมภภันท์ และครุฑ ต่างได้พากันสร้างสถูปที่ประเสริฐที่สุด บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด พวกเราอย่าได้ประมาทเลย พวกมนุษย์พร้อมเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้าง นำแก้วผลึกมาประดับพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ยักษ์แม้เหล่านั้นได้ขยายพระพุทธรูปเจดีย์ให้กว้างออกไปอีก ๑ โยชน์ ครั้งนั้น พระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๖ โยชน์ สว่างไสวอยู่ครั้งนั้น พวกคนธรรพ์มาร่วมประชุมปรึกษากันว่า พวกมนุษย์ เทวดา นาค ครุฑ กุมภภันท์ และยักษ์ก็เหมือนกัน พวกเราทั้งหมดได้พากันสร้างพระพุทธรูปแล้ว ในเรื่องพระสถูปนี้ พวกเรายังไม่ได้สร้างเลย แม้พวกเราจักสร้างพระสถูปบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่บ้าง ครั้งนั้นพวกคนธรรพ์เหล่านั้นได้สร้างแท่นไพที ๗ แห่ง จนถึงทางเดิน พวกคนธรรพ์สร้างพระสถูปด้วยทองคำล้วน ในครั้งนั้นพระสถูปสูงขึ้นไปเป็น ๗ โยชน์ ส่องแสงสว่างไสว จนไม่รู้กลางคืนหรือกลางวัน เพราะมีแสงสว่างตลอดเวลา ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์พร้อมทั้งดวงดาว ครอบงำรัศมีของพระสถูปนั้นไม่ได้ ในที่ประมาณ ๑๐๐ โยชน์โดยรอบ แม้ประทีปก็ไม่โชติช่วง โดยกาลนั้น มนุษย์พวกใดพวกหนึ่งจะบูชาพระสถูป พวกเราไม่ต้องขึ้นพระสถูป เพียงโยนเครื่องสักการะขึ้นไปบนอากาศ ยักษ์ตนหนึ่งชื่อว่า อภิสมมตะ ที่พวกเทวดาแต่งตั้งไว้ คอยรับธงหรือพวงดอกไม้ไปบูชาให้ยิ่งขึ้น คนเหล่านั้นมองไม่เห็นยักษ์ตนนั้น เห็นแต่พวงดอกไม้ของยักษ์ที่ลอยไปอยู่ ครั้นเห็นเช่นนี้แล้วจึงไป มนุษย์ทั้งหมดย่อมไปเกิดยังสุคติ พวกมนุษย์ที่ไม่เชื่อในคำสอน และพวกที่เลื่อมใสในศาสนามีความต้องการจะเห็น

ปาฏิหาริย์ จึงพากันบูชาพระสฤป^{๔๓} หลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎกปรากฏข้อความเกี่ยวกับบุคคลที่ทำการบูชาและทำความสะอาดพระเจดีย์ด้วยความเคารพว่า “พระเจดีย์ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า ปทุมุตตระผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้คงที่มีอยู่ในป่าใหญ่ซึ่งพลุกพล่านด้วยเนื้อร้าย ใครๆไม่อาจจะไปกราบไหว้พระเจดีย์ได้ พระเจดีย์ถูกหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์ปกคลุมจึงหักพังลง ครั้นนั้นข้าพเจ้าเป็นคนทำการงานในป่า พร้อมบิดาและปู่ จึงได้เห็น พระสฤปหักพังรกรไปด้วยหญ้าและเถาวัลย์ ในป่าใหญ่ ครั้นได้เห็นพระสฤปของพระพุทธเจ้าแล้วตั้งจิตเคารพไว้ว่า พระสฤปนี้ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด หักพังอยู่ในป่า พระสฤปไม่มีอะไรบังแดดฝนไม้ (อยู่ในที่) เหมาะสมแก่คนที่รู้คุณและมีโชค เรายังไม่ได้ทำความสะอาดพระสฤปของพระพุทธเจ้า จะไม่ประกอบกรณงานอย่างอื่น ข้าพเจ้าแผ้วถางหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์ที่พระเจดีย์เสร็จแล้ว เข้าไปไหว้ครบ ๘ ครั้งแล้วก็กลับไป ด้วยกุศลกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตจำนงไว้ ข้าพเจ้าละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์^{๔๔} การสร้างพระเจดีย์สามารถใช้วัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า ข้าพเจ้าออกจากอาศรมได้ก่อนพระเจดีย์ทรายเป็นแล้ว รวบรวมดอกไม้มาชานินมาบูชาพระเจดีย์นั้น ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระเจดีย์แล้ว^{๔๕} และว่า “ข้าพเจ้าได้ไปยังแม่น้ำซ็อมริกา แล้วโยกทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์ทราย ข้าพเจ้าได้ทำพระเจดีย์ทรายนั้นให้เป็นนิมิตว่า พระสฤปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นมุนี ครั้นแล้วได้สร้างพระสฤปทองคำไว้ที่หาดทราย แล้วใช้ดอกกระดังงาจำนวน ๓,๐๐๐ ดอกบูชา ข้าพเจ้ามีความอัมใจ ประนมมือนมัสการทุกเช้าเย็น ไหว้พระเจดีย์ทราย เหมือนไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในที่เฉพาะพระพักตร์^{๔๖} นอกจากนั้นมีหลักฐานเกี่ยวกับการสร้างพระสฤปทอง ปรากฏข้อความว่า ท่านทั้ง ๒ ถือสะเก็ดไม้โพธิ์ให้สร้างเป็นพระสฤปทองนมัสการในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระศากยบุตร ทุกเช้าเย็น ในวันอุโบสถ ท่านทั้ง ๒ นำพระสฤปทองออกมาแล้ว กล่าวสรรเสริญพระพุทธรูป ให้เวลาผ่านไปตลอด ๓ ยาม (ด้วยการปฏิบัติธรรม) ข้าพเจ้าได้เห็นพระสฤปทองเสมอ จึงระลึกถึงเจดีย์ทรายเป็นขึ้นได้ นั่งบนอาสนะเดียวได้บรรลุอรหัตผลแล้ว^{๔๗} การทำความสะอาดเจดีย์มีอันสืบเนื่องเกี่ยวกับการเกิดในภพชาติ ทำให้มีผิวพรรณสวยงาม ดังข้อความดังนี้ เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้าเก็บใบโพธิ์ที่ถูกทิ้งไว้ที่ลานพระเจดีย์ไปทิ้ง จึงได้คุณ ๒๐ ประการ ด้วยเดชแห่งกรรมนั้น เมื่อข้าพเจ้าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ก็เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน ๒ ภพ คือ (๑) ในภพเทวดา (๒) ภพมนุษย์ จุตจากเทวโลกแล้วมาสู่ภพมนุษย์ ก็เกิดเฉพาะใน ๒ ตระกูล คือ (๑) ตระกูลกษัตริย์ (๒) ตระกูลพราหมณ์ ข้าพเจ้ามีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีร่างกายสูงใหญ่ รูปร่าง สะอาดสะอาด สดงาม สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ข้าพเจ้าเกิดในภพใดภพหนึ่ง คือ ในเทวโลกหรือในหมู่มนุษย์ มีผิวพรรณดังทองคำ เหมือนทองคำที่นายช่างหลอม ดีแล้ว^{๔๘} และข้อความว่า

^{๔๓} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๕๖/๑๓๐.

^{๔๔} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๕๓/๕๐๘.

^{๔๕} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๑๑๔/๑๕๒.

^{๔๖} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๖๔/๑๗๖.

^{๔๗} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๘๓/๑๗๘.

^{๔๘} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๔๘/๒๒๔.

ครั้งนั้น คนเหล่านั้นได้ช่วยกันสร้างเจดีย์ของพระศาสดา ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์กว่านรชน สูงเพียงโยชน์เดียว ประดับด้วยรัตนนานาชนิดตามคำแนะนำของข้าพเจ้าด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น ข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บัดนี้ เป็นภพสุดท้าย ข้าพเจ้าเกิดในตระกูลเศรษฐี ที่มั่งคั่ง สมบูรณ์ มีทรัพย์มากในกรุงสาวัตถี^{๔๙} บุคคลเมื่อไหว้พระเจดีย์ สวดสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้าด้วยเสียงที่ไพเราะมีอานิสงส์คือเกิดในภพชาติต่อไป ทำให้มีเสียงไพเราะ ดังข้อความว่า ข้าพเจ้าบูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นฤาษีผู้ประเสริฐ ด้วยเสียงที่ไพเราะ จึงได้ถึงความเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ ด้วยการถวายผลไม้แด่พระพุทธเจ้า และด้วยการระลึกถึงพระพุทธคุณ ข้าพเจ้าจึงสมบูรณ์ด้วยสามัญผลอยู่อย่างผู้ไม่มีอาสวะ^{๕๐}

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงถึงพวก ครุฑ และนาค พร้อมทั้งเทวดามานูชาพระเจดีย์ ดังข้อความว่า ครั้งนั้น พระสถูปทั้งองค์ สำเร็จด้วยแก้วมณี จนกระทั่งเป็นพุทธเจดีย์สูง ๓ โยชน์ส่องแสงสว่างไสว ครั้งนั้น พวกครุฑมาประชุมกันแล้ว ร่วมปรึกษากันว่ามนุษย์ เทวดา และนาคเหล่านั้นได้พากันทำพุทธบูชาแล้ว พวกเราย่อมมาวประมาทอยู่เลย มนุษย์ นาค และเทวดาไม่ประมาทกันแล้ว ถึงพวกเราก็จักสร้างพระสถูป เพื่อบูชาพระโลกนาถ ผู้คงที่^{๕๑} การบูชาพระเจดีย์นอกจากดอกไม้แล้ว ยังมีการบูชาด้วยแสงไฟ ดังข้อความว่า มีใจผ่องใส ใช้น้ำมันนั้นตามประทีปบูชาพระเจดีย์ชื่อว่า สัพพสังวร ของพระพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าเทวดาและมนุษย์ ด้วยกรรมที่หม่อมฉันได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่น หม่อมฉันละกายมนุษย์แล้ว จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์^{๕๒} การสร้างพระเจดีย์นิยมสร้างด้วย สิ่งที่มีค่า ดังข้อความว่า พระเจดีย์ที่สร้างด้วยรัตนะนั้น สร้างไว้อย่างสวยงาม มีสีสุก มีรัศมีรุ่งโรจน์ดุจดวงจันทร์และดวงอาทิตย์^{๕๓} ข้อความเกี่ยวกับการสร้างพระเจดีย์ดังนี้ หม่อมฉันทั้ง ๒ ได้สร้างเจดีย์หลายองค์ แล้วก็พากันออกบวช เจริญอุปัฏฐาก แล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก^{๕๔} พระชินพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่าสุชาตะ เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เสลารามพระเจดีย์ของพระศาสดา ที่เสลารามนั้น สูงถึง ๓ คาวุต^{๕๕}

๓.๖.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเจดีย์ในพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์อรรถกถา ได้บันทึกเรื่องเจดีย์ ๓ ชนิดสรุปดังนี้ ๑. บริโภคเจดีย์ ๒. อุทิสกเจดีย์ ๓. ธาตุเจดีย์ ต้นโพธิ์เรียกว่าบริโภคเจดีย์ พระพุทธรูปเรียกว่าอุทิสกเจดีย์ สถูปที่บรรจุพระธาตุ เรียกว่า ธาตุเจดีย์ กล่าวถึงอานิสงส์ที่บุคคลถวายสิ่งของแก่พระเจดีย์ถึงแม้บุคคลจะถวาย

^{๔๙} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๒๓/๒๙๒.

^{๕๐} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๒๓/๒๙๒.

^{๕๑} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๑๓๔/๓๕๕.

^{๕๒} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๑๔๙/๔๗๕.

^{๕๓} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๒/๒๖๒/๔๘๙.

^{๕๔} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๓/๒๙๒/๔๙๔.

^{๕๕} พุ.อ.ป. (ไทย) ๓๓/๓๖/๖๕๕.

สิ่งของเล็กน้อยแก่พระเจดีย์ อานิสงส์จะให้สัมฤทธิ์ในสิ่งที่ตนเองปรารถนา นอกจากนั้นยังได้กล่าวย้า อานิสงส์การไหว้พระธาตุว่า บูชาด้วยดอกไม้เพียงดอกเดียว จะไม่ไปเกิดในทุกข์ตลอด ๘๐ โภกปี^{๕๖} ในคัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกาได้บันทึกเรื่องเจดีย์ ๔ ชนิด สรุปได้ดังนี้ ๑. บริโภคเจดีย์ ๒. ธาตุเจดีย์ ๓. ธัมมเจดีย์ ๔. อุทิสสเจดีย์ ต้นโพธิ์เรียกว่าบริโภคเจดีย์ สถานที่บรรจุพระธาตุ เรียกว่า ธาตุเจดีย์ คัมภีร์ที่เขียนเกี่ยวกับธรรมะมีปฏิจกสมุปปาทเป็นต้นเรียกว่า ธรรมเจดีย์ พระพุทธรูปเรียกว่า อุทิสสเจดีย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเจดีย์ดังนี้ว่า เจดีย์หมายถึงที่เคารพนับถือ บุคคล สถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา, เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธรูปมี ๔ อย่างคือ ๑. ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒. บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธรูปเจ้าเคยทรงใช้สอย ๓. ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ ๔. อุทิสสเจดีย์ คือพระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทยหมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องแต่เดิมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือเช่นพระธาตุและอัฐิบรรพบุรุษ เป็นต้น^{๕๗} ธรรมเจดีย์หมายถึงพระวาจาเคารพธรรม เพราะเมื่อกระทำความเคารพในรัตนหนึ่ง ก็ย่อมเป็นอันกระทำความเคารพรัตนทั้งสาม ฉะนั้น เมื่อกระทำความเคารพในพระผู้มีพระภาค ก็ย่อมเป็นอันกระทำความเคารพพระธรรมและพระสงฆ์ด้วย^{๕๘} ธรรมเจดีย์ หมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ อันประดับด้วยอริยสัจ ๔^{๕๙} ประเทศไทยในสมัยโบราณรับพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงมีคติความเชื่อพระบรมสารีริกธาตุ อัฐิธาตุของพระอรหันต์ อัฐิธาตุของพระที่ได้รับความนับถือจากประชาชน พระพุทธรูป และรูปเหมือนของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติธรรม การสร้างสถูปหรือเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นที่เคารพกราบไหว้ของศาสนิก หรือสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูป เช่น รอยพระบาท เป็นต้น เมื่อประชาชนที่เป็นศาสนิกประสงค์ จะแสดงออกซึ่งความเลื่อมใสเคารพนอบน้อมสิ่งที่เป็นองค์แทนของพระศาสดาจึงต้องเดินทางไปกราบไหว้เพื่อให้เกิดบุญกุศลคุณงามความดี เพื่อให้ตนเองมีชีวิตที่มีความสุข การนับถือบูชาพระสถูป หรือวัตถุต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระพุทธรูปได้ก่อให้เกิดประเพณีการไปไหว้พระพุทธรูปบาท พระธาตุ และปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุต่างๆ ซึ่งผสมคติความเชื่อการปฏิบัติบูชาและการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ประเพณีการไปไหว้พระพุทธรูปบาทได้กลายเป็นงานปี และสำหรับราษฎร กษัตริย์ประพาสสุขสำราญ ถึงปีนมัสการ บ ชาติ^{๖๐} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องหมายที่สื่อถึงพระพุทธรูปว่า การนับถือรอยพระพุทธรูปบาทเป็นเจดีย์สถาน ดูเหมือนมูลเหตุจะเกิดขึ้นแต่ ๒ คติต่างกัน เป็นคติของชาวมัชฌิมประเทศอย่าง ๑ เป็นคติของชาวลังกาฬทวีปอย่าง ๑ คติของชาวมัชฌิมประเทศนั้นเดิมถือกันตั้งแต่พุทธกาลว่าไม่ควรสร้างรูปเทวดาหรือมนุษย์ขึ้นไว้ เช่น สรรวสัการะบูชา และคตินั้นถือกันมาจนพุทธกาลล่วงร้อยปีจึงได้เลิก เพราะฉะนั้นพระเจดีย์ที่

^{๕๖} พุ.ข.อ. (ไทย) ๗/๑๑/๒๒๒.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

^{๕๘} ม.ม.อ. (ไทย) ๒/๓๗๔/๒๕๗.

^{๕๙} พุ.อ. (ไทย) ๒๕/๓๗๗/๒๘๐.

^{๖๐} จิตา สาระยา, “ประวัติศาสตร์ยุคต้นของสยามประเทศ”, **ศิลปวัฒนธรรม**, ปีที่ ๒๐, ฉบับที่ ๑๑ (กันยายน ๒๕๔๒): ๑๒๖.

พุทธศาสนิกชนสร้างเมื่อก่อน พ.ศ. ๕๐๐ จึงทำแต่พระสถูปหรือวัดต่างๆเป็นเครื่องหมายสำหรับบูชา แทนพระองค์พุทธเจ้า รอยพระพุทธรูปเป็นวัดอยู่อย่าง ๑ ซึ่งชอบทำกันในสมัยนั้นทำเป็นรอยพระพุทธรูปทั้งซ้ายขวาบ้าง ทำเป็นรอยพระพุทธรูปแต่เบื้องขวาบ้าง ส่วนคติที่ถือกันในลังกาทวีปนั้น เป็นการเกิดขึ้นชั้นหลังอ้างว่าพระพุทธรูปได้เหยียบรอยพระพุทธรูปไว้ให้เป็นที่สาธุชนสักการบูชา ๕ แห่งคือที่เขามาลิกแห่ง ๑ ที่เขาสุวรรณบรรพตแห่ง ๑ ที่เขาสุมนะภูฏแห่ง ๑ ที่เมืองโยนกบุรีแห่ง ๑ ที่หาดในลำน้ำนันทานที่แห่ง ๑ จากหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกสาวิกาเพื่อประกาศธรรมและได้พบสิ่งต่างๆในระหว่างเดินทาง

สรุป การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ ด้านศาสนสถาน ด้านบุคลากร ด้านการพัฒนาวัด ด้านสิ่งแวดล้อมวัด ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว ด้านแรงจูงใจในการท่องเที่ยว และด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดการแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพัฒนาชีวิตและจิตใจ ก่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดี และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านศาสตร์ และศิลป์ของศิลปวัฒนธรรม

๒.๗ รูปแบบและสภาพการบริหารจัดการภายในวัดพระธาตุหลวง เมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว

วัดพระธาตุหลวง หรือ พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ จัดเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของคนลาวและชาวเวียงจันทน์มายาวนาน มีอายุยืนยาวมากกว่าพันปี มีความเทียบเท่ากับพระธาตุพนมของบ้านเรา ได้มีการบูรณะขึ้นมาใหม่ในภายหลังโดยพระไชยเชษฐาธิราช ให้มีขนาดใหญ่มากขึ้น สง่างามและสวยงามมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทุกวันนี้พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ยังคงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวลาว ไทย และชาวต่างชาติทั้งหลายยังคงสักการบูชารวมถึงยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมอีกด้วย สำหรับพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตั้งอยู่บริเวณตัวเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ เป็นสถานที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ หรือ อัฐิส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลาว จะมีการจัดงานเทศกาลบุญพระธาตุหลวงเป็นประจำทุกปี ลักษณะขององค์พระธาตุจะสร้างให้คล้ายกับดอกบัวตูม ความสูง ๔๕ เมตร กว้างและยาว ๗๐ เมตร มีหอไหว้ ๔ ด้าน ชื่อว่า พระธาตุศรีธรรมทวยโลก ชั้นสองและสามรายล้อมไปด้วยพระธาตุขนาดเล็กทำจากทองคำ ๔ บาท ตรงส่วนปลาย มีการเจาะลึกคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยแผ่นทองคำไว้บริเวณฐาน เพื่อเพิ่มคุณค่าและความขลังให้กับพระธาตุหลวงแห่งนี้ นอกจากนี้ด้านในยังมีวัดที่ชาวบ้านแถวนั้นเรียกว่าวัดเหนือและวัดใต้ให้ได้เข้าไปกราบสักการบูชากันอีกด้วย ถือว่าเป็นอีกสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ควรพลาดอย่างแท้จริงหากได้มีโอกาสไปเยือนนครเวียงจันทน์ ประเทศลาว

ภายในบริเวณดังกล่าวยังมีร้านของฝากและร้านอาหารอร่อยเรียงรายอยู่มากมาย โดยของฝากส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากจีน เวียดนาม จำพวกเครื่องประดับต่างๆ หรืออย่างร้านอาหารก็มีเมนูบ้านๆ แต่รสชาติไม่บ้านมาให้ได้แวะอิมท้องกันด้วย เช่น ข้าวข้าว

หรือ ข้าวผัดปู และร้านอาหารตามสั่งอื่นๆ มีเมนูให้ได้เลือกชิมอีกมากมาย รับรองได้ว่าไปในครั้งนี้ได้ทั้งความอิ่มใจ อิ่มท้อง ไปพร้อมๆ กัน หากใครที่ไปแล้วเชื่อว่าถ้ามีโอกาสจะต้องอยากกลับไปใหม่อีกครั้งอย่างแน่นอน พระธาตุหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประตูชัย พระธาตุหลวงแห่งนี้ถือเป็น ศาสนสถานที่สำคัญที่สุดของประเทศลาว เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติและยังแทนความเป็นเอกราชและอำนาจอธิปไตยของประเทศลาวอีกด้วย พระธาตุนี้สร้างขึ้นในศตวรรษที่ ๑๖ พระธาตุองค์นี้มีรูปทรงที่ไม่เหมือนกับองค์อื่นๆ เพราะเป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนา กับสถาปัตยกรรมของอาณาจักร

ตามตำนานเล่าว่า พระธาตุองค์นี้ได้สร้างในสมัยพุทธศักราชที่ ๒๓๖ โดยมีพระภิกษุลาวจำนวน ๕ รูปเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย และได้อันเชิญพระอรังคธาตุของพระพุทธเจ้ามายังนครเวียงจันทน์ด้วย ต่อมาดำกราบพูลพระยาจันทบุรีประสิทธิ์ศักดิ์ เจ้านครเวียงจันทน์ในสมัยนั้น ให้สร้างพระธาตุหลวงขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุเพื่อให้ชาวลาวได้กราบไหว้ กล่าวไว้ว่า พระธาตุองค์เดิมนั้นสร้างด้วยหินเป็นทรงโอคว่ำ มีการก่อกำแพงล้อมรอบเอาไว้ทั้ง ๔ ด้าน แต่ละด้านมีความกว้าง ๑๐ เมตร หนา ๔ เมตร และสูง ๙ เมตร เชื่อกันว่าพระธาตุที่เห็นในปัจจุบันสร้างครอบองค์เดิม ซึ่งต่อมาสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองหลวงของราชอาณาจักรล้านช้างจากหลวงพระบางมาอยู่ที่เวียงจันทน์ ตามคำริของพระราชบิดา คือพระเจ้าโพธิสาร จากนั้นทรงมีพระบัญชา ให้ทรงสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ครอบพระธาตุองค์เดิมไว้ ณ บริเวณที่เคยเป็นเทวสถานเก่าของขอมโดยเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. ๒๑๐๙ และหลังจากสร้างพระธาตุหลวงได้โปรดฯ ให้สร้างวัดขึ้นล้อมรอบพระธาตุไว้ทั้งสี่ทิศด้วย แต่ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงสองแห่งด้วยกันคือ วัดพระธาตุหลวงเหนือและวัดพระธาตุหลวงใต้

ในปัจจุบัน พระธาตุหลวงมีลักษณะคล้ายป้อมปราการ เพราะมีการสร้างระเบียงสูงใหญ่ขึ้นโอบล้อมรอบองค์พระธาตุไว้ พร้อมกับทำช่องหน้าต่างเล็กๆ เอาไว้โดยตลอด สำหรับประตูทางเข้านั้นเป็นประตูไม้บานใหญ่ ลงรักสีแดงไว้ทั้งหมด นอกจากนี้รอบๆ องค์พระธาตุใหญ่ยังมีเจดีย์บริวารล้อมรอบอยู่โดยรอบอีกหลายองค์ เมื่อเดินเข้าไปดูใกล้ๆ ก็จะได้เห็นสัญลักษณ์หนึ่งแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาแห่งนี้ปรากฏอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นรูปแกะสลักพญานาค พระพุทธรูปปิดทองลายกลีบบัวประดับอยู่บนฐานปัทม์ และถัดจากประตูทางเข้าใหญ่ประมาณ ๑๐๐ เมตรจะแลเห็นพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ตั้งอยู่บนฐานสูง พระหัตถ์ทรงถือพระแสงดาบวางพาดไว้บนพระเพลา เล่ากันว่า พระแสงดาบเล่มนี้ทำหน้าที่ปกป้องพระธาตุหลวงซึ่งได้ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวลาวทุกคน

สมเด็จพระเจ้าอภัยพุทธวรไชยเชษฐาธิราช หรือ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๗๗ - ๒๑๑๕) กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของชาติชาวลาว กษัตริย์ผู้สถาปนากรุงศรีสัตนาคนหุต (อาณาจักรล้านช้าง) ให้เป็นศูนย์กลางอารยธรรม และเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของอาณาจักรล้านช้างเข้าไว้ด้วยกัน

ในสมัยพระเจ้าโพธิสาร (พ.ศ. ๒๐๖๓-๒๐๙๐) พระองค์เป็นผู้เคร่งครัดทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ได้ทรงมีพระราชโองการให้พลเมืองเล็กนับถือผีสงเทวดา เลิกทรงเจ้า

เข้าเฝ้าทูลพระราชาอาณาจักร ให้รู้ศาลหลวง ศาลเจ้าผีเสื้อเมืองทรงเมือง และให้หันมานับถือ พระพุทธศาสนาแทน ทรงสร้างวัดสุวรรณเทวโลกเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๐๘๙ อาณาจักรล้านนาว่างกษัตริย์ปกครอง จึงได้อัญเชิญเจ้าไชยเชษฐา พระโอรสของพระเจ้าโพธิสาร ไปครองนครล้านนา

พ.ศ. ๒๐๙๐ พระเจ้าโพธิสารเสด็จสวรรคต ด้วยถูกช้างล้มทับขณะประพาสป่า พระโอรสทั้งหลายต่างแย่งชิงราชสมบัติกัน อาณาจักรลาวได้แตกเป็น ๒ ฝ่าย คือ อาณาจักรฝ่ายเหนือ และฝ่ายใต้ พระเจ้าไชยเชษฐาแห่งล้านนา จึงยกทัพตีกรุงล้านช้าง และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดบุปผาราม เชียงใหม่ รวมทั้งพระพุทธสิหิงค์ (พระสิงค์) และพระแก้วขาวไปด้วย เมื่อยึดอาณาจักรฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ได้ ก็ได้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างใหม่เป็นชื่อ กรุงศรีสัตนาคนหุต พระองค์จึงขึ้นครองราชสมบัติ นับเป็นมหाराชองค์ที่ ๒ ของลาวและทรงพระนามใหม่ว่า "พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช"

พ.ศ. ๒๑๐๙ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ทรงย้ายเมืองหลวงจากเมืองเชียงคำมาอยู่ที่เวียงจันทน์ ได้ประดิษฐานพระแก้วมรกต และพระแซกคำ (พระพุทธสิหิงค์ หรือพระสิงค์) ไว้ที่เวียงจันทน์ เรียกว่าเวียงจันทน์ล้านช้าง ส่วนพระบางประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงทอง จึงได้ชื่อว่าหลวงพระบางมาจนถึงบัดนี้

ในยุคของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระพุทธศาสนามีความเจริญมาก พระองค์ทรงได้สร้างวัดสำคัญมากมาย มีการสร้างองค์พระธาตุหลวงขึ้นมาใหม่ให้ใหญ่โตเพื่อเป็นปูชนียสถานคู่แผ่นดินพระราชาอาณาจักร และได้สร้างวัดในกำแพงเมืองอีกประมาณ ๑๒๐ วัด และยังได้สร้างวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกต ที่นำมาจากเมืองเชียงใหม่

สมัยนี้ราชอาณาจักรไทยได้มีความสัมพันธ์ลาวอย่างแน่นแฟ้น ได้ร่วมมือกันเพื่อต่อสู้กับพม่าและได้สร้างเจดีย์ "พระธาตุศรีสองรัก" ในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เพื่อเป็นอนุสรณ์ แห่งความเป็นพี่เป็นน้องกันของสองอาณาจักร

นอกจากพระองค์จะได้ทรงสร้างพระธาตุอื่นๆ รวมทั้งสร้างพระพุทธรูปสำคัญๆ อีกมากมาย เช่น พระเจ้าองค์ดื้อที่เวียงจันทน์ พระเจ้าองค์ดื้อที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดหนองคาย พระเสริม พระสุก พระใส พระอินทร์แปลง พระองค์แสน ทรงสร้างวัดพระธาตุ ที่จังหวัดหนองคาย และพระธาตุที่จมน้ำโขงอยู่ พระธาตุบังพวน อำเภอมืองหนองคาย สร้างวัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย และพระประธานในโบสถ์ นามว่า พระไชยเชษฐา พระศรีโคตรบูร ที่แขวงคำม่วน พระธาตุอิงรัง ที่แขวงสุวรรณเขต (สุวรรณเขต) พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และทรงปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงประทับประคองนำราชอาณาจักรล้านช้างผ่านพ้นภัยการเป็นเมืองขึ้นของพม่าไปได้ ตลอดรัชสมัยของพระองค์ แม้ว่าในขณะนั้นอาณาจักรล้านนา (เสียแก่พม่า พ.ศ. ๒๑๐๑) และอาณาจักรอยุธยา (เสียแก่พม่า พ.ศ. ๒๑๐๓) ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าแล้ว แต่หลังจากพระองค์สวรรคตในปี พ.ศ. ๒๑๑๔ พอมาถึง พ.ศ. ๒๑๑๗-๒๑๑๘ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองได้ยกทัพมาตีลาวและได้รับชัยชนะ และทรงนำโอรสองค์เดียวของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชซึ่งประสูติ

ในปีที่สวรรคต ไว้เป็นประกันที่หงสาวดีด้วย ต่อจากนั้นมาหลายปีแผ่นดินลาวก็วุ่นวายด้วยเรื่องราชสมบัติ

พ.ศ. ๒๑๓๔ พระเถระเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ จึงได้ประชุมกันลงมติให้ส่งทูตไปเชิญเจ้าชายหน่อแก้วกุมาร ซึ่งเป็นตัวประกันอยู่ประเทศพม่ากลับมาครองราชย์ และในเวลานั้นพระเจ้าบุเรงนองสวรรคตลง พม่าเริ่มอ่อนแอลง และเจ้าหน่อแก้วกุมารขึ้นครองราชย์สมบัติ ในปีพ.ศ. ๒๑๓๕ และประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นกับพม่าต่อไป

อย่างไรก็ตาม วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงพุทธที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ดีกว่าสถานที่อื่น ๆ ซึ่งทำให้ได้รักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันจะก่อให้เกิดการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้คู่กับแผ่นดินไทย

๒.๘ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ ได้ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แปลว่า ธรรม เป็นต้นเหตุให้เจริญ หรือธรรมคือความเจริญมีใช้เป็นหลักฐานทางราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ เรียกว่าพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๓ กับฉบับที่ ๒ เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๔๕^{๖๑}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ คำว่า วัฒนธรรม ตามที่กล่าวมาเป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับสันสกฤต เพราะคำว่า วัฒน มาจาก คำบาลีว่า วทฺชน ซึ่งแปลว่า เจริญ งอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม มาจากภาษาสันสกฤตว่า ธรรม (ใช้ในรูปภาษาไทย-ธรรม) เขียนตาม รูปบาลีล้วน ๆ คือ “วทฺชนธมม” หมายถึง ความดี ซึ่งหากแปลตามรากศัพท์คือ สภาพ อันเป็นความเจริญงอกงาม หรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม นอกจากนี้ คำว่า วัฒนธรรมตรง กับภาษาอังกฤษว่า Culture และคำว่า Culture นี้มีที่มาจากภาษาฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสเองเอามาจากภาษาละติน คือ Cultura อีกต่อหนึ่งในหนังสือ Encyclopedia of Social Science หน้า ๖๒๑ ได้อธิบายคำว่า วัฒนธรรม (Culture) ว่า เป็นคำที่ใช้ในวิชามานุษยวิทยาสมัยใหม่ (Modern Anthropology) และในทางด้านสังคมศาสตร์ (Social Sciences) หมายถึง

^{๖๑} สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๓, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

มรดกของสังคม (Social Heritage) เป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิต ของกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกัน และได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เจริญตามยุคสมัย^{๖๒}

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” (tourism) ว่าเป็น คำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การเล่นกีฬา การติดต่อ ธุรกิจ ตลอดจนเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง อาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข ๓ ประการ คือ

๑. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. เดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. เดินทางด้วยจุดประสงค์ใดๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๖๓}

หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน ยังรวมไปถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งทั้งภายในและระหว่างประเทศ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลินและความสัมพันธ์อันดีร่วมกัน^{๖๔}

มูทิตา ปิ่นสุนทร กล่าวว่า ถ้าไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อผ่อนคลาย ร่างกายและจิตใจจากกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศทางสิ่งแวดล้อมของมนุษย์มีการ ประกอบกิจกรรมที่สนุกสนาน ทั้งการกีฬา ทักษะศึกษา การรังสรรค์และการพักผ่อนและได้สรุป ความหมายของการท่องเที่ยวได้ ๓ ประการ คือ

๑. การเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว
๒. การเดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. การเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้^{๖๕}

สุกานดา ฟองย้อย ได้ให้ความหมาย “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางด้วยความ สมัครใจจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความ บันเทิง เยี่ยมญาติ หรือศึกษาหาความรู้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง หรือไปพำนักเป็น การถาวร การท่องเที่ยว คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์มากมายหลายมิติ ซึ่งเป็น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน นักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยว และรัฐบาล โดย

^{๖๒} สุพัตรา สุภาพ, **วัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๕-๒๗.

^{๖๓} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **การพัฒนาท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^{๖๔} หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย, **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

^{๖๕} มูทิตา ปิ่นสุนทร, **การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเกาะรัตนโกสินทร์, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

กิจกรรมที่สนับสนุนเป็นอุตสาหกรรมบริการหลายสาขาที่มาผสมผสานกันตามกระบวนการสร้างแรงจูงใจและการต้อนรับ^{๖๖}

ประเวศ วะสี ได้เสนอบทบาทของวัดไว้ ดังนี้

๑. วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีศีลธรรมที่ดีงาม ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชนจะทำให้ชุมชนอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบันอื่นๆ รวมทั้งสถาบันศาสนาอ่อนแอไปด้วย

๒. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กว่า ๓๐,๐๐๐ โรงเรียน ยังไม่สามารถผลิตคนที่มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรมในส่วนที่ขาดนี้วัดสามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง

๓. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าแก่สังคม ดังนั้นระบบบริหารจัดการที่จะก่อประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา จึงมีผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกันในการจรรโลงพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

๔. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระสงฆ์และวัดเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สังคม^{๖๗}

รลิกา อังกูร กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแหล่งรวมงานศิลปกรรมที่มีค่าเช่นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง และความรู้สาขาต่าง ๆ มากมาย นับเป็นมรดกล้ำค่าและเสมือนเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน ที่มีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของธรรมชาติที่สามารถย้อนกลับไปได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยววัดกันเป็นจำนวนมาก การเดินทางไปตามวัดต่าง ๆ ถือเป็นเรื่องปกติของคนไทย พุทธศาสนิกชนมีหน้าที่ให้การส่งเสริม อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา โดยการทำบุญถวายปัจจัยถวายภัตตาหาร หรืออื่นๆ ที่ช่วยทำนุบำรุงศาสนาในสมัยโบราณเชื่อกันว่า หากผู้ใดสามารถทำบุญ ๙ วัดใน ๑ วัน ผู้นั้นจะได้บุญกุศลมาก ดังนั้น การเดินทางไปวัดจึงเป็นกิจที่ชาวพุทธทำอยู่เป็นประจำในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนนิยมเดินทางไปทำบุญเช่นทอดกฐินหรือผ้าป่าสามัคคีตาม

^{๖๖} สุกานดา พองย้อย, การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

^{๖๗} ประเวศ วะสี, “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕-๒๗.

วัดต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลจากที่พักอาศัยจึงถือได้ว่าการเดินทางไปทำบุญเป็นการเดินทางท่องเที่ยวได้เช่นกัน การเดินทางไปท่องเที่ยวตามวัดต่างๆ นอกจากจะมี จุดประสงค์เพื่อทำบุญแล้วการได้ชมศิลปะแบบต่าง ๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนละแวกวัดนั้น ๆ ก็เป็นผลพลอยได้ตามมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงจัดให้วัดเป็นอีกหนึ่งในเส้นทางของการท่องเที่ยว^{๖๘}

การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชายแดนแนวโน้มนักท่องเที่ยวในอนาคตพบว่า นักท่องเที่ยวโดยรวมจะมีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น คือ นักท่องเที่ยวจากจีน สำหรับ สปป.ลาว นั้น มีความได้เปรียบในตลาดประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ คือ ไทย กัมพูชา เวียดนาม และสหภาพพม่า

๑.๘.๒ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์

พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสโกโก (ช่างเมือง) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า ๑) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ๒) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ ๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่าง ๆ ให้มากขึ้น และแต่งกายให้เรียบร้อยในเรื่องการพัฒนาศาสนสถาน หากมีการสร้างใหม่ ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมีการวางผังใหม่ให้ดีขึ้น มีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงามน่ารื่นรมย์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และมีการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ของวัดให้สมบูรณ์ เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับประชาชนที่มาวัดแล้วย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธาเกิดความยินดีเกิดความสุขใจมาทำบุญทำกุศลต่าง ๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้^{๖๙}

พระมหาสุทิตย์ อาภากร ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญหาพบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสารสถานที่และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่

^{๖๘} รสิกา อังกูร, ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม, (นันทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๖๙} พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสโกโก (ช่างเมือง), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

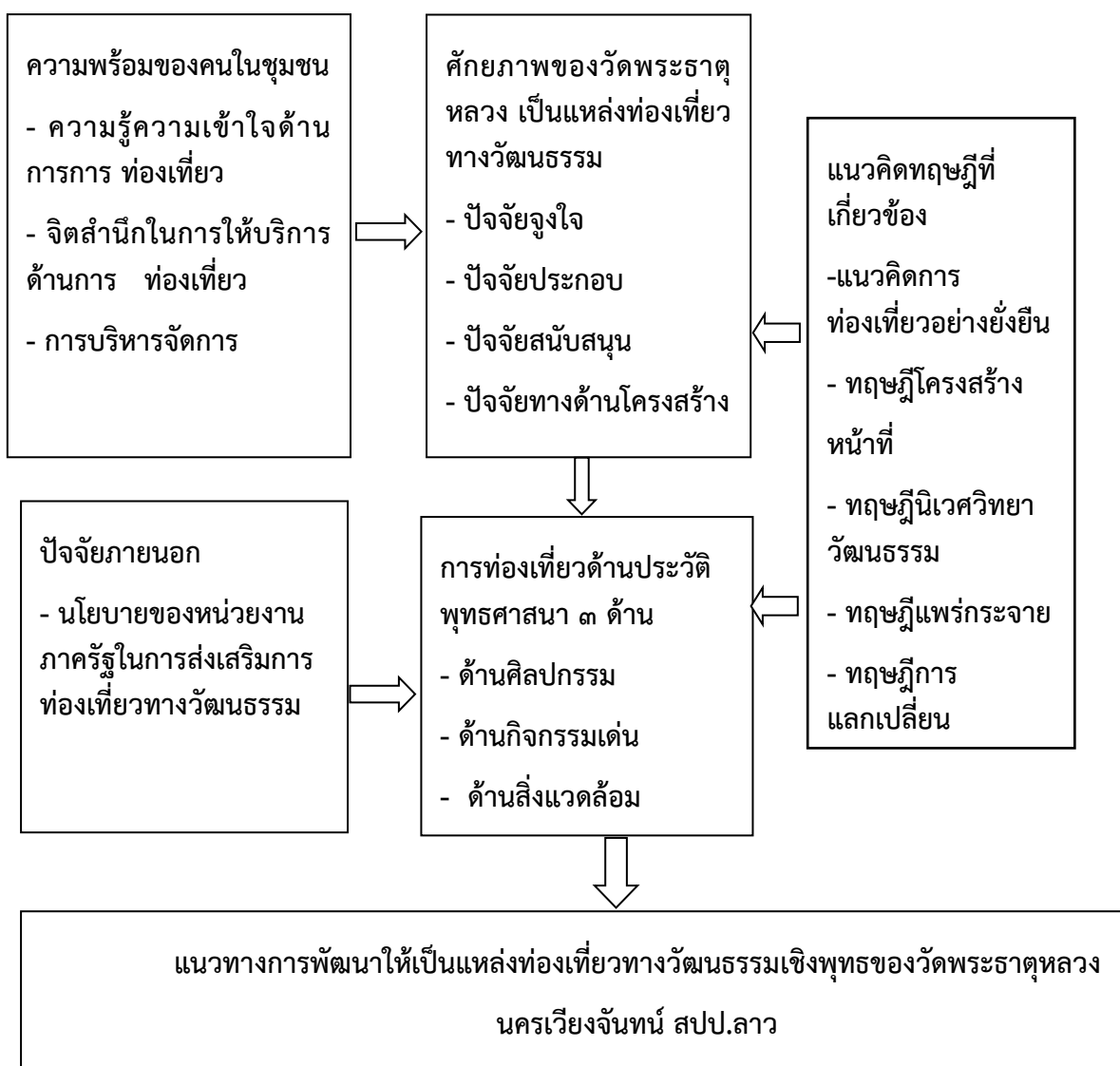
เหมาะสมมีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดี ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติคือการเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของการรักษาศีล การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธและสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ผลศึกษากระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเช่นการให้ไหว้พระสวดมนต์การฝึกสมาธิการเจริญปัญญาและการจัดกิจกรรมเชิงประเพณีเป็นต้น โดยใช้สื่อที่สำคัญ ๔ ประเภทคือ ๑) สื่อบุคคล ๒) สื่อธรรมชาติ ๓) สื่อประเพณีและกิจกรรม และ ๔) สื่อมวลชน^{๗๐}

ส่วนการวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจโดยรวมพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าวลดลงอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์จากเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของที่ระลึก อุตสาหกรรมที่พักและอุตสาหกรรมอาหาร และเครื่องมือการศึกษา การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่า ในสปป.ลาวมีการวางแผนอย่างรัดกุม เนื่องจากหน่วยงานจากต่างประเทศได้ เข้ามาให้ความร่วมมือด้านวิชาการและสนับสนุนเงินทุนสมควรถือว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน สปป.ลาว และประเทศไทยจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ อาทิ การป้องกันปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอภูมิปัญญาชาวบ้าน การกระจายรายได้ในชุมชนตลอดจนการบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวที่ดีในอนาคต

^{๗๐} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอู่), “รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

๒.๙ กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การทำวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาใน ๒ วิธีคือ อาศัยเอกสารต่างๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นฐานในการนำเสนอและการอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสาร (Documentary - Research) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย

๒) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ เช่น การท่องเที่ยวแบบพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ การท่องเที่ยวแบบประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๓) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของและนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวภายในบริเวณวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนี้ รวมทั้งประชาชนที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่รอบๆ พระธาตุหลวง ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้จำนวน ๓๐ ท่าน

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่างของการท่องเที่ยวในเชิงพุทธในสังคมปัจจุบัน ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิดทัศนคติ ของนักท่องเที่ยว ทั้งประชาชนที่เป็นคนลาวเอง รวมทั้งชาวต่างชาติ เพื่อที่จะเป็นการทราบและเข้าใจ จำนวน ๓๐ ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังนี้

๑) เป็นนักท่องเที่ยวทั้งประชาชนคนลาว และชาวต่างชาติ ทุกเพศทุกวัย

๒) เป็นผู้มีความรู้และมีความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือชอบการท่องเที่ยวในเชิงพระพุทธศาสนา

๓) มีการเข้ามาท่องเที่ยวในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ อยู่เป็นประจำทุกๆ ครั้งที่มีโอกาส

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง และผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม ๑ คน เพราะการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา คือ พระราชนันท์ วิจารณ์, ผศ.ดร. และ พระครูจิตรธรรมธัช, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบและให้แก้ไขปรับปรุงนำแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และคัมภีร์อรรถกถา ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ เช่น เอกสารหนังสือ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดท่องเที่ยวทั้งในประเทศลาวเอง และประเทศไทย เป็นต้น เพื่อสร้างเป็นกรอบความรู้ของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

๓) ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างชุดคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นนักท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่บริเวณรอบๆ องค์พระธาตุหลวง พระสงฆ์ที่อยู่ภายในวัด ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อหาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ หลักการ และเหตุผล แนวคิด แนวคิดที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน ๓๐ ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ คือ ศึกษาความเป็นมาและบทบาทด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ตามลำดับ ดังนี้

๑. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคืนมาทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

๒. นำแบบสัมภาษณ์ ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อที่ได้สัมภาษณ์มาตามลำดับ

๓. สรุปประเด็นของแต่ละหัวข้อ
๔. วิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว
๕. นำผลการวิเคราะห์ไปสังเคราะห์โดยวิธีการพรรณนา
๖. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

บทที่ ๔

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของ
วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยว และประวัติความเป็นมาของวัดธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว โดยเป็นสังเขปก็จะทำการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศที่เป็นคนลาวเอง และเป็นคนต่างประเทศในการเที่ยวชมพื้นที่ต่างๆ พ่อค้าแม่ค้าในพื้นที่ของวัดธาตุหลวง ที่สามารถบอกได้ว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวนั้นจับจ่าย ซื้อหาสินค้าอะไร ประเภทไหนมาก ประชาชน และพระภิกษุที่อยู่ในบริเวณของวัด ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจโดยภาพรวมในแต่ละด้านของการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อที่จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทราบองค์ความรู้จุดประสงค์ในแต่ละด้านของการท่องเที่ยวเพื่อที่จะเป็นสิ่งที่หนึ่งที่จะให้เห็นโอกาสจะให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนหรือข้อเสียที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงมากขึ้นโดยผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่างๆ มีด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดธาตุหลวงหรือที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธาตุหลวงเป็นต้น ด้านสิ่งแวดล้อมหรือการจัดอาคารสถานที่เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกกับผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณวัดธาตุหลวงว่ามีความเหมาะสมก็จะเป็นการศึกษาสัมภาษณ์จากนักท่องเที่ยวเองว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดหรือมีสิ่งที่ต้องการปรับปรุงมากน้อยเพียงใดการศึกษานี้เป็นการศึกษาที่ลงพื้นที่เพื่อที่จะได้คำตอบที่มีความชัดเจนและตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้

๔.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของ วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว นั้น ผู้ศึกษาได้รวบรวม บริบท หรือ ประวัติของวัดพระธาตุหลวง ตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน รวมทั้งสภาพปัจจุบันในด้านต่างๆของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อที่จะเป็นการศึกษาถึงปัญหา ข้อดี และข้อเสียในด้านต่างๆของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์

๔.๑.๒ ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว

พระราชอุหลวง เป็นเจดีย์ใหญ่ และงดงามที่สุดในพระราชอาณาจักรลาว สถาปัตยกรรมแบบ
 บาตูลองนี้ เป็นศิลปกรรมลาว โบราณโดยแท้ เพราะได้บรรจุศิลปกรรมลาวโบราณได้อย่างครบถ้วน
 เป็นเหมือนกระจกเงาได้สะท้อนให้เราเห็นแบบการก่อสร้าง ในสมัย ๔๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังทำให้เราเข้าใจระบบการอยู่อาศัย โดยเฉพาะลักษณะเมืองลาวสมัยล้านช้าง และอักขรวิธีในสมัย ๔๐ ปี ล่วงมาแล้วนั้นด้วย

พระธาตุหลวง เป็นที่รวมจิตวิญญาณของคนลาวทั้งประเทศ ทุกๆปีประชาชนลาวทั้งทุกแห่งจะได้มารวมกัน เพื่อแสวงบุญและหาความสนุกสนาน จากงานบุญเฉลิมฉลองประจำปี ระหว่างเดือน ๑๒ วันเพ็ญ เพราะการทำบุญพระธาตุหลวงถือว่าการทำบุญของทางราชการหรือของชาติ

พระธาตุองค์นั้น ตั้งอยู่ชานเมืองด้านทิศตะวันออก ห่างจากจุดศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าของนครหลวงเวียงจันทน์ ประมาณ ๔ กิโลเมตร ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้าน ที่ชื่อว่า บ้านธาตุหลวงปัจจุบัน ประวัติพระธาตุหลวงทางโบราณคดี (ประมาณ ค.ศ. ๖-๑๓)^๑

ประวัติความเป็นมาของพระธาตุหลวงนี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระธาตุพนมและพระธาตุอื่นๆที่สร้างขึ้นโดยช่างชาวลาวโบราณ มีหลักฐานมาจากแหล่งเดียวกัน คือหนังสืออรรถาธิบายแห่งประเทศอินเดีย เขาหินนี้ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของของพระพุทธเจ้า สถานที่แห่งนี้ในหนังสืออรรถาธิบายเรียกว่า หนองคันแทเสื่อน้ำ นอกจากนี้ยังได้พรรณนาเรื่องราวว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาเยี่ยมสถานที่สำคัญต่างๆ และได้ทรงพยากรณ์ไว้ คงจะเป็นอุบายอย่างหนึ่งของนักปราชญ์ลาวในสมัยโบราณ เพื่อชักจูงให้ประชาชนมีความเชื่อและมองเห็นความสำคัญของปูชนียสถานเหล่านี้

ถึงอย่างไรก็ตาม หลักฐานทางโบราณคดี เช่น ลักษณะของพระพุทธรูปหินจากท่าลาด พร้อมด้วยศิลาเลขวาลาวโบราณแผ่นหนึ่ง และศิลปกรรมอื่นๆ พอจะสันนิษฐานได้ว่า พระธาตุหลวงซึ่งยังเป็นเสาหินอยู่นั้น คงจะสร้างขึ้นในศตวรรษที่ ๖ แห่ง ค.ศ. คือสร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ หรือก่อนสมัยเขมรโบราณ จะมีอำนาจแผ่เข้ามาครอบครองแผ่นดินพระราชอาณาจักรลาว และแผ่นดินลาวส่วนอื่นๆ ดังนั้นในหนังสืออรรถาธิบายจึงได้กล่าวไว้ว่า พญาบุรีจันท์ ผู้สร้างนครเวียงจันทน์ได้รับการบอกเล่าจากพระเถระ ชาวอินเดียว่า สถานที่นี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย สมัยนั้น นครเวียงจันทน์เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ หรือ มะรุกเขนนคร (ท่าแขกเก่า)

สมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชที่ ๑ ได้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองทอง (เมืองหลวงพระบาง) มาตั้งเมืองเวียงจันทน์แทน ก็ได้สร้างเจดีย์ใหญ่ครอบเสาหินนี้ เสาหินที่พระไชยเชษฐาธิราชสร้างครอบไว้นี้ คงเป็นเสาหินที่พญาบุรีจันท์สร้างขึ้นไว้ บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าตามอย่างพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย เราจะคิดคำนวณอายุของพระธาตุหลวงถอยหลังไปจนถึง ๒๕๐ ปี ก่อนคริสต์ศักราชนั้น คงเป็นไปได้ เพราะครั้งนั้น พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอินเดียอื่นๆยังไม่เข้ามาตั้งมั่นในดินแดนแถบนี้เลย

ครั้นถึงศตวรรษที่ ๖ แห่ง ค.ศ. อำนาจเขมรโบราณ ได้แผ่เข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้ โดยมีศูนย์กลางปกครองอยู่ที่เมืองชายฟอง หรือ ไชยวัฒนปุระ ที่นี้ได้ค้นพบประติมากรรมรูปโครบ จะมี

^๑ มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ ผู้แต่ง ; สุวิทย์ อธิราชสวัสดิ์ ผู้แปล, ประวัติศาสตร์ลาว, ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙, หน้า ๓๕.

ศิลปกรรมแบบขอมอยู่มากมายอย่างอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยวัฒน์ที่ ๗ (ค.ศ. ๑๑๘๑-๑๒๑๙) ในปัจจุบันประดิษฐานอยู่วิหารน้อย ด้านข้างพระธาตุหลวงทางด้านเหนือนี้เอง

นอกจากนี้ คือ พระพุทธรูปหินถ้ำวังช้าง เมืองโพนโฮง ศักราชกล่าวว่า สร้างขึ้น ประมาณ ค.ศ. ๑๐๐๒ ในรัชสมัยของพระเจ้าไชยวัฒน์ที่ ๑ ที่น่าสนใจที่สุดคือ หลักศิลาเล็ก เรื่องสร้างโรงพยาบาลที่ชายพอง ในรัชกาลของพระเจ้าไชยวัฒน์ที่ ๗ หลักฐานนี้แสดงว่า เวียงจันทน์ได้มอบความเป็นใหญ่ให้แก่ชายพอง โดยเริ่มแต่ตอนท้ายของศตวรรษที่ ๙ แห่ง ค.ศ. แต่ว่า เรื่องราวของพระธาตุหลวง ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงไว้แจ่มชัด ในสมัยเขมรโบราณ มีแต่บอกว่าเป็นเรื่องที่เล่าสืบๆกันมา จนถึงศตวรรษที่ ๑๔ ในสมัยที่ลาวอาณาจักรล้านช้างมีอำนาจขึ้นแทนเขมรโบราณ พระมหาสมันตเถระ หัวหน้าพระธรรมทูตเขมร ได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา นิกายเถรวาทสายลังกา เมื่อ ค.ศ. ๑๓๕๙ ในรัชสมัยพญาฟ้ารุ่ง ระหว่างพักอยู่ที่เวียงจันทน์ ท่านได้กล่าวว่า

“อันที่ปากปาสกนั้น เจ้าอาชีทั้งหลาย ได้ปักหลักหมายไม้จันทน์ไว้ที่นั่นแล อันที่ สะโพนสูง ด้านตะวันออก ข้างหนองกระแสน้ำถ่วงวันตก เจ้าอาชีเอาหลักหินก้อนหนึ่งเป็นสี่เหลี่ยมหมายไว้ แต่ธาตุพระเจ้าทั้งสี่โน้นมา”

เนื้อความที่กล่าวมานี้ มีปรากฏในนิทานขุนบรม ฉบับพระพระมหาเทพหลวง องค์ต้นมะเสมา ในรัชกาลพญาวิบุณ (ค.ศ. ๑๕๐๐-๑๕๒๐)

ในหนังสืออรรถาธิบาย ก็มีเนื้อความทำนองเดียวกันว่า เป็นเสาหิน “หมายเอาพระมหาธาตุของพระเจ้าทั้ง ๔ ตั้งแต่ตอนต้น เป็นต้นว่า พระกุกุสันโธ พระโกนาคนนะ พระกัสสะเจ้า มาใส่คำศัพท์หนึ่งไว้ เป็นคำอธิษฐานธาตุ จึงเอาหลักหินหมายไว้ อันนี้หากเป็นพระพุทธรูปเจ้าทั้ง ๔ องค์ดีหลีแล” คำว่าเสาหินที่เป็นเครื่องหมายไว้นั้น คงจะเป็นเสาหินที่สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้สร้างพระธาตุใหญ่ครอบไว้เป็นพระธาตุหลวงในปัจจุบัน

พระธาตุหลวงทางประวัติศาสตร์ (ค.ศ. ๑๕๖๖-๑๘๗๓)

พระธาตุหลวง ที่ปรากฏหลักฐานชัดเจน เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ กล่าวคือ ในรัชกาลของสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชนี้เอง เนื้อความศิลาเล็ก บอกไว้ว่า สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้ทรงสร้างขึ้น เมื่อจุลศักราช ๙๒๘ (ค.ศ. ๑๕๖๖) หลังจากสถาปนาเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง ๖ ปี เหตุที่ทรงสร้างพระธาตุหลวง

สาเหตุที่สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชทรงสร้างพระธาตุหลวงนี้ พอสันนิษฐานได้ดังนี้

๑. ทรงปรารถนาอยากให้นครหลวงของพระองค์มีปูชนียสถานอันยิ่งใหญ่ และเป็นมิ่งขวัญของเมืองหลวง เหมือนเจดีย์หลวงแห่งนครเชียงใหม่

๒. ทรงปรารถนาอุปถัมภ์คำชู พระพุทธศาสนา ตามอย่างพระเจ้าติโลกราชแห่งนครเชียงใหม่ หรือเหมือนพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย

๓. ทรงปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

๔. ทรงปรารถนาอยากให้มีการประชุมประจำปี เพื่อเป็นนโยบายดูใจของผู้ครองนครต่างๆ ว่าผู้ใดคิดและซื่อสัตย์ต่อพระองค์ แทนพิธีเลี้ยงผีฟ้า ผีแถนในสมัยก่อน ซึ่งพญาฟ้างุ่มและกษัตริย์องค์อื่นๆ เคยกระทำมาเป็นประจำ

๕. ทรงปรารถนาอยากให้ประชากรราษฎร จากทุกส่วนในอาณาจักรของพระองค์มาร่วมกัน แสวงบุญและร่วมกันสนุกสนานรื่นเริง เพื่อให้เกิดความรักสามัคคีกันยิ่งขึ้น เพื่อให้อาณาจักรของพระองค์เกิดความมั่นคงเป็นปึกแผ่น

ดังนั้นจึงได้ทรงพิจารณาเห็นว่า หลักหินด้านทิศตะวันออกพระนคร คือพระนครหลวงในปัจจุบัน เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาแต่กาลก่อน และเป็นสถานที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า จึงได้พาไพร่พลสร้างเจดีย์ใหญ่ครอบหลักหินนั้นไว้ โดยให้เจดีย์นี้มีรูปร่างเหมือนสถูปสถานจีแห่งเมืองเวทิสะ ประเทศอินเดีย แต่ประดับตกแต่งด้วยศิลปกรรมลาวล้าน เนื่องจากพระองค์ทรงปรารถนาโพธิญาณจึงได้มีแนวคิดสร้างธาตุนี้โดยรวม ๓๐ หน่วยเป็นบริวาร ซึ่งหมายถึงพระบารมี ๓๐ ทัศ ภายในพระธาตุเล็กๆ เหล่านี้ ได้นำเอาทองคำหล่อเป็นพระธาตุเล็กๆ อีก มีจำนวนเท่ากัน มีน้ำหนักหน่วยละ ๔ บาทบรรจุไว้ในพระธาตุเล็กๆ เหล่านั้นและมีหลาบัตรรองรับพระธาตุเล็กๆ เหล่านั้น อีกต่อหนึ่ง หลาบัตรนี้จารึกหัวใจพระธรรม หรือ หัวใจร้อยสี่ ๔ คือ “เยธมา เหตุปฺปวา เตสํ เหตุง ตถาคโต เตสญจ โยนิโรโท จ เอวံ วาที มหาสมโณ” และได้จารึกชื่อพร้อมด้วยวันที่สร้างไว้ด้วย

เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ได้ถวายพระนามว่า “เจติโลกะจุฬามณี” หมายความว่า เจดีย์เกษแก้วในโลกมนุษย์ หรือมีความหมายเจดีย์แก้วยอดโลก ดังปรากฏในศิลาแลงนั้น เนื่องจากพระธาตุองค์นี้เป็นของแผ่นดิน หรือของหลวง และก็เป็นพระธาตุใหญ่ด้วย ประชาชนจึงเรียกว่าพระธาตุหลวง เหตุที่ว่าพระธาตุหลวงที่หลวงพระบางก็มี จึงได้นามว่า พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ พระองค์จึงทรงให้จัดงานเฉลิมฉลองทุกๆ ปี เลยกกลายเป็นประเพณีที่พระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อๆ มาได้ปฏิบัติสืบๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

พระธาตุเวียงจันทน์ มีชื่อเสียงกระจอนกระจายสู่นานาชาติอยู่ห่างไกล ในรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าสุริยวงษารมิกราช พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ องค์สุดท้ายของอาณาจักรล้านช้าง ปรากฏในข้อบันทึกของท่าน อูสตอป ราชทูตข้าหลวงใหญ่ของประเทศฮอลันดา ประจำเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย ท่านผู้นี้ได้มายังราชสำนัก ของสมเด็จพระเจ้าสุริยวงษารมิกราช ข้อบันทึกลงวันที่ ๑๖ เดือนโนวอม (November = พฤศจิกายน) ค.ศ. ๑๖๔๑ มีใจความตอนหนึ่งเกี่ยวกับพระธาตุหลวงว่า

“พวกเราถูกพาไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อถวายสารในสถานที่แห่งหนึ่ง ห่างจากพระนครประมาณหนึ่งส่วนสี่ของไมล์ ฯลฯ พวกเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ที่ลานกว้างใหญ่ซึ่งภายในพระลานนี้ มีอนุสาวรีย์ใหญ่สูงองค์หนึ่ง มีกำแพงหินอันประดับด้วยใบเสมาแวดล้อม อนุสาวรีย์แห่งนี้ฉาบด้วยแผ่นทองคำ มีสีเหลืองงามตา แผ่นทองคำนี้จะต้องมีค่าถึง ๑๐๐๐ ปอน ประชาชนต่างก็ถือดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปบูชาสถานที่สักการะแห่งนี้ ไม่มีผู้ใดเข้าไปม้อเปล่าเลย ฯลฯ”

พระธาตุหลวงในสมัยหลังจากสมเด็จพระเจ้าสุริยวงษารมิกการาช

ไม่มีหลักฐานปรากฏชัด แต่พอสันนิษฐานได้ว่า พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ผู้ครองอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์และประชากรราษฎร ยังเอาใจใส่ปฏิบัติรักษา ยังจัดงานเฉลิมฉลองเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๓ (พระเจ้าอนุ) แล้ว คงจะมีการจัดงานเฉลิมฉลองเป็นพิเศษ เพื่อปลุกใจประชากรราษฎร ในการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการกู้เอกราช จากความเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสยาม (ค.ศ. ๑๘๐๔-๑๘๒๙) พอพ้นยุคนี้ เวียงจันทน์ก็เสื่อมลง บ้านเมืองถูกทำลายลงโดยถูกเผาจากข้าศึก พระธาตุหลวงก็ถูกละเลยไม่มีใครเอาใจใส่ดูแลและพระธาตุองค์นี้ ก็ผุพังไปเองตามธรรมชาติ มีเครื่องมือและต้นไม้เกิดปกคลุมปิดบัง พระลานรอบบริเวณพระธาตุก็กรุงรัง กลายเป็นป่าข้างดงเสียไป ดังจะเห็นได้จากข้อบันทึกของท่าน กู กรา เกี อาแก หัวหน้าคณะสำรวจชาวฝรั่งเศส ได้มาเยี่ยมนครร้างเวียงจันทน์ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๗ หลังจากเวียงจันทน์ถูกเผาทำลายราว ๓๕ ปี เกี่ยวกับสภาพของพระธาตุหลวง ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“ มีแล้วทางกว้างและตรงทางหนึ่ง ซึ่งปกคลุมไปด้วยต้นไม้ ตัดผ่านทั้งที่เต็มไปด้วยบวกรหนอง (แอ่งน้ำและหนองน้ำ) ไปยังประตูใหญ่ เข้าใจว่าคงจะเป็นคูเมืองมาก่อน ยังมีเส้นทางอีกทางหนึ่งที่ปูด้วยหินและทราย มีกอไม้เกิดขึ้นเต็ม เดินเลาะไปตามเส้นทางนั้น ทุกก้าวเดิน พวกเราได้พบร่องรอย (ซาก) ของกำแพงหลายแห่ง เข้าใจว่าเป็นวัดร้าง ในขณะที่ผ่านไปได้พบพระธาตุเล็กๆอยู่หลายแห่ง พวกเราเดินไปเรื่อยๆจนถึงอนุสาวรีย์ใหญ่องค์หนึ่ง ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมชั้นยอดของลาว ถึงแม้ว่าจะไม่นั่นคง สง่าโอโง่ง แต่ก็ไม่มีใครสามารถปฏิเสธความงามอันอ่อนช้อยของมันได้ อนุสาวรีย์นี้มีเพียงแห่งเดียว ที่ไม่ถูกทำลายโดยถูกเผาโดยกองทัพสยาม กำแพงสองชั้นข้างล่าง ปรากฏว่าไม่เป็นที่น่าสนใจ แต่ว่ากำแพงชั้นสามนั้นประดับตกแต่งด้วยลวดลายดอกไม้กำลังเบ่งบาน ซึ่งมีรูปร่างเหมือนปากหม้อ ลวดลายดอกไม้นี้ได้โอบอ้อมอนุสาวรีย์ไว้ ลวดลายดอกไม้เหล่านี้ มีลักษณะเหมือนดอกบัวหลวง มองดูคล้ายดอกบัวแบ่ มีป้อมเล็กๆอยู่หลายป้อมตั้งอยู่บนแท่นอันแน่นหนา ซึ่งเต็มไปด้วยลวดลายอาร์ักษ์

ป้อมเล็กๆ (ธาตุเล็กๆ) มีถึง ๓๒ องค์ ที่ตั้งอยู่บนแท่นอันแน่นหนานั้น เหมือนกับว่ากำลังผุดเป็นข้อฟ้าขึ้นมา พวกเราไม่อาจชมได้ตลอดทั้งหมด ยอดอนุสาวรีย์นั้นพุ่งขึ้นไปในอากาศเหมือนกับช่อดอกไม้ที่ชูดอกจากก้านใบไม้ใหญ่ ยอดอนุสาวรีย์นี้สวยและแทงขึ้นไปบนฟ้า มีความงดงามเป็นพิเศษ ถ้าจะกล่าวไปก็จะยืดยาว ถึงอย่างไรก็ตาม ยอดอนุสาวรีย์ใหญ่และเล็กๆนั้น (ยอดพระธาตุใหญ่และขนาดเล็ก) ได้ส่งยอดสูงขึ้นพุ่มพะพร้าว และกุฎิพระสงฆ์อยู่ใต้ต้นไม้ทั้งหลาย ท่าน ฟรังซิส กามิเอสมาชิกคณะสำรวจเดียวกัน ได้บันทึกเกี่ยวกับพระธาตุหลวงดังนี้

“พวกเราได้ใช้เวลาประมาณ ๔๕ นาที ก็มาถึงอนุสาวรีย์ ซึ่งเป็นวิหารที่มีชื่อเสียงที่สุดของเมืองลาว แท่นที่ตั้งอนุสาวรีย์องค์กลาง (ธาตุใหญ่) เป็นรูปสี่เหลี่ยม ยอดอนุสาวรีย์นั้น ก็เหมือนกับอนุสาวรีย์อื่นๆ ที่ได้เห็นในประเทศเขมร แท่นอนุสาวรีย์มีสองด้าน ตั้งซ้อนกัน ที่ชั้นบนมีหอคอยเล็กๆ (ธาตุเล็กๆ) แวดล้อมด้วยอนุสาวรีย์ ๒๘ องค์ ในชั้นนี้มีบันไดขึ้นสองด้าน คือด้านเหนือและด้านใต้ ที่ชั้นล่างด้านตะวันออกมีหอสง่างาม หลังหนึ่ง ปลุกครอบอนุสาวรีย์เล็กๆองค์หนึ่ง สูง ๓ หรือ ๔ เมตร ชาวบ้านบอกว่า อนุสาวรีย์องค์นี้เป็นปูชนียสถานที่แท้จริง ปิดทองด้วยแผ่นทองคำเปลว ผู้ว่าราชการ

เมืองคาย (อดีตผู้ว่าฯ) มีส่วนรับผิดชอบในการซ่อมบำรุง อนุสาวรีย์องค์ใหญ่ขึ้นใหม่ โดยใช้จ่ายเงินมากกว่า ๗๐-๘๐ เงินฟรังของฝรั่งเศส

มีบริเวณลานกว้างล้อมรอบขานอนุสาวรีย์และมีบันไดออกทั้ง ๔ ด้าน มีภูมิสงฆ์หลายหลัง ในบริเวณอนุสาวรีย์ พระสงฆ์ที่จำพรรษาในที่นี้เองที่ดูแลรักษาอนุสาวรีย์แห่งนี้ และวัดอื่นๆด้วย

ด้านขวาทางประตูออกทิศตะวันออก มีศิลาแลงหลักหนึ่ง บอกเรื่องราวของการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ ในระยะต้นศตวรรษที่ ๑๖

ใน ค.ศ. ๑๘๗๓ พวกโจรฮ้อ จากยูนานประเทศจีน ได้เข้ามาทำลายพระธาตุหลวงอีก พวกเขาได้ค้นหาสิ่งที่มีค่าเอาไปหมด พระธาตุหลวงก็ได้รับความเสียหายมากมาย

พระธาตุหลวงในสมัยฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๔๙)

พระราชอาณาจักรลาว ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส เริ่มแต่ ค.ศ. ๑๘๙๓ คนฝรั่งเศสได้ปกครองเมืองลาวแล้ว ราชการฝรั่งเศสก็ได้ค้นคว้าหาโบราณวัตถุ และโบราณสถานทั่วอินโดจีน

สำหรับเมืองลาว ใน ค.ศ. ๑๙๐๐ ท่านโมฮัง ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำเวียงจันทน์ ได้สร้างยอดพระธาตุแบบหอคอย แต่ไม่ได้สร้างแทนยอดเก่า ซึ่งเป็นยอดแหลมเหมือนผลน้ำเต้าโดยเอายอดคว่ำลง

ตามรายงานของท่าน เฮนรี ปมังเจ ลงวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ. ๑๙๑๒ กล่าวว่า ในจำนวนธาตุเล็กๆ ๓๐ องค์ ขาดหายไป ๘ องค์ ได้สังเกตเห็นว่า กัมมะเลียน หรือวิหารคดบริเวณรอบพระธาตุได้พังทลายลงเกือบทั้งหมด องค์พระธาตุเองก็ได้รับแรงกระแทกจากพายุอันรุนแรงเช่นเดียวกัน

ในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ ท่านจูเลตบอด ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำประเทศลาว ได้เสนอให้มีการซ่อมบำรุงพระธาตุหลวงขึ้น ท่านได้ให้คำแนะนำว่า ถ้าไม่รีบลงมือซ่อมบำรุงโดยเร็ว พระธาตุองค์นี้จะต้องพังทลายลงหมด จนไม่มีส่วนใดเหลือ

ในปี ค.ศ. ๑๙๓๐ ท่านฟมแบกโต เจ้าหน้าที่รักษาอนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้มีหน้าที่ในการซ่อมแซมพระธาตุหลวง ท่านได้ลงมือทำทันทีแลซ่อมแซมเสร็จสมบูรณ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๕ สิ่งสำคัญที่ได้รับการซ่อมแซมใหม่ เช่น

๑. กัมมะเลียน (วิหารคด) พร้อมทั้งกำแพงและประตูทั้ง ๔ ทิศ
๒. หอไหว้ (หอสวดมนต์) ทุกๆด้าน
๓. เต้า (ฐานที่ตั้ง) พระธาตุคงไว้เช่นเดิม แต่ทำให้มีความมั่นคงมากกว่าเดิม
๔. ยอดพระธาตุใหญ่ ได้สร้างใหม่ขึ้นมาแทน แต่รักษารูปแบบเดิมไว้

พระธาตุหลวงสมัยเอกราช (ค.ศ. ๑๙๔๙ ถึงปัจจุบัน)

เมืองลาวได้เอกราชโดยสมบูรณ์แล้ว ก็ได้หันมาเอาใจใส่อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ได้มีโครงการซ่อมบำรุงปูชนียสถานทั่วประเทศ โดยเฉพาะเพื่อการต้อนรับการเฉลิมฉลองการต้อนรับ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๗) งานเฉลิมฉลองที่จัดเป็นทางการ ได้กำหนดเอาบริเวณพระธาตุหลวงเป็นจุดศูนย์กลาง เพื่อให้สมเกียรติแก่ประเทศ ทางรัฐบาลจึงได้จัดงบประมาณของชาติออกมาใช้จ่ายในการสร้างสิ่งสำคัญขึ้นในบริเวณพระธาตุหลวง และดัดแปลงพระธาตุให้กว้างขวางออกไปอีก เพราะในขณะนั้นมีแต่ป่าไม้

สิ่งสำคัญต้อนรับ พ.ศ. ๒๕๐๐

๑. มหากุฏิใหญ่ ๑ หลัง

๒. หอธรรมสภาใหญ่ ๑ หลัง

๓. ทองคำปียอดพระธาตุใหญ่

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ได้จัดงานเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ ดังที่ปรากฏมาแล้วลักษณะของพระธาตุหลวงปัจจุบัน

๑. ลักษณะทั่วไป

-มีรูปร่างเหมือนโอคว่ำ เหมือนแตงโมผ่าครึ่ง แล้ววางไว้บนแท่นรูป ๔ เหลี่ยมตามอย่างของสถูปสถานจี แห่งประเทศอินเดีย

-ยอดพระธาตุเป็นศิลปะลาวแท้ มีลักษณะเป็นดอกบัวตูม หรือดวงปี่รูป ๔ เหลี่ยม

-มีธาตุเล็กๆยอดแหลมเป็นวงแฉกล้อมเป็นบริวาร

-ถัดด้านหลังเป็นกำแพงสองด้าน ซึ่งประดับด้วยใบสีมา มองดูเหมือนกำแพงพระราชวังแฉกล้อมด้วยปราสาทและหอโรงของพระเจ้าแผ่นดิน เข้าใจว่าสร้างขึ้น ตามอุดมคติของราชวงศ์ลาวโบราณ

-วัตถุที่ใช้ในการก่อสร้าง ใช้ดินเผา บางส่วนใช้ศิลาแลง โดยเฉพาะ (เต้า) ฐานพระธาตุใหญ่ สร้างด้วยหินศิลาแลงล้วน

๒. ถ้าจะแบ่งส่วนพระธาตุออกโดยละเอียด อาจแบ่งได้ดังนี้ (นับจากข้างล่างถึงด้านบน)

ก. กมมะเลียน (วิหารคด) รอบองค์พระธาตุ เปรียบเหมือนกำแพงเมืองด้านนอก ยาว ๗๑ เมตร กว้าง ๗๕ เมตร มีประตูโขลงหลังคาเรือนยอด ๔ ด้านกำแพงกมมะเลียนมีช่องระบายลม ภายในวิหารคดเป็นบริเวณ หรือสนามพระธาตุ

ข. ด้านล่างสุดของพระธาตุ เหมือนกำแพงเมืองชั้นกลาง ชั้นนี้คือฐานที่ตั้งของพระธาตุ มีความยาวจากเหนือไปหาใต้ ๖๘ เมตร จากทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตก ๔๙ เมตร แท่นพระธาตุนี้เป็นที่ตั้งของกำแพงชั้นนอกของพระธาตุเอง กำแพงชั้นนี้ตกแต่งด้วยใบสีมา จำนวน ๓๒๓ ใบ จะเห็นหอโหว่ (โรงสวด) หลังคาเรือนยอดทั้ง ๔ ด้านของแท่นพระธาตุ โดยเฉพาะด้านทิศตะวันออกโหว่ ได้ครอบ

พระธาตุเล็กๆเอาไว้ พระธาตุองค์เล็กนี้ ประดับตกแต่งด้วยลวดลายและติดทองคำเปลวงดงามมาก อาจเป็นพระธาตุจำลอง หรือพระธาตุเดิมก็ได้

ค. ชั้นที่สองของพระธาตุ เปรียบเหมือนกำแพงเมืองชั้นใน ชั้นนี้เป็นกำแพงแก้วชั้นในถัดจากหอสวดขึ้นไป กำแพงแก้วนี้มีประตูโขลงเรือนยอดตั้งอยู่ตรงกับโรงสวด ๔ ด้าน และมีชั้นบันไดลง กำแพงนี้ประดับตกแต่งด้วยใบสีมา ๒๒๓ ใบแวดล้อมด้วยกาบดอกบัวใหญ่ชูขึ้นในลักษณะกำลังบาน มีจำนวน ๑๒๐ กาบ กำแพงชั้นนี้ แวดล้อมด้วยพระธาตุองค์เล็กๆ ๓๐ องค์ไว้ เรียกว่า สมติงสปารมี ลักษณะของพระธาตุเล็กๆเหล่านี้งดงามอดูเหมือนกับป้อมลับ หรือ หอลับ แวดล้อมด้วยมหาปราสาท คือพระธาตุองค์ใหญ่ไว้ กล่าวกันว่า พระธาตุเล็กๆเหล่านี้ฉาบทาด้วยทองคำเปลว

ง. ชั้นที่ ๓ เหมือนปราสาท และโรงหลวง ชั้นนี้คือพระธาตุใหญ่ ตั้งอยู่ในท่ามกลางของพระธาตุเล็กๆเหล่านั้นดังที่กล่าวมาแล้ว องค์พระธาตุใหญ่นี้มีความกว้างด้านละ ๓๐ เมตร แบ่งออกเป็น ๔ ส่วนดังนี้

๑. เค้าพระธาตุ (ฐานพระธาตุ) มีลักษณะเหมือนโอคว่ำ ดังกล่าวแล้ว

๒. ขานยอดพระธาตุ ตั้งอยู่บนฐานยอดพระธาตุ มีรูป ๔ เหลี่ยมแวดล้อมไปด้วยกาบดอกบัวหงายกำลังบาน อยู่บนดอกบัวคือบัวคว่ำบัวหงาย ซึ่งเป็นส่วนประกอบของพระธาตุ

๓. ฐานยอดพระธาตุ คือเค้า (ฐาน) บนของบัวหงายขึ้นไป มีลักษณะ ๔ เหลี่ยมเหนือชั้นบนขึ้นไปเล็กน้อย

๔. ยอดพระธาตุ คือส่วนบนสุดของพระธาตุ ตั้งอยู่บนเค้า (ฐาน) ยอดของพระธาตุนั้นเอง มีรูป ๔ เหลี่ยมเพื่อให้กลมกลืนกับยอดพระธาตุ แต่มีรูปปลายแหลมขึ้นด้านบนเหมือนดอกบัวตูมหรือปีกกล้วยเรียกว่า ดวงปี หรือเสวตฉัตรกันยอดพระธาตุไว้

ความสูงของพระธาตุ จากฐานล่างจนถึงยอดพระธาตุ ๔๕ เมตร

ดังนั้นจึงเห็นว่า พระธาตุหลวงนี้ ได้สร้างขึ้นตามอุดมคติ ทางวัฒนธรรมลาว ที่กล่าวถึงลักษณะเมืองโบราณ

ข้อสังเกต

ทั้ง ๓ ชั้น นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ดังนี้

(๑) ชั้นที่ ๑ เปรียบกับโลกธาตุชั้น กามาวจรภูมิ

(๒) ชั้นที่ ๒ เปรียบเทียบโลกธาตุชั้น รูปาวจรภูมิ

(๓) ชั้นที่ ๓ เปรียบเหมือนโลกธาตุชั้น อรูปาวจรภูมิ^๒

^๒ กระทรวงธรรมการ เวียงจันทน์ ประเทศลาว, ประวัติพระธาตุเจดีย์ -วัดสำคัญ และพระครูยอดแก้ว โพนสะเม็ก, (เวียงจันทน์ ประเทศลาว, ค.ศ.๑๙๗๔), หน้า 8.

๔.๒ ข้อมูลการท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

พระธาตุหลวง หรือ พระเจดีย์โลกะจุฬามณี นับเป็นปูชนียสถานอันสำคัญยิ่งแห่งนครหลวงเวียงจันทน์ และเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวลาวทั่วประเทศ ตามตำนานกล่าวว่าพระธาตุหลวงมีประวัติการก่อสร้างนับพันปีเช่นเดียวกันพระธาตุพนมในประเทศไทย และปรากฏความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ของดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่าง แยกไม่ออก สถานที่นี้ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างของประเทศลาว ดังปรากฏว่าตราแผ่นดินของลาวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีรูปพระธาตุหลวงเป็น ภาพประธานในดวงตรา

ตามตำนานอู้งคันทานได้กล่าวไว้ว่า พระธาตุหลวงสร้างขึ้นคราวเดียวกับการสร้างเมืองนครเวียงจันทน์ หลังจากก่อสร้างพระธาตุพนมแล้ว ผู้สร้างคือ บุรีจันอ้วยล้วย หรือ พระเจ้าจันทบุรี ประสิทธิศักดิ์ เจ้าเหนือหัวผู้ครองนครเวียงจันทน์พระองค์แรก พร้อมกับพระอรหันต์ ๕ องค์ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนหัวหน้า ๒๗ พระองค์ ซึ่งได้อัญเชิญมาจากเมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย โดยก่อเป็นอุโมงค์หินคร่อมไว้ อุโมงค์นั้นกว้างด้านละ ๕ วา ผืน้งหนา ๒ วา และสูงได้ ๔ วา ๓ ศอก เมื่อได้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว พระเจ้าจันทบุรี จึงได้มีพระราชดำรัสให้เสนาอำมาตย์สร้างวิหารขึ้นในเมืองจันทบุรีหรือนคร เวียงจันทน์ ๕ หลัง เพื่อให้เป็นที่อยู่จำพรรษาของ พระอรหันต์ทั้ง ๕ องค์นั้นด้วย ตามตำนานดังกล่าวระบุว่าการสร้างว่าอยู่ในช่วง พ.ศ. ๒๓๘๘

ในระยะต่อมาแม้ว่าชื่อของเวียงจันทน์จะไม่ได้ปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ใดเลย แต่อย่างไรก็ดี นครเวียงจันทน์ก็ยังคงเป็นเมืองสำคัญอยู่ตลอดมา ดังปรากฏการอ้างถึงชื่อเมืองเวียงจันทน์ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง และในพงศาวดารลาวฉบับต่างๆ ก็ระบุด้วยว่านับตั้งแต่พระเจ้าฟ้ารุ่งเมสยราชสมบัติที่เมืองหลวงพระบางแล้ว ก็ได้มีการส่งเชื้อพระวงศ์และขุนนางสำคัญมาปกครองเมืองนี้โดยตลอด จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๑๐๙ หลังจาก พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช วีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านช้าง ได้ทรงย้ายราชธานีเมืองเชียงทองหลวงพระบาง ลงมายังนครเวียงจันทน์ได้ ๖ ปีแล้ว พระองค์จึงได้มีพระบรมราชโองการให้สร้างองค์พระธาตุหลวงขึ้นมาใหม่ ในเขตพระราชอุทยานทางด้านทิศตะวันออกของกรุงเวียงจันทน์ โดยสร้างครอบพระธาตุองค์เก่าที่มีมาแต่โบราณกาล เมื่อสร้างพระธาตุหลวงเสร็จแล้ว จึงทรงขนานนามพระธาตุนี้ว่า “พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี” หรือ “พระธาตุใหญ่” (แต่คนส่วนใหญ่มักเรียกว่า “พระธาตุหลวง”) และมีพระราชโองการให้อุทิศข้าพระธาตุจำนวน ๓๕ ครอบครัว อยู่เฝ้ารักษาพระธาตุนี้ พร้อมทั้งที่ดินสำหรับให้ครอบครัวของข้าพระธาตุทำกิน

พระธาตุหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประตูชัย พระธาตุหลวงแห่งนี้ถือเป็น ศาสนสถานที่สำคัญที่สุดของประเทศลาว เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติและยังแทนความเป็นเอกราชและอำนาจอธิปไตยของประเทศลาวอีกด้วย พระธาตุนี้สร้างขึ้นในศตวรรษที่ ๑๖ พระธาตุองค์นี้มีรูปทรงที่ไม่เหมือนกับองค์อื่นๆ เพราะเป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนา กับ สถาปัตยกรรมของอาณาจักร

ตามตำนานเล่าว่า พระธาตุองค์นี้ได้สร้างในสมัยพุทธศักราชที่ ๒๓๖ โดยมีพระภิกษุลาวจำนวน ๕ รูปเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย และได้อันเชิญพระอรังคะธาตุของ

พระพุทธเจ้ามายังนครเวียงจันทน์ด้วย ต่อมาดำกราบพูลพระยาจันทบุรีประสิทธิ์ศักดิ์ เจ้านครเวียงจันทน์ในสมัยนั้น ให้สร้างพระธาตุหลวงขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุเพื่อให้ชาวลาวได้กราบไหว้ กล่าวไว้ว่า พระธาตุองค์เดิมนั้นสร้างด้วยหินเป็นทรงโอคว่ำ มีการก่อกำแพงล้อมรอบเอาไว้ทั้ง ๔ ด้าน แต่ละด้านมีความกว้าง ๑๐ เมตร หนา ๔ เมตร และสูง ๙ เมตร เชื่อกันว่าพระธาตุที่เห็นในปัจจุบันสร้างครอบองค์เดิม ซึ่งต่อมาสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองหลวงของราชอาณาจักรล้านช้างจากหลวงพระบางมาอยู่ที่เวียงจันทน์ ตามคำริของพระราชบิดา คือพระเจ้าโพธิสาร จากนั้นทรงมีพระบัญชา ให้ทรงสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ครอบพระธาตุองค์เดิมไว้ ณ บริเวณที่เคยเป็นเทวสถานเก่าของขอมโดยเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ.๒๑๐๙ และหลังจากสร้างพระธาตุหลวงได้โปรดฯ ให้สร้างวัดขึ้นล้อมรอบพระธาตุไว้ทั้งสี่ทิศด้วย แต่ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงสองแห่งด้วยกันคือ วัดพระธาตุหลวงเหนือและวัดพระธาตุหลวงใต้

ในปัจจุบัน พระธาตุหลวงมีลักษณะคล้ายป้อมปราการ เพราะมีการสร้างระเบียงสูงใหญ่ขึ้นโอบล้อมรอบองค์พระธาตุไว้ พร้อมกับทำช่องหน้าต่างเล็กๆเอาไว้โดยตลอด สำหรับประตูทางเข้านั้นเป็นประตูไม้บานใหญ่ ลงรักสีแดงไว้ทั้งหมด นอกจากนี้รอบๆองค์พระธาตุใหญ่ยังมีเจดีย์บริวารล้อมรอบอยู่โดยรอบอีกหลายองค์ เมื่อเดินเข้าไปดูใกล้ๆ ก็จะได้เห็นสัญลักษณ์หนึ่งแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนาแห่งนี้ปรากฏอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นรูปแกะสลักพญานาค พระพุทธรูปปิดทองลายกลีบบัวประดับอยู่บนฐานปัทม์ และถัดจากประตูทางเข้าใหญ่ประมาณ ๑๐๐ เมตรจะแลเห็นพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ตั้งอยู่บนฐานสูง พระหัตถ์ทรงถือพระแสงดาบวางพาดไว้บนพระเพลา เล่ากันว่า พระแสงดาบเล่มนี้ทำหน้าที่ปกป้องพระธาตุหลวงซึ่งได้ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวลาวทุกคน

ลักษณะองค์พระธาตุ

รูปของพระธาตุหลวงนี้ ได้ปรากฏเป็นภาพประธานในตราแผ่นดินของลาว นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้นมาองค์พระธาตุมีความสูง ๔๕ เมตร รูปลักษณะคล้ายดอกบัวตูม อันหมายถึงสัญลักษณ์คำสอนของพระพุทธเจ้า มีพระธาตุเล็กอยู่บนพระธาตุใหญ่ชั้นที่สอง รองทั้งสี่ด้าน มี ๓๐ องค์เรียกว่า สัมมตังสภารมี อยู่ในธาตุองค์เล็กทั้ง ๓๐ องค์นี้ ผู้สร้างได้นำเอาทองคำมาหล่อเป็นรูปพระธาตุเล็ก ๆ ๓๐ องค์ แต่ละองค์หนัก ๔ บาท และเอาทองคำมาตีเป็นแผ่น รูปลักษณะเหมือนใบลาน เรียกว่า ลานคำ ๓๐ แผ่น แต่ละแผ่นยาวศอกกำมือ (คือวัดศอก โดยกำมือไว้ ไม่วัดจากปลายมือกำมือแล้วยื่นนิ้วก้อยออกมา วัดที่ส่ายปลายนิ้วก้อยเท่านั้น) แล้วเขียนคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลงในใบลานคำทุกใบว่า เยธัมมา เหตุปัพพา เตสัง เหตุง คถาคโต เตสฺสยจะ โย นิโรธ จะ เอวํ วาหิ มหาสมณ? แปลว่า ?ธรรมทั้งหลายเหล่าใด มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตเจ้า ตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และเพราะเหตุเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสเช่นนั้น? แล้วเอาทองคำและใบลานลงไว้ในพื้นธาตุเล็ก ทั้ง ๓๐ องค์ การที่ได้สร้างพระธาตุขนาดเล็กนี้ขึ้นมา มีความหมายว่า ?ผู้ที่จะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะต้องได้สร้างคุณงามความดีไว้ให้ถึง ๓๐ ประการ มีทานบารมี เป็นต้น จนถึงอุเบกขา ปรมัตถบารมีเป็นปริโยสาน

รูปชั้นล่างสุดเป็นฐานพระธาตุ ๔ เหลี่ยม ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกยาวด้านละ ๖๙ เมตร ส่วนทางทิศเหนือและทางทิศใต้ยาวด้านละ ๖๘ เมตร ด้านล่างมีใบเสมารอบ ๔ ด้าน มีทั้งหมด ๓๒๓ ใบ มีหอไหว้ทั้ง ๔ ด้าน มีบันไดขึ้นหอไหว้ทุกหอ

ที่หอไหว้ทิศตะวันออก ชั้นบนขึ้นไป มีธาตุเล็กองค์หนึ่งที่มีลวดลายสวยงาม และได้สร้างหอครอบไว้อีกชั้นหนึ่ง หอที่สร้างครอบมีลวดลายวิจิตรสวยงามเช่นเดียวกัน ธาตุเล็กนี้เรียกว่า ? พระธาตุศรีธรรมทายาทโลกด้านที่สอง ถัดจากหอไหว้ขึ้นไป แต่ละด้านยาว ๔๘ เมตร มีกลีบดอกบัวล้อมรอบทั้งหมดมีจำนวน ๑๒๐ กลีบ ภายในกลีบดอกบัวทำด้วยกระดุกงู (เส้นลวดเป็นขอบล้อมทั้ง ๔ ด้าน) แล้วตั้งใบเสมาบนกระดุกงูนั้น ใบเสมานี้มีจำนวน ๒๒๘ ใบ ตรงกลางใบเสมามุมทุกใบเป็นโพลง(ไม่ทะลุ) สำหรับใส่พระพิมพ์ใบละองค์ บนชั้นนี้มีประตูโขงตรงกับทางขึ้นหอไหว้ทั้ง ๔ ด้านพอเข้าไปที่ประตูโขงนั้นก็จะพบพระธาตุบารมีที่กล่าวแล้ว และธาตุบารมีก็มีชื่อเรียกทุกองค์ คือเริ่มแต่ทานบารมี ทานอุปบารมีในจนครบ ทั้ง ๓๐ องค์

ชั้นที่สามสร้างขึ้นถัดจากพระธาตุองค์เล็ก ๓๐ องค์นั้น ขึ้นไปบนชั้นนี้จะเห็นว่า มีความกว้าง ด้านละ ๓๐ เมตร พื้นด้านที่สามนี้ มีรูปลักษณะเป็นหลังเต่า หรือโอคว่ำ (ขันตักน้ำคว่ำ) อยู่บนชั้นหลังเต่า เป็นฐานของยอดพระธาตุ มีรูปเป็นสี่เหลี่ยมล้อมรอบด้วยกลีบดอกบัวใหญ่ ซึ่งมีปลายกลีบเริ่มบานออก ถัดจากดอกบัวไปจึงมีรูปรีดเอว เนื่องจากที่รีดเอวไปจะเป็นฐานจอมธาตุ ฐานนี้จะป็นรูปสี่เหลี่ยมเหวอ (บาน) ขึ้นด้านบนนิดหน่อย ต่อจากฐานนี้ คนโบราณเรียกว่า ดวงปี ดังมีอยู่ในคำกลอนว่า เจตีย์ด้ว ดวงปีพันพุง? อยู่บนดวงปี จึงเป็นสเวตฉัตรเป็นยอดพระธาตุที่สูงที่สุด อยู่รอบฐานพระธาตุ ก็ได้สร้างบริเวณล้อมรอบติดกันทั้ง ๔ ด้าน มีประตูเข้าทั้ง ๔ ด้าน ประตูอยู่ระหว่างกลางบริเวณแต่ละด้านพอดี บริเวณยาวด้านละ ๙๑ เมตร ๗๕ เซนติเมตร

นอกบริเวณทางทิศเหนือ และทางทิศใต้ มีวัดสำหรับพระภิกษุสามเณรอยู่อาศัย เรียกว่า วัดธาตุหลวงเหนือและวัดธาตุหลวงใต้

ประเพณีมัสการพระธาตุหลวง

ประเพณีบุญมัสการพระธาตุหลวงนี้ ได้ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล โดยมีพระมหากษัตริย์องค์เป็นประมุขของชาติทรงเป็นประธาน จึงนับว่าบุญมัสการพระธาตุหลวงนี้เป็นบุญของหลวง ในวัน ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนบ่ายประชาชนทุกภาคส่วน มารวมกันที่ วัดศรีสัชนาค เพื่อแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพกฤษ์ ไปทอดถวายที่วัดศรีเมืองตอนค่ำมีงานมหรสพโขนตลอดทั้งคืน วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้า ทำพิธีตักน้ำพระพุทธสังจายอยู่ริมวัดองค์ต่อ ผู้ที่เข้ารับน้ำสาบาน มีตั้งแต่ระดับหัวหน้าขึ้นไป ถึงคณะรัฐมนตรีของประเทศลาว ตอนบ่าย ๒ โมง ประชาชนทุกภาคส่วน ตั้งขบวนแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพกฤษ์ ออกไปธาตุหลวง เวลาบ่าย ๓ โมง ประมุขรัฐ และเจ้านาย ทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปสู่พระธาตุหลวง เพื่อเป็นเกียรติแห่ปราสาทผึ้งเดินรอบบริเวณพระธาตุหลวงร่วมกับประชาชนที่มาจากทั่วสารทิศ เมื่อเวียนครบ ๓ รอบแล้วก็ทำพิธีถวาย ถึงเวลากลางคืนก็มีงานมหรสพสมโภช วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตรในบริเวณพระธาตุ แล้วฟังพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ ตอนกลางคืนมีงานฉลองเป็นวันสุดท้าย วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ เสร็จงาน

จากพระธาตุหลวงแล้ว ก็มีการแห่ปราสาทผึ้งมาถวายที่วัดองค์ต่อ และวัดอินแปง อีกจึงจะถึงงานนมัสการพระธาตุหลวงเสร็จสิ้นสมบูรณ์^๓

๔.๓ สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง

การศึกษาสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ในการศึกษา ในการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันสภาพการท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ในปัจจุบันสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีคือสภาพของเจดีย์ที่มีความโดดเด่นอยู่ท่ามกลางเมืองหลวงที่ยิ่งใหญ่ของนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวการที่นักท่องเที่ยวส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวประเทศไทยที่มีความเชื่อในเรื่องของพระพุทธรูปเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อหวังลาภยศสักการะชื่อเสียงเงินทองจากการขอพรและบนบานศาลกล่าวอีกประเด็นหนึ่งก็คือการได้มาถ่ายรูปกับสถาปัตยกรรมที่มีความงามที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศลาวตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและบริเวณรอบๆพระธาตุหลวงก็จะเป็นในเรื่องของการจับจ่ายซื้อขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของนครหลวงเวียงจันทน์เช่นสินค้าชุมชนสินค้า OTOP เป็นต้นก็จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเพราะนอกจากจะได้มาสร้างความสบายใจจากการเดินชมเดินรอบกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นความเชื่อเฉพาะส่วนบุคคลนอกจากนั้นก็จะได้ถ่ายรูปเพื่อโปรโมทบน Facebook บนโซเชียลมีเดียของตนเองเพื่อที่จะเป็นการสร้างการกด Like จากเพื่อนๆถือว่าเป็นการโปรโมทการท่องเที่ยวส่วนบุคคลอีกรูปแบบหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศลาวการซื้อขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้เกิดความชอบที่กลายเป็นของฝากที่จะกลับไปยังบ้านของตนเองที่จะทำให้คนภายในชุมชนหรือครอบครัวนั้นเกิดอยากมาเที่ยวที่ประเทศลาวก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งในสภาวะท่องเที่ยวในปัจจุบันส่วนด้านสิ่งที่อำนวยความสะดวกก็จะเป็นห้องน้ำที่มีความสะดวกและก็สะอาดได้มาตรฐานเพราะถือว่าเป็นวัดที่มีการท่องเที่ยวในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกก็จะทำให้เกิดความสะดวกสบายในในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นทางเดินของผู้พิการที่ใช้รถเข็นในการเข้าห้องน้ำก็จะอำนวยความสะดวกมากขึ้นถือว่าการท่องเที่ยววัดธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวก็เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกประเด็นหนึ่งเพราะตามโปรแกรมทัวร์โดยส่วนมากก็จะมีตัวหรือมีไกด์ที่เป็นคนลาวและนำสถานที่สำคัญความเป็นมาของพระพุทธรูปความเป็นมาของวัดธาตุหลวงความเป็นมาของสถาปัตยกรรมในด้านต่างๆก็จะเกิดความกระจำชัดในการท่องเที่ยวถือว่าสร้างความสะดวกสร้างความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีที่สามารถดึงดูดและชักจูงผู้ที่ยังไม่เคยมาให้เกิดความประทับใจอยู่ตลอดเวลา^๔ จากการเป็นประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาววัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ถือว่าเป็นศูนย์กลางของความเชื่อของประชาชนคนลาวเพราะไม่ว่าจะประกอบกิจกรรมต่างๆเช่นกิจกรรมขึ้นบ้านใหม่แต่งงานหรือแม้กระทั่งเดินทางไปต่างประเทศก็ต้องเดินทางมาขอพรให้กิจกรรมต่างๆที่ตนเองนั้นจะได้กระทำนั้นประสบความสำเร็จถือว่าเป็น

^๓ พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์, www.tripdeedee.com/Laos/pratadluang.php, สืบค้นเมื่อ ๒๕ ม.ค. ๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายพิชิต วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ความเชื่อในอีกรูปแบบหนึ่งคือการบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นหัวใจหลักของประเทศก็คือความเชื่อว่ามีเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์อยู่ในองค์พระธาตุหลวงก็คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชหรือสิ่งอื่นๆเช่นพญานาคเป็นต้น การสร้างความสบายใจโดยการกราบไหว้ขอพรทำให้ประชาชนที่เป็นคนเราเองเดินทางมาที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวได้เข้ามากราบไหว้เพื่อที่จะขอพรที่ตนเองนั้นประสบความสำเร็จในกิจกรรมของการดำเนินชีวิตสิ่งที่ดึงดูดไม่ใช่สถาปัตยกรรมอย่างที่คนต่างชาติเข้าใจแต่เป็นความศรัทธาที่ดึงดูดมาเพราะความสบายใจในการประกอบกิจกรรมถือว่ามีส่วนสำคัญในยุคปัจจุบันพูดได้อีกประเด็นหนึ่งคือการที่ถ่ายรูปการขอพรกับกิจกรรมประเพณีนิยมก็ถือว่าเป็นอีกบทบาทหนึ่งดึงดูดที่ทำให้เข้ามาเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ได้เป็นอย่างดี^๕ สิ่งดึงดูดใจวัดพระธาตุหลวง สปป.ลาว มีเจดีย์พระธาตุหลวงขนาดใหญ่สี่เหลี่ยมทองเป็นแห่งแรกในประเทศลาว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกหอธรรมสภา พระนอนองค์ใหญ่ ให้กับนักท่องเที่ยวได้กราบไหว้ เช่น สถานที่ปฏิบัติธรรม, สถานที่ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา, ที่พักอาศัย , ห้องน้ำ, ที่จอดรถ, ร้านขายของ ต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาและส่งเสริมอยู่เสมอ ห้องน้ำของสถานที่ท่องเที่ยวจะมีการแบ่งเพศของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เช่น ผู้หญิง, ผู้ชาย, หรือพระภิกษุ เป็นต้น ด้านสถานที่จอดรถ ทางแหล่งท่องเที่ยวก็มีสถานที่จอดรถพอเพียงแก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้ามีช่วงหน้าเทศกาล สถานที่จอดรถก็จะไม่เพียงพอต้องมีการขอยืมสถานที่จอดรถสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ร้านขายของต่าง ๆ แต่ละสถานที่ท่องเที่ยวก็จะมี ความกว้างใหญ่แตกต่างกันไป เพื่อความเป็นระเบียบและความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในสปป.ลาว มีหลากหลายสถานที่ มีระยะทางไม่ห่างกันมาก มีถนนลาดยางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว และมีป้ายบอกทาง แต่ป้ายบอกทางไปสถานที่ท่องเที่ยวยังน้อยอยู่ต้องมีการเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว^๖ สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาส่วนมากจะมาตามโปรแกรมของบริษัททัวร์ซึ่งการเดินทางนั้นจะเป็นจุดต่างๆของการท่องเที่ยว ก็จะมีไกด์ที่เป็นคนลาวนั้นคอยให้ความรู้ในที่ต่างๆ ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาการสร้างองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว ความเป็นมาของพื้นที่ในแต่ละช่วงยุคสมัย รวมทั้งอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ ร้านค้าในที่ต่างๆก็จะมีคำแนะนำ นอกจากจะเป็นบริเวณรอบองค์พระธาตุหลวง ก็จะมีหลายร้านที่แต่ละทัวร์นั้นแนะนำและได้เดินทางไป ส่วนมากก็จะเป็นเครื่องเงินต่างๆ ตั้งแต่ของใช้ไป และของประดับต่างๆตามร่างกาย ถือได้ว่าในยุคปัจจุบันการท่องเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้นมีความสะดวกสบายมากไม่ว่า จะเป็นการเดินทางมากับบริษัททัวร์ หรือจะเป็นการเดินทางมาด้วยตนเอง เพราะโดยส่วนมากเมื่อมาเที่ยวกับบริษัททัวร์แล้วก็จะเดินทางมาเที่ยวเองกับญาติพี่น้องโดยจะเป็นการเช่ารถตู้มาเองกับครอบครัวก็ถือว่ามีความสะดวกไม่ว่าจะเป็นในด้านของการท่องเที่ยวเอง อาหาร ที่พัก เป็นต้น^๗ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวในสภาพปัจจุบันพูดได้ว่ามีความ

^๕ สัมภาษณ์ คุณวรรณรัตน์ วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ นางวิรัตน์ เพ็งสวัสดิ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สะดวกสบายมากเพราะในปัจจุบันมีทางเข้ารอบๆบริเวณองค์พระธาตุหลวงได้อย่างสะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานที่จอดรถทั้งรถทัวร์ที่มีขนาดใหญ่และรถเล็กก็จะมีสถานที่อันประเสริฐอีกอย่างก็คือสถานที่การให้ความรู้ในเรื่องของเครื่องบูชาการซื้อขายการบูชาเช่นรูปเทียนประสาธน์เทียนแท่นเพื่อใช้ในการสักการะบูชารวมกระทั่งรูปเทียนก็ถือได้ว่ามีความสะดวกสบายเพราะมีจุดบริการของทั้งทางประชาชนเองที่เป็นชาวบ้านที่ให้คอยบริการนักท่องเที่ยวได้ถึงหน้ารถทัวร์และมีของทางวัดที่ให้เป็นจุดบริการตรงทางเข้าการไหว้องค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวความสะดวกสบายจึงถือว่าเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเพราะได้รับการเกื้อและความสะดวกแม้กระทั่งการถ่ายรูปก็ถือว่ามีความสำคัญอีกประเด็นหนึ่งเพราะที่สำคัญก็คือจุดประสงค์นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยววนครหลวงเวียงจันทน์ตรงองค์พระธาตุหลวงหรือสถานที่ต่างๆเช่นประตูชัยก็ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องการถ่ายรูปเป็นอันดับต้นๆจึงมีธุรกิจที่เกิดขึ้นอีกอย่างก็คือบริการรับจ้างถ่ายรูปขึ้นความสะดวกสบายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะได้ความรู้จากไกด์นำเที่ยวก็จะได้ความรู้จากการที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์จากภาพหรือข้อมูลการท่องเที่ยวที่ทัวร์ทำเป็นหนังสือให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนแต่ละภาษาก็จะมีความอธิบายยาวและสั้นแตกต่างกันและความสะดวกสบายนี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะนอกจากจะได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และก็จะได้ภาพสวยๆกับบ้านส่วนเนื้อเรื่องของความสะดวกสบายของห้องน้ำก็ถือว่ามีความพร้อมเพราะว่ามีจำนวนมากมากพอสำหรับนักท่องเที่ยวแต่ละเที่ยวแต่ละเที่ยวของแต่ละวันในการท่องเที่ยวเชิงว่าทำวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว^๔

จากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวงทำให้ทราบในประเด็นของเรื่องสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวยังวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว โดยสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากองค์พระธาตุเองที่มีความสวยงามและโดดเด่นด้วยองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีสีทองขนาดใหญ่ การถ่ายภาพที่ออกมาแล้วสร้างความน่าสนใจให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เกิดความต้องการที่อยากจะเดินทางมาเที่ยว เพราะถือว่าการมาเที่ยวที่นครหลวงเวียงจันทน์ ต้องมาถึงวัดพระธาตุหลวง ก่อนที่จะเดินทางไปยังประตูชัย ส่วนประชาชนคนในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้นคือ เกิดจากความเชื่อที่มีการปลูกฝังมาอย่างยาวนานคือในเรื่องของการสร้างความสบายใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพหรือกิจการงานต่างๆ หรือการเดินทางไกลไปยังดินแดนต่างๆก็จะมาขอพรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

๔.๔ ปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง

การศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ในการศึกษา ในการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน

^๔ สัมภาษณ์ ท้าวคำมุลตรี, นครหลวงเวียงจันทน์ สปบ.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ขาดความต่อเนื่องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ประสานงานปรับการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของ สปป.ลาว ยังขาดการ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ป้ายบอกทางมีจำนวนน้อย รวมถึงป้ายที่บ่งบอกถึงว่าวัดพระธาตุหลวง สปป.ลาว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธความดึงดูดใจมีน้อยขาดการนำเสนอเอกลักษณ์ที่เป็น จุดเด่น สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้เป็นอุปสรรคในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวมทั้งเจตคติของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ที่ห่างไกลจาก พุทธศาสนา เยาวชนยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาค่อนข้างน้อย ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐอื่นๆในการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการพัฒนาการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตพื้นที่วัดพระธาตุหลวง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ โครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมไม่สามารถสนองต่อความสะดวก นักท่องเที่ยวได้^๙ ปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง คือความไม่ชัดเจนในเรื่องของการให้ข้อมูลในการท่องเที่ยวถ้านักท่องเที่ยวเดินทางมาคนเดียวซึ่งแตกต่างจากการเดินทางมาเป็นคณะทัวร์^{๑๐} ปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง คือการที่เข้าไปยังสถานที่บางแห่งภายในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวนั้นมีข้อห้ามซึ่งนักท่องเที่ยวนั้นมีทั้งชาวต่างชาติก็ยังไม่มีความรู้ในความเชื่อของวัฒนธรรมประเพณีของประเทศลาวอยู่บ้าง แต่ถ้าสร้างฐานข้อมูลการแต่งการตั้งแต่บนฐานข้อมูลออนไลน์ให้กับนักท่องเที่ยวก็จะเป็นการสร้างความเข้าใจที่ง่ายในการเข้าเที่ยวชมสถานที่ต้องแต่งตัวเรียบร้อย^{๑๑}

จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ นักท่องเที่ยวถึงเรื่องปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง จะเป็นการปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นของการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลที่เป็นการสร้างความเข้าใจในบริบทกิจกรรมต่างๆ เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคนเดียว นั้นจะไม่มีไทม์มาด้วยก็จะได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจนเหมือนมากับบริษัททัวร์

๔.๕ สรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

สภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวนั้น ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศได้เป็นอย่างดี และประชาชนในประเทศก็จะได้

^๙ สัมภาษณ์ ท้าวอาณูสอน ไผะसान, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ท้าวลำเงิน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ทานเพ็งชัย คำปาทอง, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงความร่วมมือของประชาชนในหลายกลุ่มของประเทศในยุคนั้นเพื่อสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวของประเทศในการสร้างความสามัคคีทำให้ประเทศชาติเกิดสันติสุขมาอย่างยาวนาน ความเชื่อ ความศรัทธาของกษัตริย์ ในสมัยนั้นที่เป็นรูปแบบการปกครองในด้านต่างๆของการสร้าง ความสามัคคีของคนในประเทศ ความเชื่อของประชาชนจำนวนมากในเรื่องของพระพุทธศาสนาจึงเกิด รูปแบบวัฒนธรรมอันดีงามที่ถูกรักษาไว้อย่างยาวนานมาถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบวัฒนธรรมใน ปัจจุบันได้อย่างลงตัว

จากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ทำให้ทราบในประเด็นของเรื่องสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวยังวัดพระธาตุหลวงนคร หลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว โดยสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากองค์พระธาตุเองที่มีความสวยงามและ โดดเด่นด้วยองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีสีทองขนาดใหญ่ การถ่ายภาพที่ออกมาแล้ว สร้างความน่าสนใจให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เกิดความต้องการที่อยากจะเดินทางมาเที่ยว เพราะถือว่า การมาเที่ยวที่นครหลวงเวียงจันทน์ ต้องมาถึงวัดพระธาตุหลวง ก่อนที่จะเดินทางไปยังประตูชัย ส่วน ประชาชนคนในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้นคือ เกิดจากความเชื่อที่มีการปลูกฝังมาอย่าง ยาวนานคือในเรื่องของการสร้างความสบายใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพ หรือกิจการงานต่างๆ หรือการเดินทางไกลไปยังดินแดนต่างๆก็จะมาขอพรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ นักท่องเที่ยวถึงเรื่องปัญหาการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง จะเป็นการปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นของการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลที่เป็นการสร้างความเข้าใจในบริบทกิจกรรมต่างๆ เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคนเดียว นั้นจะไม่มีไกด์มาด้วยก็จะได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจนเหมือนมากับบริษัททัวร์

๔.๖ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๔.๖.๑ ด้านประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติศาสตร์ของการสร้างพระธาตุหลวงก็จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวในอีก รูปแบบหนึ่งเพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ในการในองค์พระธาตุหลวงจะเป็นจุดเชื่อมโยงหรือเป็น เสมือนแผนที่ต่างๆที่จะทำให้เราเห็นว่าในตำนานการสร้างพระธาตุหลวงนั้นมีความเป็นมามี คุณลักษณะตามความเชื่อประเพณีค่านิยมหรือสิ่งต่างๆของคนในยุคนั้นสมัยนั้นเพราะการศึกษาใน ขั้นต้นจะเป็นกราฟเช่นจะโยงไปที่พระธาตุนานาชาติจะโยงไปที่เชียงใหม่จะโยงไปที่วัดต่างๆที่อยู่ใน ประเทศลาวก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในเรื่องของประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวองค์พระธาตุ หลวงซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นการสานต่อการท่องเที่ยวที่เป็นเหมือนเครือข่ายในลีกในเรื่องของ ประวัติศาสตร์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเองหรือผู้ที่ต้องการข้อมูลในเชิงลึกได้เกิดความเข้าใจและ เกิดความลึกซึ้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ของประเทศมากยิ่งขึ้นเพราะการสร้างแต่ละที่แต่ละที่มี จุดมุ่งหมายมีวิธีปฏิบัติมีธรรมเนียมปฏิบัติเกิดขึ้นเช่นวัดศรีเมืองทำไมต้องเป็นชื่อแม่ศรีเมืองเป็นต้น

ทำไมต้องการสร้างศาลหลักเมืองหรือเสาหลักเมืองต้องเป็นที่วัดศรีเมืองก็จะเป็นการเชื่อมโยงที่จะทำให้เกิดความร่วมมือของคนในประเทศหรือเป็นการสร้างความสามัคคีในความเชื่อในด้านของประเพณีของแต่ละที่ที่มีความเชื่อมโยงกับพระธาตุหลวงมากยิ่งขึ้นการศึกษาในเรื่องของประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจะเป็นเสมือนการเชื่อมโยงในแต่ละแขวงแต่ละแขวงไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของวัดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภาษาพูดยกตัวอย่างเช่นในเรื่องของการรำทำรำก็จะเป็นอีกสุภาษิตหนึ่งที่จะทำให้เป็นเอกลักษณ์หรือเป็นอัตลักษณ์ของประเทศลาวซึ่งองค์หลวงนั้นก็มีความหมายที่เขียนไว้ในเรื่องของการรำต่างๆมากมายหรือสุภาษิตหรือข้อห้ามหรือคำเตือนที่เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจได้ก็จะเป็นประวัติศาสตร์อีกด้านหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของประวัติศาสตร์นั้นนอกจากจะเป็นในเรื่องของการสร้างพระธาตุการสร้างพระพุทธรูปที่มีรูปลักษณะในเรื่องของสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคในแต่ละช่วงไม่ว่าจะเป็นอายุของเชียงแสนเชียงรุ่งและก็โยงมาถึงปัจจุบันนี้ก็จะเห็นความแตกต่างของพระพุทธรูปและก็จะมาถึงที่ปัจจุบันนี้มีอะไรบางอย่างที่สามารถเชื่อมโยงกันเพื่อที่เป็นการท่องเที่ยวที่จะเป็นการส่งเสริมที่ยั่งยืนต่อไปได้^{๑๒} การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ขององค์หลวงนั้นเป็นเสมือนการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ลงลึกไปถึงการสร้างของแต่ละท่านที่มีจุดประสงค์หรือความต้องการเพื่อที่จะสร้างความสามัคคีของประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันนอกจากนั้นการสร้างยังใส่คติความเชื่อหรือวิถีปฏิบัติในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีหรือประเพณีฮิด ๑๒ คลอง ๑๔ ที่เป็นของประเทศลาวที่มีความแตกต่างจากประเทศไทยอยู่ไม่มากนักน้อยซึ่งมีข้อแตกต่างกันได้แค่เมียน้อยเท่านั้นการศึกษาลงลึกจะทำให้เข้าใจนอกจากประวัติการสร้างนอกจากประเพณีวัฒนธรรมยังได้เห็นในเรื่องของภาษาที่เป็นภาษาที่มีความแตกต่างของแต่ละเผ่าแต่ละพื้นที่ความเชื่อแต่ละเผ่าแต่ละพื้นที่แม้กระทั่งในเรื่องของคติความเชื่อการสร้างขวัญและกำลังใจของคนในยุคหนึ่งสมัยนั้นหรือการเตือนสติในการดำเนินชีวิตหรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือเรื่องของ ขร่า หรือพูดเป็นภาษาไทยคือสุภาษิตเป็นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์ข้างต้นจึงเป็นเสมือนการศึกษาหัวใจหลักของประเทศลาวที่จะทำให้เข้าใจภาพรวมของคนทั้งประเทศในการสร้างสิ่งต่างๆเกิดขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตหรือแนวทางประกอบวิชาชีพวันหยุดพักผ่อนของแต่ละกิจกรรมของแต่ละพื้นที่และก็ในเรื่องของกิจกรรมที่ควรห้ามกระทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นต้นนอกจากนี้การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในองค์พระธาตุหลวงจะเป็นเสมือนความเชื่อในเรื่องของพญานาคที่คอยปกป้องคุ้มครององค์พระธาตุหลวงหรือเป็นการที่ปกป้องคุ้มครองคนที่เข้ามากราบไหว้สักการะขอพรหรือการบนบานศาลกล่าวในเรื่องขอต่างๆแล้วก็จะประสบความสำเร็จตามสิ่งที่ตนเองมุ่งมาดปรารถนาเกิดขึ้นความเชื่อเรื่องพญานาคจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่ชักนำชักจูงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่องค์พระธาตุหลวงเพราะความเชื่อนี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในประเทศลาวนอกจากจะมีความเชื่อเรื่องผีแล้วความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนาก็จะมีความเชื่อในเรื่องของ พญานาคที่เป็นเสมือนเทพเจ้าในอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างความสบายใจในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพของประชาชนในประเทศลาวได้เป็นอย่างดีการศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์ต้อง

^{๑๒} สัมภาษณ์ Phar Thavone Taphonepaseuth, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เป็นการศึกษาที่เข้าถึงจิตใจของประชาชนได้อย่างชัดเจนเพื่อที่จะเข้าใจในกิจกรรมต่างๆ เช่นการแต่งตัวไปวัดก็จะเป็นการนุ่งผ้าซิ่นที่ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกับการให้เกียรติกันเคารพสถานที่นั้นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ก็จะมี การแต่งตัวที่มีความแตกต่างจากการไปเที่ยวเป็นต้นซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามและเป็นเอกลักษณ์ของประเทศลาวนอกจากนี้การแต่งตัวด้วยผ้าของประเทศไทยก็จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ส่งเสริมในเรื่องของสินค้าของชุมชนสินค้าของประเทศที่เป็นลวดลายของการทำผ้าลวดลายต่างๆ ของประเทศที่เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวทำให้เกิดความสนใจเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อติดไม้ติดมือกลับประเทศไปด้วยได้หรือเป็นสิ่งที่บนสังคมออนไลน์บนโลกออนไลน์ทำให้เกิดการหลงใหลของคนในประเทศต่างๆ ที่มีความต้องการหรืออยากรู้ อยากเห็น อยากสัมผัสเข้ามาสู่ใจกลางขององค์พระธาตุหลวงที่จะเป็นเหมือน Center กลางในการสร้างความเข้าใจของประชาชนหรือสร้างความเข้าใจของนักท่องเที่ยวที่มีไกด์หรือมีนักท่องเที่ยวในบริเวณนั้นให้ข้อมูลนอกจากจะมาเที่ยวที่ที่เป็นประวัติศาสตร์หลักของประเทศลาวว่าในจุดสำคัญสำคัญของประเทศลาวนั้นนอกจากพระธาตุหลวงแล้วสิ่งที่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันมีอะไรบ้างที่จะหล่อรวมเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของประเทศลาวเป็นต้น^{๑๓} พระธาตุหลวง แห่งนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า พระเจดีย์โลกะจุฬามณี เป็นปูชนียสถานอันสำคัญยิ่งแห่งนครหลวงเวียงจันทน์เลยก็ว่าได้ เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวลาวทั่วประเทศนั่นเอง จะเชื่อไหมว่าพระธาตุแห่งนี้มีตำนานกล่าวมาว่า พระธาตุหลวงนี้นั้นมีประวัติการก่อสร้างมานับพันปีเช่นเดียวกันพระธาตุพนมในประเทศไทย และปรากฏความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ของดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่างแยกไม่ออก พระธาตุหลวงเวียงจันทน์นั้นเป็นพระธาตุใหญ่ที่มีความสวยงามที่สุดใน สปป.ลาว สร้างโดยช่างโบราณของลาว มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม รวมถึงเป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมของลาว ล้วนช้าง ด้านหน้านั้นมีอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ประดิษฐานอยู่ ส่วนองค์พระธาตุหลวงนั้นมีสี่เหลี่ยมอร่ามดุจทองที่ปรากฏอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์นั้นนั่นเอง เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในแต่ละปีจะมีงานนมัสการพระธาตุหลวงที่ยิ่งใหญ่ในคืนเพ็ญเดือน ๑๒ ถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ ที่นักท่องเที่ยวอย่างเราๆ นั้นไม่ควรพลาดที่จะไปเก็บภาพสวยๆ พร้อมกับนมัสการพระธาตุหลวงเอาบุญกันด้วย ถ้าเราเดินเข้ามาในเขตของวัดพระธาตุหลวง โดยจะผ่านซุ้มประตูสีขาวที่มองดูโดดเด่นสวยงาม จะเห็นลานวัดกว้างขวาง และกว่าเราจะเดินไปถึงเจดีย์พระธาตุหลวงนั้นก็ไกลพอสมควรครับ แต่ระยะทางก็ไม่ได้ทำให้เราเหนื่อยมากนักถ้าแลกกับภาพสวยๆ ที่ได้ แต่ก่อนที่จะเข้าไปพื้นที่ภายในพระธาตุหลวงนั้น ก็มีกำแพงล้อมรอบ เราจะเห็นอนุสาวรีย์อดีตกษัตริย์นักรบลาวประทับนั่งเป็นสง่าอยู่หน้าพระธาตุเจดีย์ ก่อนจะเข้าไปด้านใน กษัตริย์องค์นี้พระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงเป็นกษัตริย์ล้านช้าง (นครเชียงใหม่) องค์ที่ ๔๕ นั่นเองครับ และในวันสำคัญทางศาสนา ชาวลาวจากทั่วสารทิศเลยจะเดินทางมาทำบุญกันอย่างเนืองแน่น โดยเฉพาะวันเพ็ญเดือนสิบสอง วันลอยกระทง หรือวันยี่เป็ง ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี พระธาตุหลวงเวียงจันทน์แห่งนี้เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่ขอแนะนำเป็นอย่างยิ่งครับ เมื่อมีโอกาสได้เดินทางมา เมืองหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาวแห่งนี้ เป็นสถานที่ที่พลาดไม่ได้เลยครับสำหรับ

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางพุทธศร ชันติวงศ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

นักท่องเที่ยวมือสมัครเล่นจนถึงมืออาชีพ^{๑๔} การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ทำให้ทราบในหลายประเด็นในเรื่องของประวัติศาสตร์การสร้างที่มีจุดประสงค์เพื่อสร้างจุดรวมความเชื่อของพี่น้องประชาชนชาวลาวให้เป็นเสมือนจุดรวมเดียวกันซึ่งจะเห็นได้ว่าในนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีวัดอยู่มากมายก็จะมีประกอบพิธีกรรมหรือประกอบกิจกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนาก็จะต้องมาบอกกล่าวให้กับเจ้าที่เจ้าทางหรือความเชื่อในประเทศลาวเชื่อว่าในธาตุหลวงมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องทำกิจกรรมต่างๆต้องมาบอกกล่าวให้ปกป้องคุ้มครองให้กิจกรรมที่ประกอบขึ้นนั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ประกอบขึ้นยกตัวอย่างเช่นการแห่ปราสาทผึ้งในพื้นที่ต่างๆมักจะเริ่มต้นจากวัดทัพหลวงแล้วกลับไปยังวัดในพื้นที่ของตนเองหรือจะเป็นในพื้นที่วัดของตนเองและหลังไหลเข้าสู่วัดธาตุหลวงซึ่งจะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญหลักก็จะเป็นวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นเสมือนศูนย์รวมในด้านของประวัติศาสตร์ที่มีการประวัติดั้งเดิมมาอย่างยาวนานในเรื่องของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาก็จะเห็นเด่นชัดว่าพิธีกรรมแต่ละวิธีไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานการขึ้นบ้านใหม่ก็ต้องมาบอกกล่าวให้กับองค์พระธาตุหลวงได้รับทราบเพื่อที่จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลในการประกอบอาชีพในการประกอบพิธีกรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จให้เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีมงคลชีวิตในประวัติศาสตร์ของธาตุหลวงนอกจากจะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วยังจะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตให้กับประชาชนได้ในหลายๆด้านของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขเป็นต้น^{๑๕} แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธวัดพระธาตุหลวงในด้านทางประวัติศาสตร์จากการที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในเรื่องของกิจกรรมต่างๆของทางวัดในพื้นที่วัดธาตุหลวงที่ประเทศลาวทำให้ทราบในด้านของประวัติศาสตร์ในหลายๆแง่มุมของการสร้างองค์พระธาตุในการเริ่มต้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนที่มาพบเห็นเพื่อที่จะได้เป็นศูนย์กลางในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและก็สร้างในเรื่องของการบูชาที่จะทำให้เป็นการสื่อถึงความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิตที่จะทำให้การประกอบอาชีพต่างๆของพ่อแม่พี่น้องประชาชนในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์มีกำลังใจในการที่จะได้เดินชีวิตให้เกิดความสันติสุขจากการสร้างความสามัคคีของผู้นำทางการปกครองในเริ่มต้นประวัติศาสตร์ได้บ่งบอกถึงการสร้างสิ่งที่เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่จะทำให้ประชาชนนั้นมีความรักและมองเห็นที่จะมีการปกป้องคุ้มครองผืนแผ่นดินที่เกิดและเพื่อที่จะทำให้ความเป็นปึกแผ่นนี้เองเป็นเสมือนเกราะคุ้มครองในการดำเนินชีวิตดำเนินการปกครองของประเทศเพราะในสมัยก่อนเป็นการที่มีความเชื่อในเรื่องของความเชื่อเรื่องผีความเชื่อเรื่องความความเชื่อเรื่องพุทธที่มีความผสมผสานและลงตัวกันโดยที่ประชาชนในส่วนมากมีความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ก็จะเน้นเนื้อเรื่องของหัวใจหลักก็คือการสร้างพระธาตุการสร้างเจดีย์เพราะต้องการที่จะทำให้ความเชื่อของประชาชนในส่วนมากมีที่ยึดเหนี่ยวหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจและประวัติศาสตร์ก็จะมีใจในลักษณะนี้เพื่อที่จะเป็นความเชื่อมโยงมา ถึงปัจจุบันเพื่อที่จะเห็นร่องรอยไม่ว่าจะเป็นในด้านของงานประติมากรรมต่างๆแล้วก็ช่องในการป้องกัน

^{๑๔} สัมภาษณ์ ท้าวสาคร ขำบัณฑิต, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ท้าวสอน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ครองประเทศซึ่งจะเห็นได้ว่ารอบๆตัวพระธาตุหลวงหรือองค์พระธาตุหลวงจะเห็นช่องที่จะมีไว้ในกรที่จะใช้ปืนหรืออาวุธในการป้องกันไม่ให้ข้าศึกศัตรูเข้ามาทำร้ายได้จึงเป็นสิ่งที่นอกจากที่จะเป็นศูนย์รวมจิตใจแล้วยังจะเป็นในเรื่องของการปกป้องคุ้มครองเจ้าฟ้ามหาจักรีหรือปกป้องคุ้มครองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายในองค์พระธาตุเป็นต้น^{๑๖}การที่ได้ศึกษาหรือได้รับฟังจากผู้เฒ่าผู้แก่ในเรื่องของตำนานพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชซึ่งในตำนานของประเทศลาวก็จะมีพระเจ้าไชยเชษฐาองค์ที่ ๑ องค์ที่ ๒ วันที่ ๓ และองค์ที่ ๔ ซึ่งแต่ละองค์นั้นมีบทบาทและความสามารถที่มีความแตกต่างกันในการสร้างความปึกแผ่นของประเทศให้เกิดความสามัคคีหรือจะพูดอีกแบบหนึ่งว่าเป็นการกอบกู้บ้านเมืองเพื่อที่จะทำให้บ้านเมืองนั้นเกิดความปึกแผ่นมากขึ้นประชาชนในยุคนั้นก็มีความเชื่อกันต่างๆนานาซึ่งความเชื่อต่างๆนานานั้นประกอบด้วยกับความกลัวที่เกิดขึ้นซึ่งแต่ละก๊กแต่ละเผ่าของคนในประเทศลาวนั้นซึ่งมีหลายเผ่าด้วยกันและพิธีกรรมของแต่ละเผ่านั้นก็มีความแตกต่างกันจุดประสงค์การสร้างพระธาตุหลวงขึ้นในนครหลวงเวียงจันทน์ในยุคนั้นก็เพื่อที่จะต้องการให้ประชาชนเกิดความสามัคคีกันในประเทศเพื่อที่จะมีกิจกรรมที่เป็นศูนย์กลางของประเทศในการสร้างการติดต่อสื่อสารของคนในประเทศนั้นให้เข้าสู่ศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศเข้าสู่ศูนย์กลางของความสามัคคีที่จะทำให้ทิศทางของการบริหารประเทศนั้นเกิดความเป็นปึกแผ่นความเชื่อและศาสนาเดียวกันมีความเชื่อพระพุทธรูปศาสนานี้การสร้างพระธาตุการสร้างพระพุทธรูปถือว่าเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจถือว่าเป็นการสร้างศูนย์กลางศูนย์รวมจิตใจเพราะในสมัยก่อนมีการปกครองในลักษณะของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งการปกครองในลักษณะนี้เป็นการปกครองในลักษณะพ่อปกครองลูกหรือเป็นการปกครองในระบอบเผด็จการคือการปกครองที่ผู้บริหารหรือพระมหากษัตริย์มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครองประเทศที่จะสั่งให้ประชาชนทุกคนหรือข้าทาสบริวารทุกคนทำทุกสิ่งทุกอย่างตามต้องการและการปกครองในยุคนั้นก็ต่อนี้ถึงความต้องการของประชาชนคือคือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนซึ่งการสร้างสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนส่วนมากได้ต้องอิงอาศัยอำนาจของความเชื่ออำนาจบารมีมีความเชื่อเรื่องผีความเชื่อเรื่องพระยานาคความเชื่อเรื่องเจ้าแม่สองนางความเชื่อในเรื่องของเทพเจ้าต่างๆที่จะมาหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันก็เลยเกิดการสร้างพระธาตุหลวงขึ้นมาในการที่จะเป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมปฏิบัติซึ่งเป็นพิธีกรรมหลวงดั้งเดิมตามตำนานที่ได้ศึกษามากก็จะเป็นประมาณนี้จากการที่ได้เข้าใจในความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของที่ยาวนานมากการป้องกันคุ้มครองประเทศต้องอาศัยกำลังทหารกำลังของประชาชนที่จะต่อสู้ปกป้องผืนแผ่นดินจำเป็นต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจจึงโยงมาที่ปัจจุบันที่สิ่งที่เป็นสถาบันหรือสิ่งที่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นคือองค์พระธาตุหลวงก็กลายเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ของประเทศด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมต่างๆที่อยู่รอบล้อมองค์พระธาตุหลวงที่มีการจัดขึ้นทุกปีต่อมาคือสภาวะแวดล้อมที่จะทำให้เกิดความเป็นอยู่ดีของพ่อแม่พี่น้องประชาชนในทุกๆวันนี้จากตำนานประวัติศาสตร์ที่ได้ฟังต่อกันมาเป็นสิ่งที่มีความไม่แน่ชัดเท่าที่ควรแต่ก็จะให้ข้อมูลกับคนที่มิชอบสงสัยหรือมีข้อสอบถามก็จะประมาณนี้เพราะการศึกษาในประเทศลาวนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางนะ หนูท้อ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ถือว่าเป็นการศึกษาที่ยุ่ยากนิดหนึ่งแต่การศึกษาที่จะเรียนรู้หรืออ่านตำนานก็จะมักที่จะเขียนตำนานขึ้นมาเพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในองค์รวมที่จะทำให้เกิดความสามัคคีในประเทศเท่านั้นเอง^{๑๗}

การศึกษาด้านประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวทำให้ทราบในเรื่องของประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆของประเทศจากการสัมภาษณ์ประชาชนในหลายๆด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของด้านวิชาการด้านความเชื่อของประชาชนในแต่ละมุมสามารถสรุปได้ว่าจุดประสงค์ในด้านของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นก็จะเป็นการศึกษาประวัติการสร้างองค์พระธาตุหลวงหลักๆว่ามีจุดประสงค์อย่างไรในการสร้างซึ่งจุดประสงค์ก็จะสามารถสรุปได้ว่าต้องการสื่อถึงการช่างที่จะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งประเทศเพราะเป็นการประกอบพิธีกรรมใหญ่ของแต่ละปีในประเทศลาวก็จะประกอบพิธีกรรมขึ้นที่พระธาตุหลวงเพียงแห่งเดียวเท่านั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประวัติศาสตร์ได้บันทึกจารึกไว้ที่จะเป็นการเชื่อมโยงในแต่ละแห่งของการสร้างวัดการสร้างสถานที่ต่างๆจะต้องมีความเชื่อมโยงหรือมีการหลักรวมของความเชื่อของประชาชนในแต่ละพื้นที่ให้เข้าสู่องค์พระธาตุหลวงซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมสำคัญซึ่งสังเกตจากการศึกษาประวัติศาสตร์การจัดประเพณีสำคัญสำคัญที่เกิดขึ้นประจำปีก็จะเห็นว่ามีว่าจะเป็นการแห่ปราสาทผึ้งหรือการประกอบกิจกรรมต่างๆของแต่ละวัดในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวจะต้องมีการบอกกล่าวโดยผ่านคำจ้างหรือผู้ที่สื่อกับเจ้าที่เจ้าทางในองค์พระธาตุหลวงได้ก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมหรือจะต้องมีการบวงสรวงที่องค์พระธาตุหลวงก่อนก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมเป็นต้นการศึกษาในด้านประวัติศาสตร์นอกจากจะเข้าใจประวัติศาสตร์การสร้างองค์พระธาตุหลวงที่สามารถสื่อถึงความสามัคคีของประชาชนในยุคหนึ่งที่ต้องการความจงรักภักดีต่อเจ้าฟ้ามหากษัตริย์และต่อความเชื่อก็คือความเชื่อในเรื่องของพระพุทธรูปศาสนาก็จะมีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ลงลึกลงไปในเรื่องของชาติติดพันในเรื่องของเผ่าต่างๆในประเทศในเรื่องของการแต่งตัวภาษาพูดภาษาเขียนการมีคติเตือนใจของแต่ละพื้นที่หรือพูดเป็นภาษาลาวก็คือในเรื่องของ ขร่าที่เป็นเสมือนการสร้างการเตือนสติในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมให้อยู่ในกรอบของฮีต ๑๒ คลอง ๑๔ ประเพณีปฏิบัติอันดีงามของประเทศที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยืดยาวนาน การศึกษาประวัติศาสตร์ในด้านเดียวนั้นเป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงไปถึงไปทุกๆด้านของการท่องเที่ยวในประเทศลาวไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสินค้าหัตถกรรมต่างๆนอกจากนั้นในเรื่องของภาษาเรื่องของคติสุภาษิตและในเรื่องของความเชื่อและหลักของประชาชนชาวลาวคือความเชื่อในเรื่องของพญานาคที่คอยปกป้องคุ้มครององค์พระธาตุหลวงที่ประชาชนที่มาท่องเที่ยววนั้นเข้าไปสักการบูชาและขอพรแล้วก็จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองมุ่งมาดปรารถนาด้วยนึกถึงความดีที่ตนเองนั้นได้ทำไว้ในพระพุทธรูปศาสนาเช่นการรักษาศีล ๕ การรักษาศีล ๘ หรือการทำให้การดำเนินชีวิตนั้นบริสุทธิ์บริบูรณ์ในรูปแบบของพระพุทธรูปศาสนาเป็นต้น

^{๑๗} สัมภาษณ์ ท่านเพ็งชัย คำพาทอง, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๔.๖.๒ ด้านศิลปวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงพุทธด้านศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้น เราจะเห็นในเรื่องของรูปแบบของพระพุทธรูปที่มีความหลากหลายในด้านของสถาปัตยกรรมลวดลายของการใช้ในการเขียนก็จะมีแต่ละยุคแต่ละช่วงที่มีความแตกต่างกันซึ่งสื่อให้เห็นถึงความเชื่อในแต่ละยุคสมัยที่มีการสั่งสมมานับพันปีก็จะเป็นความเชื่อที่มีต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตคติความเชื่ออีกอย่างหนึ่งของศิลปะหรือวัฒนธรรมของประเทศลาวคือการสร้างพระพุทธรูปซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าบริเวณโดยรอบของวัดพระธาตุหลวงนั้นจะมีพระพุทธรูปตั้งเรียงรายกันเป็นแถวเพื่อที่จะให้เกิดว่าตนเองนั้นได้สร้างพระพุทธรูปไว้ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเสมือนสิ่งที่ยึดมั่นในการดำเนินชีวิตเป็นเสมือนเกราะป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้าสู่ชีวิตเป็นต้นศิลปะก็จะอยู่ในลักษณะของในยุคโนบายซึ่งก็ไม่ทราบแน่ชัดเพราะไม่ใช่ในยุคโนบายแต่ก็ได้เห็นมาตั้งแต่เด็กๆ ก็เชื่อว่ามียุคแต่ละช่วงประมาณพันกว่าปีขึ้นมาแล้วถ้าหากจะทำการกราบไหว้ด้วยดอกไม้แล้วก็มีเครื่องหอมที่เป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ ไม่มีก็จะเป็นในเรื่องของขันหมากเบ็งที่เป็นเครื่องบูชาหลักที่ใช้บูชาพระพุทธรูปที่ตนเองนับถือเช่นพระประจำวันเกิดซึ่งมีอยู่รอบๆ องค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตมากขึ้นของการที่ตนเองนั้นได้กราบไหว้บูชาซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติต่อพระพุทธรูปอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของการแต่งตัวก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งเป็นต้น^{๑๘} วัฒนธรรมที่เห็นเด่นชัดในการท่องเที่ยวพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์อีกอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดก็คือในเรื่องของเครื่องบูชาพระพุทธรูปที่มีความสำคัญที่เป็นหัวใจหลักของการบูชาองค์พระธาตุหลวงก็จะเป็นในเรื่องของขันหมากเบ็งซึ่งขันหมากเบ็งนั้นทำจากใบกล้วยและประดับตกแต่งด้วยเทียนผึ้งแท้ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นที่ใช้เทียนผึ้งที่มีส่วนผสมอื่นๆ ไม่ใช่ผึ้งแท้ก็จะเป็นสิ่งที่เห็นหาได้ยากเพราะในประเทศลาวถ้าจะใช้ในการกราบไหว้พระพุทธรูปที่เป็นของสูงหรือเป็นเสมือนตัวแทนของพระพุทธรูปต้องใช้ของแท้จึงจะได้สิ่งที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ให้กับเข้าสู่ชีวิตวัฒนธรรมการบูชาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในประเทศลาวนอกจากวัดพระธาตุหลวงที่เป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวการกราบไหว้พระต่อมาก็จะเป็นในเรื่องของหอพักแก้วซึ่งมีฐานพระแก้วมรกตก็จะไปที่วัดอีกแม่ศรีเมืองวัดองค์ต่อซึ่งมีความเชื่อมโยงกันในเรื่องของความเชื่อในเรื่องของการกราบไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แล้วก็มาจบที่การเดินรอบองค์พระธาตุหลวงเป็นส่วนสำคัญถือว่าเป็นการสักการะที่บริสุทธิ์ถือว่าเป็นว่าทำอีกรูปแบบหนึ่งของการกราบไหว้บูชาองค์พระรวมที่มีความแตกต่างจากแต่ละพื้นที่ในประเทศลาว^{๑๙} การท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ด้านวัฒนธรรมก็จะเป็นอีกด้านหนึ่งก็คือในด้านของการแต่งกายของพี่น้องประชาชนชาวลาวของเราผู้หญิงจะแต่งตัวเป็นเอกลักษณ์ส่วนตัวก็คือจะนุ่งผ้าถุงเป็นระเบียบเดียวกันหรือผ้าถุงมีขอบลายตรงตีนซิ่นก็จะเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศลาวโดยชัดเจนการแต่งตัวโดยการแต่งเป็นผ้าถุงถือว่าเป็นการให้เกียรติสถานที่อันเป็นมงคลหรือเป็นสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์เพื่อที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจเช่นความเชื่อในเรื่อง

^{๑๘} สัมภาษณ์ ท้าวลำเงิน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ท้าวอานูสอน, ไผ่ยะสาน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ของพญานาคก็ต้องแต่งตัวที่มีความเรียบร้อยเสื้อสีขาวมีผ้าพาดบ่าการแต่งตัวของคนในประเทศลาวจึงเป็นเอกลักษณ์อีกแบบหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศหรือเป็นมาทำเฉพาะในประเทศลาวที่มีการแต่งตัวเข้าวัดซึ่งแต่งตัวเข้าวัดจะแตกต่างจากการแต่งตัวไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆที่ไม่ใช่สถานที่ที่เป็นวัด^{๒๐} การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือการแต่งตัวของประชาชนชาวลาวที่เป็นการส่งเสริมในเรื่องของการค้าขายที่เป็นจุดเด่นก็คือเสื้อผ้าที่เป็นเสื้อผ้าพื้นเมืองของประเทศก็จะเป็นลักษณะของผ้าฝ้ายผ้าไหมและก็ผ้าชิ้นที่นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างก็นิยมมาจับจ่ายซื้อซึ่งลวดลายของผ้าแต่ละชนิดก็มีความแตกต่างกันแต่ละรายนั้นก็จะบ่งบอกถึงว่ามีประวัติความเป็นมาที่มีความแตกต่างกันซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์นี้ไม่สามารถตอบที่แน่ชัดได้ว่าแต่ละรายมีความเป็นมาอย่างไรแต่คนเราก็จะดูออกเองว่านี่คือลวดลายของประเทศลาวซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตหรือเป็นการส่งเสริมการค้าเฉพาะชุมชนเกิดขึ้นเพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ใช้สินค้าที่พูดได้ว่าเป็นว่าทำร่วมกันเพราะว่าลวดลายของผ้าในประเทศลาวนั้นมีความแตกต่างจากประเทศไทยหรืออาจมีส่วนคล้ายคลึงกันและที่สำคัญก็คือลวดลายของประเทศลาวก็จะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ชาวต่างชาตินั้นสามารถนำไปต่อยอดในการทำสิ่งอื่นได้การท่องเที่ยวในเชิงศิลปวัฒนธรรมที่เห็นเด่นชัดในปัจจุบันนี้ก็จะเป็นลวดลายเช่นเครื่องเงินที่มีการตีเครื่องเงินชิ้นเงินในการใส่เงินและก็ใส่ดอกไม้รูปเทียนของหอมขันหมากเบ็งในการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็จะใช้ในเรื่องของขันเงินเป็นต้นการบูชาวัฒนธรรมในเรื่องของการแต่งกายจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งจะเห็นได้จากการเชิญชวนและการรณรงค์ของภาครัฐบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศนั้นมีการแต่งตัวที่เป็นเอกลักษณ์ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานที่จะคงไว้ซึ่งสิ่งที่ดั้งเดิมไว้ไม่ให้สูญหายจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่ให้เดินตามโลกในเรื่องของวัตถุหรือโลกในเรื่องของตะวันตกที่เน้นในเรื่องของการแต่งตัวโดยเสื้อผ้าที่ทำให้เสื่อมเสียในเรื่องของท่าทายเป็นต้น^{๒๑} ในด้านของศิลปวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้นซึ่งเป็นเรื่องที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมในเรื่องของการใช้ภาษาในการสื่อสารวัฒนธรรมในเรื่องของการแต่งกายวัฒนธรรมในเรื่องของการประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้ขึ้นมาเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตหรือเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องทรงเครื่องสูงในการสื่อสารในบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆเกิดขึ้นจึงกลายเป็นวัฒนธรรมในอีกมิติหนึ่งพูดถึงเรื่องวัฒนธรรมก็จะเห็นในเรื่องของเครื่องเงินในประเทศลาวก็จะเป็นในลักษณะของขันโตกที่มีความแตกต่างเพราะงานในประเทศลาวส่วนมากจะเป็นเครื่องเงินที่มีลวดลายของเทพเทวารักษ์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆที่คอยปกป้องคุ้มครองที่คอยส่งเสริมหนุนโชนหนุนลาภหนุนบารมีให้กับผู้ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์เกิดความ เป็นมงคลในการประกอบพิธีกรรมมากขึ้นซึ่งต่อมาปัจจุบันกลายเป็นสินค้าที่มีหน้ามีตาของประเทศได้แก่เครื่องเงินซึ่งจะเห็นจากการที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่วัดธาตุหลวงพอจะซื้อเครื่องเงินกับติดไม้ติดมือกลับไปบ้านเพราะจะใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่น่าจะส่งเสริมให้การ

^{๒๐} สัมภาษณ์ ท้าวคำมูลศรี, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ส่งออกการผลิตสินค้าที่จะเป็นการช่วยกระตุ้นอีกแบบหนึ่งที่ทำให้การผลิตในจำนวนมากทำให้ราคาค้นทุนถูกลงก็จะเป็นการส่งเสริมให้ประเทศลาวนั้นมีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ก็คือลวดลายของเครื่องเงินที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศนั่นเอง^{๒๒} การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริเวณวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์สิ่งหนึ่งที่เป็นสำคัญก็คือเครื่องบูชาเครื่องบูชาของพระธาตุหลวงนั้นชาวลาวจะนิยมใช้ในเรื่องของการสร้างปราสาทผึ้งที่ทำจากขี้ผึ้งแท่นแล้วนำมาประดับตกแต่งกับต้นกล้วยก้านกล้วยทำให้มีรูปทรงคล้ายบ้านเครื่องบูชาที่เป็นเอกลักษณ์ที่ประกอบด้วยดอกไม้ของหอมที่เป็นดอกดาวเรืองผึ้งแท่นเทียนแท่นชันหมากเบ็งถือว่าเป็นวัฒนธรรมการบูชาในอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความแตกต่างจากประเทศอื่นอย่างเห็นได้ชัดเพราะเราใช้สิ่งที่มีในประเทศให้เป็นสิ่งที่ตั้งามต่อพระพุทธรูปศาสนาได้เป็นอย่างดีประชาชนชาวลาวเชื่อว่าการบูชาด้วยดอกไม้ของหอมรูปเทียนผึ้งแท่นซึ่งผึ้งแท่นนั้นเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในประเทศลาวเพราะบริบทส่วนมากของประเทศเป็นป่าใหญ่เพราะน้ำผึ้งก็จะเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายซึ่งผึ้งก็จะเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายก็จะนำที่ผึ้งมาหลอมรวมเป็นๆ จึงได้กลิ่นของขี้ผึ้งมีความหอมเป็นพิเศษพร้อมของที่ผึ้งนี้จึงเป็นสิ่งที่เป็เอกลักษณ์เฉพาะที่เป็นเครื่องบูชาที่ทำให้เกิดเสน่ห์ในการบูชาให้เกิดความผ่อนคลายในการขอพรบนบานศาลกล่าวจึงเป็นศิลปะหรือเป็นวัฒนธรรมในอีกรูปแบบหนึ่งของการบูชาองค์พระธาตุหลวงหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในพระธาตุหลวงที่เราในฐานะเป็นนักท่องเที่ยวจะเห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้นก็คือในรูปในรูปแบบของการบูชาที่มีความแตกต่างกันจากที่อื่นๆ โดยส่วนมากแล้วในประเทศลาวถ้าไปตามวัดก็จะเห็นมีจำหน่ายบริเวณรอบๆ วัดรวมรวมวัดพระธาตุ นครหลวงเวียงจันทน์นี้ด้วย^{๒๓}

จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่มีความสำคัญกับการท่องเที่ยวในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวในประเด็นเรื่องของศิลปะวัฒนธรรมที่มีความส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะเห็นในหลายๆ ด้านซึ่งแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้ว่าจะมีวัฒนธรรมในเรื่องของการแต่งกายที่เห็นเด่นชัดก็คือประชาชนที่เป็นคนลาวเมื่อเข้ากราบไหว้สักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ก็จะมีการแต่งตัวที่มีความเรียบร้อยถือว่าเป็นการให้เกียรติผู้ขายก็จะมีผ้าป่าแต่งตัวด้วยผ้าไหมและผ้าฝ้ายผู้หญิงก็จะแต่งตัวเรียบร้อยโดยที่จะใส่ผ้าถุงหรือผ้าซิ่นที่มีความเรียบร้อยและสวยงามซึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่เห็นเด่นชัดและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ส่งเสริมในเรื่องของการจำหน่ายสินค้าที่เป็นเสื้อผ้าของประเทศลาวสิ่งที่จำหน่ายได้ดีจากการสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าก็จะเป็นในเรื่องของผ้าถุงที่เป็นของฝากได้เป็นอย่างดีเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวก็จะซื้อผ้าถุงไปกลับไปฝากคนที่มาถือว่าสินค้าอีกแบบหนึ่งหรือเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งที่ทำให้เป็นสินค้าของประเทศลาวในอีกประเด็นหนึ่งก็จะเป็นวัฒนธรรมในเรื่องของการบูชาการบูชาในประเทศลาวนิยมใช้เทียนแท่นที่ทำจากขี้ผึ้งแท่นซึ่งมีกลิ่นหอมและให้ความหอมที่เป็นที่พึงจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นโดยที่ว่าการเชื่อในการบูชาโดยใช้สิ่งที่เกิดความเร็วสุดก็คือเทียนขี้ผึ้งเพราะชาวเราเชื่อว่าสิ่งที่พึงเป็นสิ่งที่มีความบริสุทธิ์ได้มาจากผึ้งและนำมาหลอมรวมเป็นเทียนมาปักเป็นเทียนไม่ได้ผ่านการหล่อซึ่ง

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางวิรัตดา เพ็งสวัสดิ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ คุณวรรณรัตน์ วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เทียนในประเทศลาวก็จะมีการนำไปประดิษฐ์เป็นเครื่องบูชาได้หลายแบบก็จะนำมากราบไหว้บูชาองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ก็คือหลักๆที่เห็นเด่นชัดก็คือปราสาทผึ้งและสัตว์ซึ่งประกอบไปด้วยเทียนขี้ผึ้งที่ทำเป็นแว่นประดับตกแต่งบนบ้านที่ทำจากต้นกล้วยและก้านกล้วยและที่เห็นเด่นชัดอีกประเด็นหนึ่งก็คือขันหมากเบ็งที่ประดับด้วยเทียนและดอกดาวเรืองจึงกลายเป็นวัฒนธรรมการบูชาอีกแบบหนึ่งที่เห็นเด่นชัดบริเวณวัดในประเทศลาวรวมทั้งวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์แห่งนี้ด้วยในอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมของการบูชาก็จะในเรื่องของเครื่องเงินซึ่งเครื่องเงินจะเป็นลักษณะเหมือนขันโตก ที่มีลวดลายที่สวยงามแกะสลักหรือสลักเป็นรูปเทพเจ้าตามความเชื่อของคนลาวค่าเงินของประเทศลาวจึงเป็นสิ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นอีกแบบหนึ่งที่เป็นสินค้าที่มีการจำหน่ายกันมากในประเทศลาวและบริเวณวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์อีกประเด็นหนึ่งซึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมการบูชาซึ่งคนคนหนึ่งจะมีการบูชาเกิดขึ้นก็จะประกอบด้วยการแต่งตัวที่มีความเรียบร้อยตามแบบประเพณีนิยมของประเทศลาวมีขันหมากเบ็งโดยขันหมากเบ็งต้องวางอยู่บนพานตกที่เป็นพานเงินโดยใช้ธูปเทียนแท่น ๕ ที่มีเทียน ๑๐ เล่มขัน ๘ ที่มีเทียน ๑๖ เล่ม เป็นต้นในการประกอบพิธีกรรมจึงจะบริสุทธิ์บริบูรณ์ตามความเชื่อของประชาชนชาวลาวจึงถือได้ว่าในด้านของศิลปะและวัฒนธรรมมีการส่งออกที่เห็นมาถึงปัจจุบันก็จะเป็นในเรื่องของการบูชาและการแต่งกายเป็นหลัก

๔.๖.๓ ด้านกิจกรรม

ด้านกิจกรรมจะเป็นประเพณีบุญมัสการพระธาตุหลวงนี้ ได้ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล โดยมีพระมหากษัตริย์องค์เป็นประมุขของชาติทรงเป็นประธาน จึงนับว่าบุญมัสการพระธาตุหลวงนี้เป็นบุญของหลวง ในวัน ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนบ่ายประชาชนทุกภาคส่วน มารวมกันที่วัดศรีสัตนาคนาน้อย เพื่อแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยกล้วย ไปทอดถวายที่วัดศรีเมืองตอนค่ำมีงานนมัสการสมโภชน์ตลอดทั้งคืน วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้า ทำพิธีตักน้ำพระพิพัฒน์จากยอดดอยผู้เข้ารับน้ำสาบาน มีตั้งแต่ระดับหัวหน้าขึ้นไป ถึงคณะรัฐมนตรีของประเทศลาว ตอนบ่าย ๒ โมงประชาชนทุกภาคส่วนตั้งขบวนแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยกล้วย ออกไปธาตุหลวง เวลาบ่าย ๓ โมง ประมุขรัฐ และเจ้านาย ทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปสู่พระธาตุหลวง เพื่อเป็นเกียรติแห่ปราสาทผึ้งเดินรอบบริเวณพระธาตุหลวงร่วมกับประชาชนที่มาจากทั่วสารทิศ เมื่อเวียนครบ ๓ รอบแล้วก็ทำพิธีถวาย ถึงเวลากลางคืนก็มีงานนมัสการสมโภชน์ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตรในบริเวณพระธาตุ แล้วฟังพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ ตอนกลางคืนมีงานฉลองเป็นวันสุดท้าย วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ เสร็จงานจากพระธาตุหลวงแล้ว ก็มีการแห่ปราสาทผึ้งมาถวายที่วัดองค์ต่อ และวัดอินแปง อีกจึงจะถึงงานมัสการพระธาตุหลวงเสร็จสิ้นสมบูรณ์^{๒๔} อีกอย่างหนึ่งที่เห็นเป็นสำคัญของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวก็คือกิจกรรมของวัดต่างๆในบริเวณนครหลวงเวียงจันทน์เช่นวัดแม่ศรีเมืองก่อนที่จะมีประเพณีหรือกิจกรรมที่ ๑๒ คลอง ๑๔ จะต้องให้ผู้เฒ่าผู้แก่มาพูดมาบอกมากล่าวกับองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์หรือสิ่ง

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายพิชิต วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ให้รับทราบก่อนว่าวัดนี้จะทำบุญยกตัวอย่างเช่นบุญเดือนสี่เป็นต้นก็ต้องมาขอหรือมาบอกกล่าวเพื่อให้กิจกรรมของทางวัดนั้นประสบความสำเร็จการขอพรการบอกกล่าวก็จะแต่งเป็นลักษณะเหมือนปราสาทผึ้งใช้รูปเทียนแท่งในการขอพรในการบอกกล่าวโดยผ่านสื่อหรือร่างทรงหรือเฒ่าจำสถานที่นั้นจึงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมความเชื่อในอีกแบบหนึ่งของการกราบไหว้องค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นอกจากกิจกรรมของทางวัดที่เป็นส่วนรวมแล้วยังมีกิจกรรมประจำวันประจำการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนนครหลวงเวียงจันทน์ยกตัวอย่างเช่นกิจกรรมการแต่งงานเป็นต้นผู้บ่าวสาวต้องมาบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ก่อนจึงจะทำให้เกิดการแต่งงานแล้วอยู่กันถึงแก่เฒ่าจึงเป็นสิ่งที่สำคัญว่าองค์พระธาตุหลวงมีความสัมพันธ์กับทุกกิจกรรมตั้งแต่การเกิดการแต่งงานการตายรวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมต่างๆของชาวนครหลวงเวียงจันทน์ก็ต้องมาบอกกล่าวเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในองค์พระธาตุหลวงนั้นให้ความคุ้มครองให้ความเป็นมงคลให้ความเป็นเกิดความสุขสบายใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆให้บรรลุประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจหรือตนเองนั้นปรารถนาได้^{๒๕} กิจกรรมการเดินทางมาเที่ยวที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวซึ่งตามโปรแกรมทัวร์ของคณะลูกทัวร์ก็จะเป็นการเดินทางชมสถานที่ต่างๆโดยมีไกด์ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแต่ละจุดแต่ละจุดก่อนที่จะนำพานักท่องเที่ยวขึ้นบูชาดอกไม้ธูปเทียนซึ่งเป็นเทียนขี้ผึ้งแท่งๆและก็ปราสาทผึ้งในแต่ละกิจกรรมที่อยู่ในบริเวณองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวจุดแรกก็จะเป็นการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในองค์พระธาตุหลวงโดยจะใช้เทียนแท่งในการกราบไหว้แต่ถ้าประชาชนท่านใดหรือนักท่องเที่ยวท่านใดที่ต้องการบนบานศาลกล่าวก็จะใช้ปราสาทผึ้งในการบนบานศาลกล่าวหรือถ้าต้องการแก้ผ้าแก้บนก็จะมีผู้นำพาหรือผู้ที่ดูแลรักษาผู้จัดผู้เฒ่าผู้แก่ในการเป็นผู้นำพาในการทำการบนบานศาลกล่าวอีกครั้งหนึ่งการบูชาองค์พระธาตุหลวงนั้นตามโปรแกรมหรือตามความเชื่อก็จะเป็นในเรื่องของการใช้ดอกไม้ธูปเทียนของหอมแล้วก็เดินวนรอบองค์พระธาตุหลวง ๓ รอบในแต่ละรอบก็จะอธิษฐานในสิ่งที่ตนเองนั้นต้องการและเมื่อถึงจุดที่สำคัญก็จะจุดดอกไม้ธูปเทียนดอกไม้เพื่อที่จะทำการสักการะกราบไหว้ขอพรให้กิจกรรมหรือขอพรแต่ละคนนั้นให้ประสบความสำเร็จแตกต่างกันที่จะทำในองค์พระธาตุหลวงก็จะเป็นการเที่ยวชมคณะกลับบ้านการถ่ายรูปซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความดึงดูดหรือว่ามนต์เสน่ห์อีกรูปแบบหนึ่งของความเชื่อความศรัทธาของประชาชนที่มีความเชื่อความศรัทธาที่เดินทางมาท่องเที่ยวบนองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวในแห่งนี้^{๒๖} รูปแบบกิจกรรมอีกแบบหนึ่งของทางวัดคือการสวดมนต์เย็นบนพระอุโบสถข้างๆเจดีย์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวก็คือการที่ประชาชนที่มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาก็ร่วมกับทางวัดในการเจริญพระพุทธมนต์หรือทำวัตรเย็นที่พระอุโบสถในตอนเย็นร่วมกับคณะสงฆ์ของทางวัดก็ถือว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางวัดจัดขึ้นให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวในบริเวณนครหลวงเวียงจันทน์ได้มีส่วนร่วมเพื่อที่จะเป็นการปฏิบัติธรรมไปในเวลาเดียวกันถือว่าเป็นการรักษาศีลในช่วงขณะที่เข้าวัด

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางพุทธศร ชันติวงศ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ท้าวสาคร ชำนิขิต, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

พิธีกรรมเทศนาหรือเข้าวัดทำวัตรสวดมนต์ก็ถือว่าเป็นกิจกรรมสั้นๆที่เป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี การให้ทานในระยะเวลาสั้นๆของการร่วมกิจกรรมของทางอีกรูปแบบหนึ่ง^{๒๗}สำหรับผู้ที่มีความสนใจที่จะปฏิบัติธรรมสักระยะหนึ่งอยู่ที่วัดส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกับคณะทัวร์ ครั้งแรกก่อนและครั้งที่ ๒ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาหรือต้องการเพิ่มบารมีในองค์พระธาตุหรือเพิ่มบารมีให้กับตนเองก็จะเดินทางมารอบที่ ๒ โดยส่วนตัวเพื่อที่จะขอปฏิบัติธรรมกับทางวัดเพื่อที่จะทำให้เกิดความสบายใจหรือเป็นการเพิ่มบารมีให้กับตนเองเพราะเชื่อว่าบริเวณองค์พระธาตุหลวงนั้นเป็นดินแดนที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นดินแดนที่มีความเชื่อเป็นดินแดนที่เมื่ออยู่ไประยะเวลาหนึ่งจะเป็นการชำระแค้นชำระจิตใจงานให้กับตนเองได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขที่จะคำปฏิบัติธรรมภายในวัดก็จะมีพระผู้ที่จะนำปฏิบัติเช่นการทำวัตรสวดมนต์เข้าเย็นการสวดธรรมะและข้อการนั่งสมาธิซึ่งเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางวัดให้ความร่วมมือกับภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมหนึ่งของการปฏิบัติธรรมตามทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ก็คือการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เห็นธรรมและทำให้เกิดจิตใจบริสุทธิ์ บริบูรณ์ในช่วงปฏิบัติธรรมผู้ปฏิบัติธรรมก็จะได้รับศีลไปในเวลาเดียวกันซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการที่จะสร้างรูปแบบของการปฏิบัติธรรมถึงแม้ว่าจะเป็นวัดที่อยู่ใจกลางเมืองนครหลวงเวียงจันทน์แต่ก็สามารถสร้างความสงบภายในจิตใจให้กับประชาชนที่มีความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาเข้ามาชำระตนล้างงานสร้างการใช้ชีวิตให้เกิดความสุขได้ในอนาคตอีกกิจกรรมหนึ่ง^{๒๘} ในด้านของพระภิกษุสามเณรของทางวัดก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ก็คือพระภิกษุสามเณรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประเพณีปฏิบัตินิยมหรือความรู้ความเข้าใจในแต่ละที่แต่ละแห่งภายในวัดเพื่อที่จะให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้ว่าบริเวณนี้จุดนี้ควรที่จะไหว้จุดรูปปั้นดอกหรือไหว้อะไรบ้างหรือการที่จะให้ข้อมูลในเชิงลึกถึงประวัติความเป็นมาแต่ละแห่งแต่ละที่จุดประสงค์ของการสร้างการสร้างเพื่อประโยชน์อะไรก็จะเป็นประโยชน์ให้กับทางวัดได้อีกรูปแบบหนึ่งเพราะกิจกรรมการที่พระภิกษุสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของทางวัดจะเป็นการส่งเสริมเพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นภายในพระพุทธศาสนานักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวนอกจากจะได้ทำบุญถวายสังฆทานที่ถือว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งยกเลิกของการทำบุญเมื่อมาถึงวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนาแล้วประชาชนต้องได้ทราบข้อมูลที่มีข้อสงสัยหรือเห็นอะไรเกิดขึ้นหรือเห็นอะไรสักอย่างหนึ่งแล้วต้องการข้อมูลหรือไขความสงสัยก็จะเข้าสู่การไต่ถามสอบถามพระภิกษุสามเณรที่ตนเองนั้นได้เข้ามาถวายสังฆทานหรือการให้ทานทำบุญตามพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางวัดให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญว่าพระภิกษุสามเณรที่เป็นพระอยู่ในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลประวัติศาสตร์ นอกจากวัดท่าซุงแล้วต้องมีความเข้าใจในทุกๆแห่งในเมืองหลวงเช่นประตูชัยหอพระแก้ววัดแม่ศรีเมืองเป็นต้น^{๒๙} การจำหน่ายดอกไม้ธูปเทียนที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์หรือเกือบทั้งประเทศลาวที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใน

^{๒๗} สัมภาษณ์ ท้าวสอน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ สามเณร พรหมา ชันทวงศ์ชา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ สามเณรบุญมี จันทิราข, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ประเทศลาวประชาชนในประเทศลาวนิยมใช้เทียนขี้ผึ้งแท่งที่ได้จากผึ้งแท่งๆนำมาหลอมรวมเป็นเทียนปั้นด้วยมือไม่ได้เกิดขึ้นจากโรงงานเหมือนเทียนสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาดอย่างประเทศไทยเป็นต้นที่ในประเทศลาวเป็นเทียนขี้ผึ้งที่ทำจากฝีมือของชาวบ้านที่ชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องของการสกัดขี้ผึ้งแท่งเพื่อหลอมรวมเป็นเพียงที่ปั้นจากที่ฟั่งโดยใส่ใส่เป็นผ้าฝ้ายเป็นด้ายใยฝ้ายทำให้เกิดความหอมและบริสุทธิ์ของการกราบไหว้การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นกิจกรรมสำคัญนักท่องเที่ยวต้องใช้รูปเทียนหอมเท่านั้นจึงจะมีความสำคัญหรือได้ผลในการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในบริเวณวัดพระธาตุหลวงจากผู้ที่ยำหน่ายหรือการให้เช่าบูชาที่จะนิยมใช้ดอกไม้ที่เป็นดอกไม้ดอกมะลิที่มีกลิ่นหอมเทียนแท่งที่มีกลิ่นหอมเป็นต้นในการใช้การกราบไหว้บูชาพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์^{๓๐}

ด้านกิจกรรมหลักๆ จะเป็นประเพณีบุญนมัสการพระธาตุหลวงนี้ ได้ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล โดยมีพระมหากษัตริย์องค์เป็นประมุขของชาติทรงเป็นประธาน จึงนับว่าบุญนมัสการพระธาตุหลวงนี้เป็นบุญของหลวง ในวัน ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนบ่ายประชาชนทุกภาคส่วน มารวมกันที่ วัดศรีสัตนาคนิเช เพื่อแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพวงยุช ไปทอดถวายที่วัดศรีเมืองตอนค่ำมีงานมหรสพโขนตลกอดทั้งคืน วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้า ทำพิธีตักน้ำพระพิพัฒน์จากอุ้งมือของพระพุทธเจ้าเข้ารับน้ำสาบาน มีตั้งแต่ระดับหัวหน้าขึ้นไป ถึงคณะรัฐมนตรีของประเทศลาว ตอนบ่าย ๒ โมงประชาชนทุกภาคส่วนตั้งขบวนแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพวงยุช ออกไปธาตุหลวง เวลาบ่าย ๓ โมง ประมุขรัฐ และเจ้านาย ทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปสู่พระธาตุหลวง เพื่อเป็นเกียรติแห่ปราสาทผึ้ง เติมน้ำมันบริวารพระธาตุหลวงร่วมกับประชาชนที่มาจากทั่วสารทิศ เมื่อเวียนครบ ๓ รอบแล้วก็ทำพิธีถวาย ถึงเวลากลางคืนก็มีงานมหรสพโขนตลก วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร ในบริเวณพระธาตุ แล้วฟังพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ ตอนกลางคืนมีงานฉลองเป็นวันสุดท้าย วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ เสร็จงานจากพระธาตุหลวงแล้ว ก็มีการแห่ปราสาทผึ้งมาถวายที่วัดองค์ต่อ และวัดอินแปง อีกจึงจะถึงงานนมัสการพระธาตุหลวงเสร็จสิ้นสมบูรณ์ นอกจากกิจกรรมหลักแล้วที่มีการจัดขึ้นทุกปีคือการนมัสการองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวในกิจกรรมประจำวันนั้น ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ก็จะต้องมีการบูชาดอกไม้รูปเทียนเทียนจะต้องเป็นเทียนที่เป็นเทียนขี้ผึ้งแล้วก็เดินวนรอบองค์พระธาตุ ๓ รอบซึ่งแต่ละจุดนั้นจะใช้รูปเทียนในการกราบไหว้บูชาที่มีความแตกต่างกันก็จะมีกรการกราบไหว้ทั้ง ๔ ทิศเพื่อขอบุญญาบารมีให้กับตนเองหรือจะเป็นการบนบานศาลกล่าวในแต่ละด้านที่มีความแตกต่างกันโดยจะมีผู้นำพาซึ่งเป็นคนที่มีความรู้ความชำนาญหรือพูดได้ว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่คอยให้ความสะดวกในเรื่องของการบนบานศาลกล่าวว่าจะต้องแต่งเครื่องแบบไหนในการขอพรจึงจะได้ผลหรือประสบความสำเร็จในการขอพรในครั้งนี้กิจกรรมอีกแบบหนึ่งก็คือการทำวัตรสวดมนต์เช้าและเย็นร่วมกับคณะสงฆ์ของทางวัดและการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ที่มีความสนใจส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องของพญานาคก็จะเดินทางมาเพื่อที่จะขอปฏิบัติธรรมนอนวัดอยู่วัดเพราะเชื่อว่าดินแดนแห่งนี้เป็นดินแดนที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นดินแดนที่มีความมงคลถ้าได้มานอนหรือปฏิบัติธรรม

^{๓๐} สัมภาษณ์ คุณวรรณรัต วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

รักษาศิลป์จะทำให้ตนเองนั้นเกิดความบริสุทธิ์บริบูรณ์เมื่อไปปฏิบัติกิจกรรมหรือกิจการต่างๆทางสังคมก็จะประสบความสำเร็จเพราะเชื่อว่าตนเองนั้นมีพลังการปฏิบัติก็就会有การทำวัตรสวดมนต์เย็นการฟังธรรมเทศนาการนั่งสมาธิเพื่อที่จะทำให้เกิดการรักษาศิลป์ไปในระยะเวลาหนึ่งเป็นต้น

๔.๖.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อมบริเวณองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์เป็นสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเพราะอยู่ใจกลางเมืองใหญ่ที่มีความที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งร้านอาหารร้านกาแฟและโรงแรมที่พักอยู่มากมายบริเวณที่จอดรถโดยรอบองค์พระธาตุหลวงถือว่ามีความพร้อมอย่างยิ่งเพราะเป็นการจัดสถานที่ของทางราชการเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะสะดวกสบายและติดต่อกับสถานที่ต่างๆได้ง่ายซึ่งถือได้ว่าเป็น Center กลางที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้ไม่ว่าจะเดินทางมาจากที่ไหนก็มีความพร้อมยกตัวอย่างเช่นสิ่งอำนวยความสะดวกคือห้องน้ำห้องสุขาก็มีจำนวนมากที่ทางวัดเองหรือทางรัฐบาลเองได้เตรียมพร้อมเพื่อใช้ในการท่องเที่ยวองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว ณ ปัจจุบัน^{๓๑}ด้านสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของผู้คนรวมทั้งประชาชนคนเราก็ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลในด้านของที่พักรับข้อมูลในเรื่องของการกราบไหว้บูชาองค์พระธาตุหลวงก็ถือว่าเป็นสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบายถือว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดหรือว่าเป็นวัฒนธรรมของคนลาวที่เป็นผู้ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่งเพราะได้เกิดความประทับใจจากการช่วยเหลือแนะนำสถานที่ต่างๆแก่นักท่องเที่ยวจึงถือว่าสภาพแวดล้อมด้านบุคคลก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ได้เป็นอย่างดี^{๓๒}สภาวะแวดล้อมอีกอย่างหนึ่งของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์คือสถานที่ทำวัตรสวดมนต์ปฏิบัติธรรมก็ถือว่ามีความสำคัญเพราะมีความพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเข้ามานั่งฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์และก็ร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศิลป์ในช่วงที่ปฏิบัติธรรมก็จะทำให้เกิดความสุขในอีกรูปแบบหนึ่งเพราะประชาชนส่วนหนึ่งที่เข้ามารักษาศิลป์มีความเชื่อว่าดินแดนแห่งนี้เป็นดินแดนที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นดินแดนที่สามารถสื่อถึงเทพเจ้าได้เช่นพญานาคหรือสื่อถึงองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องของการปฏิบัติธรรมในเรื่องของเทพเจ้าแห่งความโชคดีที่มีการขอพรในด้านต่างๆให้ตนเองประสบความสำเร็จก็จะมี การแต่งตัวด้วยชุดขาวรักษาศิลป์ ๕ ศีล ๘ ขึ้นอยู่กับว่าตนเองนั้นรักษาศิลป์ข้อไหนได้จึงถือว่ามีความสำคัญที่ว่าสภาวะแวดล้อมในเรื่องของการที่พำนักอาศัยภายในวัดที่มีการแบ่งสัดส่วนระหว่างฆราวาสกับพระภิกษุสงฆ์โดยชัดเจนเพราะการที่จะสภาวะแวดล้อมให้เกิดความเหมาะสมจะทำให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมทำให้เกิดความน่าเลื่อมใสของพระภิกษุสงฆ์การให้ข้อมูลรวมทั้งการนั่งสมาธิที่ทำให้เกิดความสบายใจภายในบริเวณวัดก็ถือว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปฏิบัติธรรมในการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกิดขึ้นด้วย

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางวิรัตดา เฟิงสวัสดิ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ธรรมชาติที่มีสวนหย่อมสวนดอกไม้ที่เอื้อต่อการสร้างความสวยงามให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี^{๓๓}

จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่มีความสำคัญในด้านของสิ่งแวดล้อมของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวในด้านของบริบทพื้นที่ที่มีองค์พระธาตุหลวงที่เป็นศูนย์กลางก็จะมีแวดล้อมด้วยธรรมชาติสวนหย่อมสวนดอกไม้ที่เอื้อต่อการพักผ่อนหย่อนใจที่ทำให้ผู้ที่คือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาแล้วเกิดความสบายใจจากมุมต่างๆที่ทางวัดและเทศบาลร่วมกันสร้างขึ้นมาเพื่อสร้างสถานที่พักผ่อนให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นการจัดสภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวในหลายๆด้านนักท่องเที่ยวที่เข้ามาก็จะถ่ายรูปกับสวนดอกไม้องค์พระธาตุหลวงและในจุดต่างๆเพื่อสร้างความสุขทางใจนอกจากนี้สภาพแวดล้อมในการสวดมนต์ปฏิบัติธรรมรักษาศีลก็มีความสำคัญมากเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการที่ผู้ที่มีความสนใจนั้นเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้นได้เกิดความรู้สึกศรัทธาในองค์พระธาตุเกิดความเลื่อมใสในองค์พระธาตุและพระภิกษุสงฆ์โดยการจัดหมวดหมู่จัดโซนสำหรับฆราวาสกับพระภิกษุสงฆ์แต่สามารถร่วมปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่นการสวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็นการฟังธรรมเทศนาการรักษาศีล ๕ การรักษาศีล ๘ ก็ถือได้ว่าเป็นสภาวะแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ภายในวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว

๔.๗ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในนครหลวงเวียงจันทน์

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในนครหลวงเวียงจันทน์ จากที่วัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวลาวจะต้องเดินทางมาเที่ยวอยู่ทุกๆคนหรือทุกๆคณะ ในวัดพระธาตุหลวงควรที่จะมีการจัดนิทรรศการของวัดที่พระพุทธรูปสำคัญของแต่ละวัด เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยววัดที่สำคัญภายในนครหลวงเวียงจันทน์ให้ครบ หรือจะเป็น การไหว้พระ ๙ วัด หรือจะเป็นการไหว้พระ ๑๒ วัด โชคดี ๑๒ เดือน เป็นต้น ซึ่งในประเด็นนี้ รัฐบาลเองควรมองเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะถือได้ว่าเป็นการกระจายรายได้ให้ได้ทั่วทั้งประเทศไม่กระจุกอยู่ที่ ๒ – ๓ วัดเท่านั้น^{๓๔} การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศปัจจุบันถือได้ว่ายังไม่มีบทบาทที่สำคัญเท่าที่ควร เพราะควรที่จะให้ความรู้แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของรถตู้ นำเที่ยวในการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวในเรื่องของการท่องเที่ยวภายในประเทศ เช่นในเรื่องของการไหว้พระที่ในเมืองของนครหลวงเวียงจันทน์ เพราะจากที่เป็นคนที่อยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวเองแล้ว ก็นั้นมีวัดอยู่หลายวัดด้วยกันที่มีความสำคัญและสวยงาม^{๓๕} รัฐบาลควรที่จะจัดทำเอกสารแผ่นพับในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะเป็นการสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวในทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเชื่อโยงกันและลงตัวภายในระยะเวลาหนึ่งวันของการท่องเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์^{๓๖}

^{๓๓} สัมภาษณ์ สามเณรตัวน พรมเทพ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ท้าวคำมูลตรี, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ท้าวอานูสอน ไผะसान, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ท้าวลำเงิน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวจะเป็นลักษณะเดียวกันคือ การใช้สื่อกลางคือวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้นเป็นศูนย์กลางในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะเป็นการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการที่จะเดินทางไปยังจุดต่างๆ ตามโปรแกรมของทางราชการนั้นได้ออกแบบ ซึ่งอาจจะเป็นแผ่นพับ หรือนิทรรศการวัดพระพุทธรูปที่สำคัญภายในประเทศ ก็จะถือได้ว่าเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระพุทธรูปศาสนาภายในประเทศได้อีกในรูปแบบหนึ่ง

๔.๘ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการสัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งของคนลาวและคนต่างชาติ ได้วิเคราะห์ศาสนสถานที่สำคัญของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งของคนลาวและคนต่างชาติ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาสวัด ผู้นำนักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า บริษัททัวร์ ผู้เกี่ยวข้องศาสนสถานที่สำคัญแล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

เจดีย์ เจดีย์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์มีความสำคัญ สิ่งที่ก่อกำเนิด เพื่อเป็นที่เคารพบูชาหรือสิ่งที่ใช้เตือนใจให้ระลึกถึง ในทางศาสนาก็หมายถึงศาสนสถานหรือสิ่งที่เคารพบูชาเนื่องด้วยพระพุทธรูปเจ้า หรือพระพุทธรูปศาสนาเรียกเต็ม ๆ ว่าสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรือพุทธเจดีย์ มี ๔ ประเภท คือ ๑. ธาตุเจดีย์ ๒. บริโภคเจดีย์ ๓. ธรรมเจดีย์ และ ๔. อุเทสิกเจดีย์ แต่ที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้นนอกจากการสร้างเพื่อให้สื่อถึงพระพุทธรูปเจ้าแล้วยังสื่อถึง การสร้างความสามัคคีของประชาชนภายในประเทศให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน เพราะในสมัยนั้น ความเชื่อของประชาชนนั้นมีความสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งเพื่อที่จะเป็นการปลูกฝังจิตใจให้เกิดความรักในถิ่นฐานแล้วก็จะเกิดการปกป้อง

พระอุโบสถ เป็นศาสนสถานที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ การมีพระอุโบสถทุกวัดเพราะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์ วัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ไม่มีวัดใดวัดหนึ่งมีศาสนสถานแหล่งเพียงสิ่งเดียวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ แต่ละวัดมักจะมีศาสนสถานมากกว่าหนึ่งประเภท ในแต่ละประเภทของแต่ละศาสนสถานมักจะมีองค์ประกอบสำคัญที่สื่อทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ศาสนา สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต สภาพสังคม เช่น พระอุโบสถวัดจะแสดงสถาปัตยกรรมของช่างสกุลต่าง ๆ รูปแบบลักษณะของพระอุโบสถ และภาพจิตรกรรม ซึ่งจะแสดงความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาซึ่งเป็นสิ่งยึดถือของคนในสังคมลาวร่วมสมัย จิตรกรรมในพระอุโบสถช่วงตั้ง แต่ตอนต้นรัตนโกสินทร์ย้อนไป ภาพจิตรกรรมหลังพระพุทธรูปจะแสดงไตรภูมิ พระอุโบสถยังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งเป็นเคารพของพุทธศาสนิกชนวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์พระอุโบสถจึงมีความสำคัญ

พระวิหาร พระวิหารหลวงจะเป็นศาสนสถานที่ตั้ง ของพระพุทธรูปและเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์และเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของพุทธศาสนิกชน พระวิหารหลวงทำหน้าที่คล้ายกับพระอุโบสถและศาสนการเปรียญ แต่พระวิหารหลวงมีความสำคัญคล้ายกับพระอุโบสถ กล่าวคือพระวิหารแสดงสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ฯลฯ ที่คนโบราณให้ความสำคัญกับพระพุทธรูปเจ้าในแง่

หลักธรรม มากกว่าพระพุทธเจ้าในเชิงตัวบุคคล พระวิหารหลวงที่แสดงภาพจิตรกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อของคนในแต่ละยุคได้อย่างดี วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ในการประกอบกิจกรรมของการปฏิบัติธรรมของนักท่องเที่ยวก็จะใช้พระวิหารของทางวัดในการฟังพระธรรมเทศนา รักษาศีล และนั่งสมาธิ

พระพุทธรูป เป็นศาสนสถานที่สำคัญที่สุดคู่กับพระอุโบสถ พระพุทธรูปจะถูกตั้ง ไว้ในพระอุโบสถ พระพุทธรูปเป็นศาสนสถานที่มียุคเด่นที่สุดเพราะทุกวัดจะต้องมีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเสมือนพระองค์ทรงมีพระชนมอยู่ อย่างไรก็ดี แม้ทุกวัดจะมีพระพุทธรูป แต่พระพุทธรูปที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจะมีความพิเศษ ตรงที่ประวัติศาสตร์และความเป็นมาตลอดจนผู้สร้าง พระพุทธรูปที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาทัศนศึกษาหรือเป็นแหล่งศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้ดี ได้แก่ วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ที่มีตำนานทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการสร้างของแต่ละองค์มีจุดประสงค์ของการสร้างที่มีความแตกต่างกัน

ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สาเหตุหลักของการสร้างศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนาทุกยุคสมัย คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และต้องการทำกุศลด้วยการคิดว่าการสร้างพระอุโบสถ การเจตีย์ ฯลฯ เป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ การสร้างศาสนสถาน จึงมาแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา แรงศรัทธาในพุทธศาสนาของผู้สร้างและชุมชน/สังคมขณะนั้น จึงเพื่อสัญลักษณ์ที่เป็นที่เคารพร่วมกัน เพราะหลักศาสนาเป็นเป้าหมายทั้ง ตัวบุคคลและสังคมที่จะดำเนินชีวิตร่วมกัน หลักคำสอนทางศาสนาในสมัยโบราณจะแทรกเข้าไปอยู่ทั้ง ทางด้านการเมือง การปกครอง ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ความเชื่อที่หลากหลายในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวที่มีความหลากหลาย เช่น ความเชื่อเรื่องพญานาค ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องพราหมณ์ ที่มีศูนย์กลางคือพระพุทธศาสนา จึงมีการแสดงออกในเรื่องของการปกครองที่ต้องสร้างเพื่อให้ความแตกต่างทางด้านของความเชื่อนั้นรวมเป็นหนึ่งเดียว คือ พระพุทธศาสนา

นักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะทางประวัติ นอกจากจะศึกษาจากศาสนสถานโดยตรงและด้านเรื่องเล่าอื่นๆ แล้วหลักฐานเชิงประจักษ์อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่ซ่อนมิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางการเมือง มิติทางด้านเศรษฐกิจและมิติทางด้านสังคม จะปรากฏในจิตรกรรมสถาปัตยกรรม ฯลฯ ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นแกนจัดความสัมพันธ์ของคนในด้านอื่นๆ เช่น การเมืองนั้น จะค่อนข้างมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและเห็นความคลี่คลายตามลำดับค่อนข้างจะค่อยเป็นค่อยไป จะเห็นจากจัดการวางตำแหน่งอุโบสถ พระประธานและจิตรกรรมในวัดสุทัศน์ จะแสดงมิติการนครหลวงเวียงจันทน์ให้เป็นเมืองเทวดา ความหมายสื่อเป็นเมืองเทวดาจะสื่อที่วัดพระธาตุหลวง อย่างชัดเจน โบราณสถานจึงบอกเล่าทางประวัติได้อย่างดี

บริบททางสังคมในสมัยหนึ่งๆ การบอกเล่าทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรมและสังคมจะสะท้อนในหลักฐานศาสนสถานได้ ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระวิหาร และอุโบสถในสมัยก่อนจะมีแบบแผนเดียวกันคือ อดีตพุทธเจ้า หลังการรับอารยธรรมตะวันตกภาพจิตรกรรมในฝาผนังในพระอุโบสถของวัดจะมีความหลากหลายมากขึ้น จะปรากฏภาพจิตรกรรมประเทศชาติ พุทธประวัติ ฯลฯ สภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีปรากฏในสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างและลวดลายต่าง ๆ ด้วย เพราะฉะนั้น การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในวัดต่างพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์จึงเป็นการ

ท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้และต้องการความเข้าใจศาสนสถาน สังคมการเมือง วัฒนธรรมของลาว
ได้ดีและโบราณสถานที่เหมาะที่จะเป็นแหล่งศึกษาได้ดีด้วยเช่นกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดพระธาตุหลวงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ๑. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ ๒. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และ ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว เพื่อศึกษาสภาพการจัดการแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์และนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อหาแนวทางในการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกำหนดวิธีดำเนินการใน ๒ รูปแบบ คือ

๑. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรม และการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสงฆ์และเข้าร่วมกิจกรรมกับ ชุมชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ กระบวนการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดทั้งในด้านพุทธศิลป์ คุณค่า สาระการเรียนรู้ และ ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา เป็นต้น

๒. การสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โครงการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีทวิภาคีเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีการสัมภาษณ์ดังนี้คือ ๑.พระสงฆ์ ๒.ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ๓.เจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ๔. นักท่องเที่ยว เพื่อ ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการที่จะพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในวัด

๓. ผลการทดสอบตามกรอบแนวคิด พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างด้านประชากรกับ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มา ท่องเที่ยววัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในวัดของ นักท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยว ตามลักษณะการเดินทาง และด้านการศึกษาและบันเทิง

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยววัดของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเพื่อการ พักผ่อนมาสักการะ ทำบุญ การศึกษาและอื่น ๆ

การศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยววัดของนักท่องเที่ยว ด้านเพื่อความ บันเทิงและประชุมสัมมนา

อาชีพ และรายได้มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการท่องเที่ยววัดของนักท่องเที่ยว ด้าน พักผ่อนและทำธุรกิจส่วนตัว ยกเว้นการศึกษาและอื่น ๆ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการตัดสินใจมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ด้านราคาของวัดมุงคลและเครื่องสักการะ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ การศึกษาความเป็นมาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ

๑. ด้านพุทธศิลปะ/สถาปัตยกรรมเหมาะสมกับเป็นแหล่งเรียนรู้ ในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปะวิทยาการที่ชาวบ้านจากชุมชนรอบๆ วัดหรือแม้จากสถานที่ห่างไกลได้เดินทางเข้ามาเพื่อศึกษาวิทยาการแขนงต่างๆ และรับการสั่งสอนอบรมทางด้านจิตใจ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูสอนแต่ในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อการศึกษาของประเทศได้พัฒนาเจริญมากขึ้นและการศึกษาได้แยกตัวออกจากวัด โดยตั้งเป็นสถานศึกษาเป็นเอกเทศ และครูผู้สอนก็มีได้เป็นพระสงฆ์ ดังนั้นเด็กสาวในยุคปัจจุบัน จึงมิได้มีความใกล้ชิดกับวัด และพระสงฆ์เหมือนก่อนแต่ถึงกระนั้น วัดก็ยังคงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เพียงแต่เปลี่ยนจากการเข้าวัดเพื่อศึกษาวิทยาการแขนงต่างๆ มาเป็นเข้าวัดฟังเทศน์ ฟังธรรม และสนทนาธรรมจากพระสงฆ์ ดังนั้น ผู้ที่เข้าวัดในปัจจุบันจึงเปลี่ยนจากเด็กซึ่งอยู่ในวัยเรียนมาเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคนที่ผ่านร้อนผ่านหนาว และเข้าวัดเมื่อมีความทุกข์ใจหรือไม่ก็เข้าวัดในวันเทศกาลสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น ทั้งหมดคือวัดที่ผู้คนในสังคมลาวยังคงอาศัยในปัจจุบันแต่วัดยังมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเพณีสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดที่มีโบราณวัตถุและโบราณสถานอันงดงาม และมีคุณค่าทางศิลปะ

๒. ด้านความสะดวกสบายในการท่องเที่ยววัด ในวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การเดินทาง ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ลานจอดรถ ร้านค้ากาแฟ และเครื่องดื่ม รวมทั้งร้านอาหารคอยให้บริการ นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่วัดพระธาตุหลวงในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นไปตามลำดับที่อำนวยความสะดวกจะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป(๑) ถนน รัฐบาลและเอกชนได้รวม มือกันในการซ่อมแซมถนนให้มีความคงทนขึ้นเป็นลำดับ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ๒) ลานจอดรถ สถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาชมวัดพระธาตุหลวง ทางเจ้าหน้าที่ ได้มีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้อย่างกว้างขวางและสะดวกสบายไม่ว่าจะเป็นรถทัวร์หรือรถส่วนตัว ๓) ห้องน้ำ ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เดินทางมามีจำนวนมากขึ้น ดังนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้ นักท่องเที่ยวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของวัดพระธาตุหลวงได้มีการสร้างห้องน้ำเพิ่มเติมตามจุดต่างๆ ที่เห็นว่า เหมาะสม ๔) ความปลอดภัย ทางวัดได้มีการจัดหน่วยงานรักษาความปลอดภัยขึ้นเพื่อปกป้องสมบัติ ของนักท่องเที่ยว ให้ความปลอดภัยทางด้านชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จึงไม่มีอาชญากรรม แหล่งท่องเที่ยวในวัดพระธาตุหลวง

๓. ด้านค่าใช้จ่ายของการเข้าท่องเที่ยวภายในวัด การเข้าเยี่ยมชมความสวยงามของบรรยากาศภายในวัดพระธาตุหลวง ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งชาวลาว และชาวต่างเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเข้าเยี่ยมชมบรรยากาศภายในวัดพระธาตุหลวงมีการเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าเยี่ยมชม

ชมสักการะพระธาตุหลวง เพื่อนำไปเป็นทุนการบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงในส่วนที่ทรุดโทรมเพื่อให้กลับมาสวยงามเหมือนอย่างเดิม

๔. ด้านแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสารประโยชน์ วัดในพระพุทธศาสนายังมีความสำคัญสำหรับชาติไทยในฐานะเป็นแหล่งศึกษาพระธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจในยามมีทุกข์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้วยเหตุที่วัดยังคงมีความสำคัญทั้งต่อคนไทยในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ และต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว วัดจึงควรได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาด และปราศจากภัยสังคมจากกลุ่มบุคคลที่เข้ามาอาศัยวัด และก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ที่เข้าวัดเพื่อแสวงหาความสงบ หรือเพื่อหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี แต่จากความเป็นจริงที่ปรากฏในวันนี้มีอยู่หลายวัดแม้อยู่ในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ และที่ยิ่งกว่านี้อยู่ในเขตรอบเกาะรัตนโกสินทร์ที่มองดูจากภายนอกเห็นสิ่งก่อสร้างสวยงาม แต่เมื่อเข้าไปข้างในเห็นความไม่สะอาดมีขยะมูลฝอยกองให้เห็นเป็นแห่งๆ แคมมีสุนัขเพ่นพ่านและที่ยิ่งกว่านั้นในบางวัดมีคนแต่งกายไม่เรียบร้อย และมีท่าทางไม่น่าไว้วางใจ บ้างนั่ง บ้างนอน บ้างเดินไปมาเห็นแล้วไม่สมกับเป็นวัดซึ่งเป็นที่พักของภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล และสงบจากกิเลสอย่างหยาบซึ่งแสดงออกทางกาย และวาจาด้วยอำนาจแห่งศีล

๕.๑.๒ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

สภาพปัจจุบันและปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวนั้น ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศได้เป็นอย่างดี และประชาชนในประเทศก็จะได้ศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงความร่วมมือของประชาชนในหลายกลุ่มของประเทศในยุคนั้นเพื่อสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวของประเทศในการสร้างความสามัคคีทำให้ประเทศชาติเกิดสันติสุขมาอย่างยาวนาน ความเชื่อ ความศรัทธาของกษัตริย์ ในสมัยนั้นที่เป็นรูปแบบการปกครองในด้านต่างๆของการสร้างความสามัคคีของคนในประเทศ ความเชื่อของประชาชนจำนวนมากในเรื่องของพระพุทธศาสนาจึงเกิดรูปแบบวัฒนธรรมอันดีงามที่ถูกรักษาไว้อย่างยาวนานมาถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างลงตัว

จากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง ทำให้ทราบในประเด็นของเรื่องสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวยังวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาว โดยสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากองค์พระธาตุเองที่มีความสวยงามและโดดเด่นด้วยองค์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีสีทองขนาดใหญ่ การถ่ายภาพที่ออกมาแล้วสร้างความน่าสนใจให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เกิดความต้องการที่อยากจะเดินทางมาเที่ยว เพราะถือว่าการมาเที่ยวที่นครหลวงเวียงจันทน์ ต้องมาถึงวัดพระธาตุหลวง ก่อนที่จะเดินทางไปยังประตูชัย ส่วนประชาชนคนในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวนั้นคือ เกิดจากความเชื่อที่มีการปลูกฝังมาอย่าง

ยาวนานคือในเรื่องของการสร้างความสบายใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพ หรือกิจการงานต่างๆ หรือการเดินทางไกลไปยังดินแดนต่างๆก็จะมาขอพรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ นักท่องเที่ยวถึงเรื่องปัญหาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง จะเป็นการปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นของการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลที่เป็นการสร้างความเข้าใจในบริบทกิจกรรมต่างๆ เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคนเดียว นั้นจะไม่มีไกด์มาด้วยก็จะได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจนเหมือนมากับบริษัททัวร์ ซึ่งปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความทันสมัยทำให้เข้าใจในประวัติในด้านต่างๆของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาในอีกอย่างคือสัญญาณของอินเทอร์เน็ตไม่ครอบคลุมพื้นที่ก็จะเป็นปัญหาในการที่นักท่องเที่ยวที่ไม่พร้อมในเรื่องของการใช้สัญญาณโทรศัพท์มือถือก็มีปัญหาอยู่บ้างเพราะถือได้ว่าปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยว

๕.๑.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ และนักท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ ที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป/คน ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิจัย มาวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม โดยจัดเป็นหมวดหมู่ แล้ว พบว่า

จากผลการสัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งของคนลาวและคนต่างชาติ ได้วิเคราะห์ศาสนสถานที่สำคัญของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งของคนลาวและคนต่างชาติ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาสวัด ผู้นักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า บริษัททัวร์ ผู้เกี่ยวข้องศาสนสถานที่สำคัญแล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

เจดีย์ เจดีย์พระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์มีความสำคัญ สิ่งก่อสร้าง เพื่อเป็นที่เคารพบูชาหรือสิ่งที่ใช้เตือนใจให้ระลึกถึง ในทางศาสนาก็หมายถึงศาสนสถานที่หรือสิ่งที่เคารพบูชาเนื่องด้วยพระพุทธเจ้า หรือพระพุทธศาสนาเรียกเต็ม ๆ ว่าสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรือพุทธเจดีย์ มี ๔ ประเภท คือ ๑. ธาตุเจดีย์ ๒. บริโภคเจดีย์ ๓. ธรรมเจดีย์ และ ๔. อุเทสิกเจดีย์ แต่ที่วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์นั้นนอกจากการสร้างเพื่อให้สื่อถึงพระพุทธเจ้าแล้วยังสื่อถึง การสร้างความสามัคคีของประชาชนภายในประเทศให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน เพราะในสมัยนั้น ความเชื่อของประชาชนนั้นมีความสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งเพื่อที่จะเป็นการปลูกฝังจิตใจให้เกิดความรักในถิ่นฐานแล้วก็จะเกิดการปกป้อง

พระอุโบสถ เป็นศาสนสถานที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ การมีพระอุโบสถทุกวัดเพราะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์ วัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวไม่มีวัดใดวัดหนึ่งมีศาสนสถานแหล่งเพียงสิ่งเดียวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ แต่ละวัดมักจะมีศาสนสถานมากกว่าหนึ่งประเภท ในแต่ละประเภทของแต่ละศาสนสถานมักจะมีองค์ประกอบสำคัญที่สื่อทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ศาสนา สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต สภาพสังคม เช่น พระอุโบสถวัดจะ

แสดงสถาปัตยกรรมของช่างสกุลต่าง ๆ รูปลักษณะของพระอุโบสถ และภาพจิตรกรรม ซึ่งจะแสดงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสิ่งยึดถือของคนในสังคมลาวร่วมสมัย จิตรกรรมในพระอุโบสถช่วงตั้ง แต่ตอนต้นรัตนโกสินทร์ย้อนไป ภาพจิตรกรรมหลังพระพุทธรูปจะแสดงไตรภูมิ พระอุโบสถยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งเป็นเคารพของพุทธศาสนิกชนวัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ พระอุโบสถจึงมีความสำคัญ

พระวิหาร พระวิหารหลวงจะเป็นศาสนสถานที่ตั้ง ของพระพุทธรูปและเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์และเป็นที่ประกอบพิธีกรรมของพุทธศาสนิกชน พระวิหารหลวงทำหน้าที่คล้ายกับพระอุโบสถและศาสนการเปรียญ แต่พระวิหารหลวงมีความสำคัญคล้ายกับพระอุโบสถ กล่าวคือพระวิหารแสดงสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ฯลฯ ที่คนโบราณให้ความสำคัญกับพระพุทธรูปเจ้าในแง่หลักธรรม มากกว่าพระพุทธรูปเจ้าในเชิงตัวบุคคล พระวิหารหลวงที่แสดงภาพจิตรกรรมที่สะท้อนคติความเชื่อของคนในแต่ละยุคได้อย่างดี วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ในการประกอบกิจกรรมของการปฏิบัติธรรมของนักท่องเที่ยวก็นิยมใช้พระวิหารของทางวัดในการฟังพระธรรมเทศนา รักษาศีล และนั่งสมาธิ

พระพุทธรูป เป็นศาสนสถานที่สำคัญที่สุดคู่กับพระอุโบสถ พระพุทธรูปจะถูกตั้ง ไว้ในพระอุโบสถ พระพุทธรูปเป็นศาสนสถานที่มียุคเด่นที่สุดเพราะทุกวัดจะต้องมีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธรูปเจ้าเสมือนพระองค์ทรงมีพระชนมอยู่ อย่างไรก็ตาม ทุกวัดจะมีพระพุทธรูป แต่พระพุทธรูปที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจะมีความพิเศษ ตรงที่ประวัติศาสตร์และความเป็นมาตลอดจนผู้สร้าง พระพุทธรูปที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาทัศนศึกษาหรือเป็นแหล่งศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้ดี ได้แก่ วัดพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ ที่มีตำนานทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการสร้างของแต่ละองค์มีจุดประสงค์ของการสร้างที่มีความแตกต่างกัน

ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สาเหตุหลักของการสร้างศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนาทุกยุคสมัย คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และต้องการทำกุศลด้วยการคิดว่าการสร้างพระอุโบสถ การเจตีย์ ฯลฯ เป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ การสร้างศาสนสถาน จึงมาแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา แรงศรัทธาในพุทธศาสนาของผู้สร้างและชุมชน/สังคมขณะนั้น จึงเพื่อสัญลักษณ์ที่เป็นที่เคารพร่วมกัน เพราะหลักศาสนาเป็นเป้าหมายทั้ง ตัวบุคคลและสังคมที่จะดำเนินชีวิตร่วมกัน หลักคำสอนทางศาสนาในสมัยโบราณจะแทรกเข้าไปอยู่ทั้ง ทางด้านการเมือง การปกครอง ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ความเชื่อที่หลากหลายในนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศลาวที่มีความหลากหลาย เช่น ความเชื่อเรื่องพญานาค ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องพราหมณ์ ที่มีศูนย์กลางคือพระพุทธศาสนา จึงมีการแสดงออกในเรื่องของการปกครองที่ต้องสร้างเพื่อให้ความแตกต่างทางด้านของความเชื่อนั้นรวมเป็นหนึ่งเดียว คือ พระพุทธศาสนา

นักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะทางประวัติ นอกจากจะศึกษาจากศาสนสถานโดยตรงและด้านเรื่องเล่าอื่นๆ แล้วหลักฐานเชิงประจักษ์อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่ซ่อนมิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางการเมือง มิติทางด้านเศรษฐกิจและมิติทางด้านสังคม จะปรากฏในจิตรกรรมสถาปัตยกรรม ฯลฯ ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นแกนจัดความสัมพันธ์ของคนในด้านอื่นๆ เช่น การเมืองนั้น จะค่อนข้างมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและเห็นความคลี่คลายตามลำดับค่อนข้างจะค่อยเป็นค่อย

ไป จะเห็นจากการจัดการวางตำแหน่งอุโบสถ พระประธานและจิตรกรรมในวัดสุทัศน์ จะแสดงมิติการนครหลวงเวียงจันทน์ให้เป็นเมืองเทวดา ความหมายสื่อเป็นเมืองเทวดาจะสื่อที่วัดพระธาตุหลวง อย่างชัดเจน โบราณสถานจึงบอกเล่าทางประวัติได้อย่างดี

บริบททางสังคมในสมัยหนึ่งๆ การบอกเล่าทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรมและสังคมจะสะท้อนในหลักฐานศาสนสถานได้ ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระวิหาร และอุโบสถในสมัยก่อนจะมีแบบแผนเดียวกันคือ อดีตพุทธเจ้า หลังการรับอารยธรรมตะวันตกภาพจิตรกรรมในผาผนังในพระอุโบสถของวัดจะมีความหลากหลายมากขึ้น จะปรากฏภาพจิตรกรรมประเทศชาติ พุทธประวัติ ฯลฯ

สภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีปรากฏในสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างและลวดลายต่าง ๆ ด้วยเพราะฉะนั้น การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในวัดต่างพระธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้และต้องการความเข้าใจศาสนสถาน สังคมการเมืองวัฒนธรรมของไทยได้อย่างดีและโบราณสถานที่เหมาะที่จะเป็นแหล่งศึกษาได้อย่างดีด้วยเช่นกัน

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาหรือเชิง วัฒนธรรมของวัดพระธาตุหลวงในปัจจุบันและอนาคตอย่างไร แยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑.๑ สถานการณ์โดยทั่วไป ระหว่างเดือนธันวาคม-มีนาคม ซึ่งเป็นฤดูหนาว จะมีนักท่องเที่ยวมากกว่าในฤดูกาลอื่น เนื่องจากอากาศของนครหลวงเวียงจันทน์เย็นสบาย ๆ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะนิยมไปท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่เป็นป่าเขา เช่น วังเวียง ถ้ำจิง แม่น้ำจันทรา สำหรับในเชิงพระพุทธศาสนาหรือเชิงวัฒนธรรมนั้นมีบ้างใน กลุ่มของผู้มีอายุตั้งแต่ ๔๕ ปีขึ้นไป ซึ่งผู้ประกอบการการท่องเที่ยวก็เป็นส่วนสำคัญในการที่จะนำ นักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนในฤดูฝนจะมีนักท่องเที่ยวน้อย เนื่องจากไม่สะดวกกับ การเดินทาง ในฤดูกาลนี้วัดพระธาตุหลวง ได้รับความนิยมนอกจากนักท่องเที่ยว ที่เป็นข้าราชการ พนักงานของรัฐ และเอกชนต่าง ๆ ที่เข้ามาสักการะ บูชาหลวงพ่องค์โต จะใช้เวลาที่ว่างจากการประชุมไปท่องเที่ยวกราบสักการะ ศึกษา ศิลปวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่วัดจัดไว้ให้ศึกษาเรียนรู้

๑.๒ สถานการณ์ช่วงเทศกาล เช่น สงกรานต์ ฤดูกาลกิน เทศกาลปีใหม่ งานประจำปีของวัด ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและเชิงวัฒนธรรมมีมาก ซึ่งผู้ประกอบการ ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า เกือบทุกคณะจะเข้าไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในวัด ในพิพิธภัณฑ์ หรือสถานที่ที่ทางวัดจัดนิทรรศการด้านนี้ไว้ เช่น ประวัติการสร้างพระธาตุหลวง เป็นต้น

๒. หมวดยุทธเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นเครื่องดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีดังนี้

๒.๑ ศาสนวัตถุ พบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มีความเห็น ตรงกันว่า ศาสนวัตถุเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น พระอุโบสถ แบบล้านนา หอพระแก้วหยก พิพิธภัณฑ์พระธาตุหลวง ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก

๒.๒ ศาสนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มี ความเห็นคล้ายคลึงกันว่า ศาสนบุคคลก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้วัดเกิด

เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น พระอุปัชฌายพุทธบวรไชยเชษฐาธิราช หรือที่รู้จักกันดีในพระนาม สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สามารถดึงดูด ให้คนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในผลงานของท่าน หรือศิลปวัฒนธรรมภายในวัดได้ มีพระมหาเถระด้านวิปัสสนาที่เป็นเจ้าอาวาสประจำอยู่ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

๒.๓ ศาสนธรรม พบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มี ความเห็นเหมือนกันว่า ศาสนธรรมนั้นก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ดึงดูดคนให้ไปศึกษาเรียนรู้ เช่น อดีตเจ้าอาวาสของวัดพระธาตุหลวง ซึ่งท่านเป็นบุคคลศูนย์รวมจิตใจของชาวลาว จึงจัดให้เป็นสถานที่ที่ใช้หลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามานาน ได้แก่ เป็นศูนย์การส่งเสริม การแข่งขันสร้างบุญแก่เด็กและเยาวชน เป็นศูนย์การศึกษาพระอภิธรรมภาค และ เป็นศูนย์การส่งเสริมให้ประชาชนนำบุตรหลานไปทำวัตรสวดมนต์วันเสาร์ ฯลฯ ใช้ศาสนาธรรมด้านการฝึกสอน วิปัสสนากรรมฐาน เป็นศูนย์การ บ่มเพาะค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน นอกจากนี้ วัดยังมีคติ คำคม สุภาษิต เขียนติดไว้ตามต้นไม้ สถานที่ทางเดิน อีกด้วย อันเป็นการเผยแผ่ ศาสนธรรมอีกประการหนึ่ง

๒.๔ ศาสนพิธี พบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มีความเห็น ที่คล้ายกันว่า แต่วัดมีศาสนพิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของ วัดพระธาตุหลวง ซึ่งคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ ประกาศ และประชุมสัมมนาทุกเมืองเกี่ยวกับการจัดศาสนพิธี เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของล้านนาได้เป็นอย่างดี เช่น การประกอบพิธีสืบชาติา จะมีนักท่องเที่ยวไปประกอบพิธีสืบชาติากัน เป็นจำนวนมากในแต่ละปีที่ทางวัดจัด การทำบุญประเพณีต่าง ๆ ต้องอาศัยศาสนพิธีเป็นแกนนำใน การรวมพลังสามัคคีของมวลชน และให้นักท่องเที่ยวได้ไปศึกษาเรียนรู้

๓. หมวดหมู่เกี่ยวกับการจัดสถานที่ในวัดอย่างไรให้เหมาะสมที่จะเป็นแหล่ง เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ พบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ต่างมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ดังนี้

๓.๑ บริเวณสถานที่ ปัจจุบันมีความเหมาะสม และมีเอกลักษณ์ของ ตัวเองอยู่แล้ว เพียงแต่ขาดผู้บรรยายนำเที่ยวในวัด ทำให้การศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ไม่ได้รับความรู้อย่างเต็มที่ ในมุมมองของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาหรือเชิงวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ ขณะนี้วัดมีความสะอาด ความเป็นธรรมชาติของตัวเองอยู่แล้ว ควรรักษาความสมดุลที่มีอยู่นั้นให้ อยู่ตลอดไป

๓.๒ แหล่งเรียนรู้ด้านวัตถุโบราณ อยากให้พิพิธภัณฑ์ หรือ สถานที่ที่แสดง วัตถุโบราณ พุทธศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ ซึ่งจะเป็นการเก็บ รวบรวมของเก่าโบราณมาอนุรักษ์ไว้มาก ๆ จะเป็นการดี

๓.๓ แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ วัดควรที่จะเพิ่มต้นไม้ในพุทธประวัติ ต้นไม้ ในวรรณคดี ต้นไม้ที่เกี่ยวข้องเมืองลาวจัด สวนสมุนไพรที่วัดมีคำอธิบายการใช้สมุนไพรแต่ละชนิดด้วย จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเข้าไปศึกษาเรียนรู้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษารวบรวม การสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ตามกลุ่มตัวอย่าง ด้านปัญหาอุปสรรคของวัดด้านการจัด แหล่งเรียนรู้ในวัด ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษารวบรวม มาวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม โดยจัดเป็นหมวดหมู่ความคิดเห็น พบว่า ทุกกลุ่มตัวอย่างได้ให้ ข้อคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แยกได้ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดธาตุหลวงนครหลวงเวียงจันทน์ส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนชาติ และแหล่งเรียนรู้เป็นหลัก นอกจากนั้นระยะทาง การเดินทางไกล ค่าใช้จ่ายมาก ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินระหว่างเดินทางก็เป็นอีกหนึ่งของ ปัญหาอุปสรรค

๒. ปัญหาอุปสรรคที่จัดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ในวัดเกิดจากงบประมาณในการดำเนินการเป็นอันดับแรก อันดับรองลงมาได้แก่ หน่วยงาน องค์กร ที่วัดนั้นอยู่ ในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะร่วมพัฒนาวัด บุคลากรภายในวัดส่วนใหญ่ขาดความรู้ ประสบการณ์ การจัดวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ชุมชนไม่ได้เข้าไปร่วมกับการแสดง ความคิดเห็นในการบริหารจัดการเพราะเห็นว่าผู้ที่บริหารวัดนั้นมีภูมิความรู้อยู่แล้วไม่กล้าไปแสดง ความคิดเห็น

สิ่งที่ป็นปัจจัยที่เป็นเครื่องดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีดังนี้ สามารถสรุปได้ว่า ศาสนวัตถุพบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มีความเห็นตรงกันว่า ศาสนวัตถุเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น พระอุโบสถ แบบล้านนา หอพระแก้วหยก พิชิตภัณฑ์พระธาตุหลวง ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก ศาสนบุคคลพบว่า พระสงฆ์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ได้มีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า ศาสนบุคคลก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้วัดเกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น พระอุปัชฌาย์พุทธวรไชยเชษฐาธิราช หรือที่รู้จักกันดีในพระนาม สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สามารถดึงดูด ให้คนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในผลงานของท่าน หรือศิลปวัฒนธรรมภายในวัดได้ มีพระมหาเถระด้านวิปัสสนาที่เป็นเจ้าอาวาสประจำอยู่ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ศาสนธรรมนั้นก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ดึงดูดคนให้ไปศึกษาเรียนรู้ เช่น อดีตเจ้าอาวาสของวัดพระธาตุหลวง ซึ่งท่านเป็นบุคคลศูนย์รวมจิตใจของชาวลาว จึงจัดให้เป็นสถานที่ที่ใช้หลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามานาน ได้แก่ เป็นศูนย์การส่งเสริม การแข่งขันสภากัญญาแก่เด็กและเยาวชน เป็นศูนย์การศึกษาพระอภิธรรมภาค และ เป็นศูนย์การ ส่งเสริมให้ประชาชนนำบุตรหลานไปทำวัตรสวดมนต์วันเสาร์ ฯลฯ ใช้ศาสนาธรรมด้านการฝึกสอนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นศูนย์การ บ่มเพาะค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน นอกจากนี้ วัดยังมีคติ คำคม สุภาษิต เขียนติดไว้ตามต้นไม้ สถานที่ทางเดิน อีกด้วย อันเป็นการเผยแผ่ ศาสนธรรมอีกประการหนึ่ง แต่วัดมีศาสนพิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของ วัดพระธาตุหลวง ซึ่งคณะสงฆ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ ประกาศ และประชุมสัมมนาทุกเมืองเกี่ยวกับการจัดศาสนพิธี เพื่อรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ของล้านนาได้เป็นอย่างดี เช่น การประกอบพิธีสืบชาติา จะมีนักท่องเที่ยวไปประกอบพิธีสืบ

ชาตากัน เป็นจำนวนมากในแต่ละปีที่ทางวัดจัด การทำบุญประเพณีต่าง ๆ ต้องอาศัยศาสนพิธีเป็น
แกนนำใน การรวมพลังสามัคคีของมวลชน และให้นักท่องเที่ยวได้ไปศึกษาเรียนรู้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

สรุปการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดพระ
ธาตุหลวง สปป.ลาว ทำให้ผลการศึกษาที่ได้อาจอยู่ในขอบเขตจำกัด ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะเพื่อ
ประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งต่อไปในอนาคต ดังนี้

๑. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
พุทธ กรณีศึกษาวัดพระธาตุหลวง สปป.ลาว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศต่อไป

๒. ควรศึกษาเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ต่อวัดพระธาตุหลวง สปป.
ลาว เพื่อเป็นแนวทางสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยววัดพระธาตุหลวง
สปป.ลาว เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีความน่าสนใจ เพิ่มมากขึ้น

๓. ควรศึกษาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุ
หลวง สปป.ลาว เพื่อมาศึกษา พัฒนาและแก้ไขต่อไปให้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- _____ . พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- _____ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเทปีฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- _____ มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- _____ ปกรณวิเสส อรรถกถา และฎีกา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์ วิญญาน, ๒๕๓๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๒) หนังสือ:

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๖.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การพัฒนาท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สคริปบทเรียนอีเลิร์นนิ่ง หลักสูตรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการตลาด, ๒๕๕๐.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คือถิ่นฐานคือบ้านเรา อบต. กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : แพลนโมทิฟ, ๒๕๔๓.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : มปท, ๒๕๔๙.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๔๘.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. การพัฒนาการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. **วัดกับการท่องเที่ยว**. จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๕).

ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ. **การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๙.

นิคม จารุมณี. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

นิคม จารุมณี. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เอกสารประกอบการสอน : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ดีไซน์, ๒๕๔๙.

บุญสืบ อินสาร. **ธรรมบท ภาค ๖**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : รุ่งนครการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ประเวศ วะสี. **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลด์คิมทอง, ๒๕๔๘.

ปรีชา แดงโรจน์. **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกมล จำกัด, ๒๕๔๔.

พระมหาชัยนาท อรรถบุตร. **แรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ : กรณีศึกษาวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย. **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

รลิกา อังกูร. **ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิชัย แข่งขัน. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : เอ. พี. กราฟิคดีไซน์การพิมพ์, ๒๕๓๙.

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. **วัด : จำเป็นอย่างไรรจะต้องมีคู่มือพัฒนา**. จุลสารการท่องเที่ยว, ฉบับปีที่ ๗ เล่มที่ ๑, มกราคม ๒๕๓๑.

ศิริ ฮามโพธิ์. **สังคมวิทยาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๓.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๓**.

กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐.

สุพัตรา สุภาพ. **วัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘.

สุกานดา ฟองย้อย. **การท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

อรศิริ ปาณินท์. **คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ ประเภทวัด เล่มที่ ๓ วัดในภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓.

(๓) วิทยานิพนธ์

ปิยพร ทาวีกุล. การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หินอำเภอกะเคาะ จังหวัดลำปาง. **การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ปิ่นเพชร จำปา. วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔ – ๒๕๔๔. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕).

พระสมุห์อนุรักษ์ ชีรสกโก (ช้างเมือง). การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๔.

ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ. การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมใน กรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มุกิตา ปิ่นสุนทร. การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเกาะรัตนโกสินทร์. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

สุนิสา ฐานพรอนันท์. ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริมให้วัดพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

(๔) รายงานวิจัย

งานผังรูปแบบ ฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถาน. รายงานการสำรวจโบราณสถานในกรุงรัตนโกสินทร์. **รายงานวิจัย**. กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๓๘.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอุ่น). รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

มณีวรรณ ผิวนิ่ม. โครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ Phar Thavone Taphonepaseuth, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘
พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรตา สตาพร, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรสมพงษ์ ญาตา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณร พรหมา ชันทวงศ์ษา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม
๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรบุญมี ฐันธิราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระสมศรี ศรีวิมฺมคุณ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรเดิน กีลาผาสุข, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระนิชัย, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรต๋วน พรหมเทพ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพิชิต วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณวรรณรัตน์ วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวิรัตน์ เฟื่องสวัสดิ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวคำมูลตรี, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวอานูสอน ไผะสาน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวลำเงิน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท่านเพ็งชัย คำปาทอง, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนะ หนูท้อ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวสอน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวสาคร ชำบัณชิต, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพุทธศรี ชันติวงศ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bhatia, A.K., **Tourism Development : Principle and Practices**, New Delhi : ๒ nd
Steering Publishers Private Limited, ๑๙๘๓.

Shirley Eber, **Beyond the Green Horizon: A Discussion Paper on Principles for
Sustainable Tourism**, London, WWF and Tourism Concern. ๑๙๙๒.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.รายนามผู้เชี่ยวชาญ

๑. พระราเชนทร์ วิสารโท, รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
๒. พระครูจิรธรรมธัช, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๓. ดร.ธวัชชัย สิ้นธนอก อาจารย์ที่ปรึกษาประจำบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตหนองคาย

๒.รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- สัมภาษณ์ Phar Thavone Taphonepaseuth, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณรตา สถาพร, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณรสมพงษ์ ญาตา,นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณร พรหมา ชันทวงศ์ษา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณรบุญมี ฐานิธราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระสมศรี ศรีริมคุณ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณรเดิน กิลาผาสุข, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ พระนิชัย, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สามเณรต๋วน พรหมเทพ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นายพิชิต วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ คุณวรรณรัตน์ วัฒนวิทยาภา, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางวิรัตดา เพ็งสวัสดิ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท้าวคำมูลตรี, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท้าวอานูสอน ไผยะสาน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท้าวลำเงิน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท่านเพ็งชัย คำปาทอง, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางนะ หนูท้อ, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท้าวสอน, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ท้าวสาคร ชำบัณฑิต, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นางพุทธศรี ชันติวงศ์, นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ข.
หนังสือของความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๑ หมู่ ๓ ตำบลคำบกหวาน

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๗๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๕๑๖๕๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๕๑๕๖๒๒

www.mcunk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร บ. เพ็ญใจ ศรีจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอไว้ให้พอ ๑๓.๕.๖๑ น. ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕

เจริญพร

๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕

๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕

๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.อริย์ชัย นิสิตกรโชค ๐๔๒-๕๑๕๖๒๒๕

E-mail: kekeng@gmail.com

๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕
(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ที่ ศธ ๖๓๓๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๓๙ หมู่ ๓ ตำบลคำบงหวาน

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๗๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๔๐๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๔๐๕๓๒๒

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ๒๓. ๕. ๖๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนณณิ จันทราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตของหามหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

๒๓/๐๕/๒๐๑๘

(พระราชรัตนวงศาจารย์)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.ยรรยง เมธีธรรมโชติ ๐๔๒-๔๐๕๓-๒๐๓๕

E-mail: kurkong@gmail.com

ที่ ศธ. ๖๓๓๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาดุลเกล้าราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๔๔ หมู่ ๓ ตำบลคำชะอี

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๕๐๓๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๕๐๓๓๓๓

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คำ งาม ทน ท. งาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาดุลเกล้าราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาดุลเกล้าราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

อ. น. งาม ทน ท. งาม (พระราชรัตนวงษ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

คำ งาม 28/5/18 มหาวิทยาลัยมหาดุลเกล้าราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา คร.ยวิชัย เมธีธรรมโชติ ๐๒๔-๕๐๓๓๓๓

E-mail: kurkeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

เลขที่ พญ ๓ ตำบลคำซอภพวน

อำเภอเมือง จันทวนหนองคาย ๔๗๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๔๖๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๔๖๕๓๒๒

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร *บุญปลั่งดา*.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนณณิ จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดู
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

บุญปลั่งดา *เพ็ญสา*
ณิชา
ณิชา
๒๘.๐๕.๖๓

เจริญพร

พระราชนิพนธ์
(พระราชรัตนวงกรณ์,ตร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา คร.ณิชาธิ์ นิสิตวาระ ๐๖๔-๔๖๔-๒๐๒๕

E-mail: kunkeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๓๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๓๙ หมู่ ๓ ตำบลคำบงภวาม

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๗๗๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๓-๔๖๕๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๓-๔๖๕๒๒๒๒

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ม. บุญทะสันต์ อัมภีร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้น
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

อัมภีร์ อัมภีร์ อัมภีร์ อัมภีร์

ม. บุญทะสันต์ อัมภีร์

๒๘/๐๕/๒๐๑๘.

(พระพรหมบัณฑิต,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.อวิชัย เมธีธรรมโชติ ๐๖๔-๔๖๕๒๒๒๕

E-mail: kengkong@gmail.com

ที่ ศธ ๒๕๖๔/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๕๖๔ พุTTY ๓ ตำบลคำอวนบงกช

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๖๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๔๐๕๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๔๐๕๕๓๓๒

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ก. ๒๕๐๐ ๓.๖๖.๐๐

ถึงที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนณณิ จันทราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้น
คว้าหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๕๖๔ พุTTY ๓.๖.๐๐

เจริญพร

๒๕๖๔ พุTTY ๓.๖.๐๐

พระราชมารดา (พระราชมารดา)

๒๕๖๔ พุTTY ๓.๖.๐๐

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

๒๕๖๔ พุTTY ๓.๖.๐๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.อริย์ชัย เนตรวงษ์ ๐๖๔-๔๐๕๕๓๓๓

E-mail: kengkong@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๔ หมู่ ๓ ตำบลคำชะอี

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๖๖๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๘๖๖-๘๖๖๖๖๖๖ โทรสาร ๐๘๖๖-๘๖๖๖๖๖๖

www.mcunk.ac.th

๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางสาวจิราพร อรรถนันทกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นางสาวจิราพร อรรถนันทกุล
นางสาวจิราพร

เจริญพร

ทศพร อรรถนันทกุล (พระราชรัตนวงษ์,ดร.)

๒๖ พ.ค. ๒๕๖๑

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ศร.อริย์ชัย นิตกรรมโชค ๐๖๔-๐๖๔-๖๖๖๖๕

E-mail: kuckeng@gmail.com

ที่ ศอ.๒๕๖๔/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย
เลขที่ หมู่ ๓ ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๗๙๐๐
โทรศัพท์ ๐๔๓-๔๖๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๓-๔๖๕๓๒๒
www.mcuk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางสาวอัมพร วรรณวิทย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนณณิ จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้มีสิทธิขอทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่งในโอกาสที่ได้อนุญาตในครั้งนี้ขอแจ้ง

๒๕
นางอัมพร วรรณวิทย์

๒๓ พค ๒๕๖๔

เจริญพร

พระราชมารดา
(พระราชมารดา)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ครุวัชรวิทย์ เมศรมณี ๐๖๔-๔๖๐๒-๒๐๓๕

E-mail: kulkeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๔/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย

๒๐๙ หมู่ ๓ ตำบลคำอวนหวาน

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๗๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๕๐๕๖๖๗ โทรสาร ๐๔๒-๕๐๕๖๖๖๖

www.mcuk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร *ศ. ธีระพงษ์ ใจ*

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศ. ธีระพงษ์ ใจ
ศ. ธีระพงษ์ ใจ

เจริญพร

ศ. ธีระพงษ์ ใจ
ศ. ธีระพงษ์ ใจ

๒๘/๕/๒๐๑๘

พระราชนิพนธ์
 (พระราชรัตนอักษรณ,คร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ศร.วิชัย เลิศรวมโชค ๐๖๔-๔๖๐๙-๒๐๙๕

E-mail: kekeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๘๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตหนองคาย

๒๓๙ หมู่ ๓ ตำบลคำบงหวาน

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๗๗๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๕๖๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๕๖๕๒๒๒

www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์กับข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทระราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

อิม ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๓

วิมลวิมล

๑๖๖๖ ๒๕๖๓

๒๑.๐๕.๖๓

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา พ.ร.อ.วิมล เอื้อธรรมโชค ๐๖๔-๕๖๕๓-๒๕๐๕

E-mail: kengkeng@gmail.com

ที่ ศอ ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๓๔ หมู่ ๓ ตำบลคำชะอีหนองคาย

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๖๓๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๘๐๕๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๒-๘๐๕๒๒๒๒

www.mcunk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์กับข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ข้าพเจ้า อรุณ สอน ใจยะสวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร ๐๖:๒๕:๐๐ ๐๖:๒๕:๐๐

เจริญพร

เจริญพร

อ. อรุณ สอน ใจยะสวน

พระราชาคณะ (พระราชาคณะ)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

๒๕.๐๕.๖๓

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.วิรัช เมืงรัมย์ โทร ๐๔๒-๘๐๕๒๒๒๒

E-mail: karkong@gmail.com

ที่ ศย ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

เลขที่ ศย ๓ ตำบลคำชะโนด

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๓-๘๖๕๓๓๓ โทรสาร ๐๔๓-๘๖๕๓๓๒

www.mcunk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระอาจารย์สมันต์ ศรีบุญคุ้ม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอด้วย กนกพงศ์ สุภาวดี

เจริญพร

พระอาจารย์สมันต์ ศรีบุญคุ้ม

(พระราชรัตนวงศาจารย์,ดร.)
รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

28/5/2018

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร.อริย์ชัย เลิศกรมโชค ๐๖๔-๔๖๒๔-๒๐๓๕

E-mail: kengkeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๘๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย
๒๑๙ หมู่ ๑ ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐๔๓-๖๖๕๑๑๑ โทรสาร ๐๔๓-๖๐๕๒๒๒
www.mcu.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูโพธิ์ทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนมณี จันทะราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานสังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์
ในโอกาสที่ข้าพเจ้าได้มาปฏิบัติหน้าที่

เจริญพามา

พระครูโพธิ์ทอง
28/05/2018

(พระครูรัตนวงศาภิบาล)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา ดร. วิจัย วิเศษชัยศรี ๐๖๔-๔๒๐๖-๒๐๑๑๕

E-mail: kadeeng@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๑๘/๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๓๘ หมู่ ๓ ตำบลคำบงกวาน

อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๔๗๙๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๒-๔๗๕๑๑๓ โทรสาร ๐๔๒-๔๗๕๒๒๒

www.mcuk.ac.th

๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายสุวณณ สิริธัมโม

ถึงที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย แม่ชีวอนณณ จันทระราช รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง
พุทธของวัดพระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
สังกัดของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตของทางมหาวิทยาลัย
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความช่วยเหลือ ความอนุเคราะห์ ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการบันทึกภาพจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการและการศึกษามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอลด ๕๙๐๒๒๐๕๐๐๕ แม่ชีวอนณณ สิริธัมโม เจริญพร

นางสุวณณ สิริธัมโม
๒๘. 5. ๒๐๑๘.

(พระราชรัตนวงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตหนองคาย

เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา คร.อวิธัย นีตรามโชค ๐๔๒-๔๗๕๒๒๒๕

E-mail: kurkeng@gmail.com

ภาคผนวก ค.
ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ Phar Thavone Taphonepaseuth,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรตา สถาพร,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรสมพงษ์ ญาตา,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณร พรหมา ขันทองศิษา,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรบุญมี ฐานิธิราช,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระสมศรี ศรีริมุงคุณ,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรเดิน กิลาผาสุข,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระนิชัย,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรตัวน พรมเทพ,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรลิขิตวงศ์ อักสอน,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพิชิต วัฒนวิทยาภา,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณวรรณรัต วัฒนวิทยาภา,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวิรัตดา เพ็งสวัสดิ์,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางไพทอน จันทราช,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวคำมูลตรี,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวอานูสอน ไผะसान,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวลำเจ็ญ,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท่านเพ็งชัย คำปาทอง,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนะ หนูท้อ,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวสอน,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ท้าวสาคร ชาบั้งทิต,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพุทธศร ชันติวงศ์,
นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว, วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา/นามสกุล : แม่ชี vonmany chanthalath
- วัน/เดือน/ปีเกิด : ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ อายุ ๓๔ ปี
- ภูมิลำเนาเดิม : บ้านเกิด จอมมะณี เมือง ชัยธานี นครหลวงเวียงจันทน์
- การศึกษา : ๒๕๔๖ มัธยมศึกษา สาทิตย์
๒๕๕๘ ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย
- บรรพชาอุปสมบท : วันที่ ๒๑ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓
- สังกัด : วัดป่าคำพระฤๅษี บ้านดอนหนู เมืองชัยธานี นครหลวงเวียงจันทน์
- เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย
- สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๑ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.บ.)
คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดป่าคำพระฤๅษี บ้านดอนหนู เมืองชัยธานี นครหลวงเวียงจันทน์